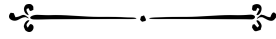

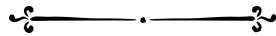

II

KAPETYNGOWIE

- 112 Hugo Kapet
115 Robert II Pobożny
121 Henryk I
126 Filip I
132 Ludwik VI Gruby
140 Ludwik VII Młodszy
146 Filip II August
153 Ludwik VIII Lew
163 Ludwik IX Święty
171 Filip III Śmiały
208 Filip IV Piękny
212 Ludwik X Kłótnik
215 Jan I Pogrobowiec
217 Filip V Długi
221 Karol IV Piękny

HUGO KAPET

987-996

Ojciec: HUGO WIELKI (← rozdział I, biogr. Roberta I)

Matka: JADWIGA SASKA (← tamże)

Rodzeństwo: (← tamże)

✧

Przydomek króla, znany od połowy XI w., wziął się od piastowanej przezeń godności świeckiego opata w kilku klasztorach i nawiązywał najpewniej do nazwy płaszcza kościelnego, kapy (franc. *Chapet, Chappez*, łac. *Capetus, Capito, Capucii*). Na świat przyszedł ok. 941. Po śmierci ojca w czerwcu 956 odziedziczył dobra rodowe, rozciągające się od Normandii i Bretanii na północy po Akwitanie i Burgundię na południu, obejmujące hrabstwa między Orleanem a Senlis z Paryżem oraz opactwa w Saint-Denis, Saint-Germain-des-Prés, Marmoutier, Tours, Camery i Villeloin. W 960 król Lotar potwierdził jego tytuły księcia Francji i margrabiego Neustrii. Po śmierci Ludwika V, 29 maja lub 1 czerwca 987 zgromadzeni w Senlis możni obwołali go królem. Jego koronacja, której dokonał Adalberon, arcybiskup Reims, miała miejsce 3 lipca 987 w katedrze w Noyon, ewentualnie w katedrze w Reims.

Zmarł 24 października 996 w swojej rezydencji zwanej Les Juifs nieopodal Prasville i został pochowany w bazylice w podparyskim Saint-Denis.

Małżonka Hugona Kapeta:

Poślubiona między czerwcem a lipcem 968:

ADELAJDA (AKWITAŃSKA?)

W literaturze przeważa pogląd, że była ona córką Wilhelma III zwanego Jasnowłosym oraz Pakułową Głową, księcia Akwitanii

i – pod imieniem Wilhelma I – hrabiego Poitou (Poitiers), oraz jego żony Gerletty (Adeli), córki Rollona, księcia Normandii. Istnieją jednak poszlaki, pozwalające przypuszczać, że pochodziła ona z Anglii lub z Italii, a niska liczba odnoszących się do niej wzmianek źródłowych (w porównaniu np. do zapisów dotyczących żon ojca i syna Hugona) może wskazywać na stosunkowo niską pozycję jej rodu na dworze frankijskim; kwestia ta pozostaje otwarta. Urodzona przypuszczalnie w latach 950–55, zmarła 15 czerwca zapewne w 1004. Miejsce jej pochówku nie jest znane.

Dzieci Hugona Kapeta (1–4):

- 1 GIZELA. Urodziła się ok. 970. Przed akcesją ojca (987) została wydana za mąż za hrabiego HUGONA, któremu po wstąpieniu na tron król Hugo przekazał Abbeville oraz okoliczne ziemie, załazek hrabstwa Ponthieu (zm. 4.07 zapewne 1000), albo syna Hilduina, hrabiego Montreuil, albo potomka rodu Enguerranda, opata w Saint-Riquier. Mieli dwóch synów. Gizela przeżyła małżonka, a zatem jej śmierć nastąpiła po 1000.
- 2 JADWIGA (AVOIE, AVOYE). Urodzona ok. 970 (w 969?), ok. 996 poślubiła REGINARA IV, hrabiego Hainaut i Mons od 998 (ur. po 947, zm. 1013), syna Reginara III, hrabiego Hainaut, i jego żony Adeli, zapewne córki Hugona V, hrabiego Dagsburga i Egisheim. Młodszy brat jej małżonka, Lambert, hrabia Lowanium (Louvain), poślubił Gerbergę Lotaryńską, późniejszą królową frankijską (← rozdział I, biogr. Ludwika IV Zamorskiego). Znanych jest troje dzieci Reginara i Jadwigi. Zmarła ona w nieznanym czasie po 1013.
- 3 ROBERT II POBOŻNY (→ s. 115).
- 4 (?) ADELAJDA. Najprawdopodobniej żona RAJNOLDA (RENAUDA), hrabiego Nevers, była w istocie córką króla Roberta II, noszącą imię *Jadwigi* (→ biogr. Roberta II Pobożnego), a nie jak wcześniej zakładano jej ciotką imieniem Adelajda; córka Hugona Kapeta nosząca to imię jest zapewne postacią fikcyjną.

Być może bastarden Hugona Kapeta był:

- 1 GAUZELIN (GUNCELIN). W 1004 został mianowany opatem klasztoru w Fleury, a w 1013 uzyskał z woli Roberta II nominację na arcybiskupa Bourges. Zmarł 8 marca 1030.

**ROBERT II
POBOŻNY**

996-1031

Ojciec: HUGO KAPET (← s. 112)

Matka: ADELAJDA (← s. 113)

Rodzeństwo: (← biogr. Hugona Kapeta)

*

Zwany był również MĄDRYM. Urodził się w Orleanie, zapewne w 972, jako że liczył 15 lat w momencie koronacji. W opracowaniach pojawia się dzień 27 marca jako data dzienna narodzin Roberta, niekiedy jednak opatrzona znakiem zapytania. W dzień Bożego Narodzenia 987 został obwołany współwładcą ojca i 1 kwietnia następnego roku ukoronowany w orleańskiej katedrze św. Krzyża przez arcybiskupa Adalberona. Po śmierci ojca jesienią 996 wstąpił na tron. Pierwsza żona wniosła mu w posagu Montreuil-sur-Mer, które zatrzymał także po jej oddaleniu, przyłączył do domeny królewskiej hrabstwa Dreux i Melun, a w latach 1002–16 podporządkował sobie ponadto Burgundię.

Zmarł na skutek nieustalanej „gorączki” 20 lipca 1031 na zamku w Melun i został pochowany w bazylice w Saint-Denis.

Małżonki Roberta II:

1. Poślubiona w 988 przed 1 kwietnia:

ROZALA (ZUZANNA) ITALSKA

Była córką Berengara II, króla Italii z dynastii iwrejskiej, i poślubionej mu Willi, córki Bosona, margrabiego Toskanii. Urodziła się w latach 50. X w. Pierwszym jej mężem był poślubiony ok. 968 ARNULF II MŁODSZY, hrabia Flandrii od 964 lub 965 (ur. 961–62, zm. 30.03.987), syn Baldwina III, hrabiego Flandrii, potomka tzw. pierwszej dynastii flandryjskiej, i jego żony Matyldy, córki Her-

mana Billunga, księcia saskiego; mieli dwoje dzieci. Po zaślubinach z królem otrzymała w posagu włości Montreuil-sur-Mer, w 991 lub 992 została jednak odprawiona i powróciła do Flandrii. Zmarła w Gandawie 13 grudnia 1003 lub 7 lutego 1004 i została pochowana w kościele opactwa benedyktynów pw. św. Piotra na wzgórzu Blandin (Saint-Pierre-au-Mont-Blandin) pod Gandawą.

2. Poślubiona między schyłkiem 996 a początkiem 997:

BERTA BURGUNDZKA

Była ona córką Konrada Spokojnego, króla Burgundii z dynastii Welfów (Starszych), oraz jego drugiej żony Matyldy, córki króla Ludwika IV Zamorskiego. Urodziła się w latach 964–65 lub też nieco później, ok. 968. Pierwszym jej mężem był poślubiony między 978 a 980 ODO I, hrabia Blois, Chartres, Châteaudun, Tours, Beauvais i Dreux od 975 (ur. ok. 950, zm. Châteaudun 12.02/4.07.995), syn Tybalda (Teobalda) I Oszusta (Szachraja), hrabiego Blois, Chartres i Tours, oraz poślubionej mu Ludgardy, córki Heriberta II, hrabiego Vermandois; dochowali się co najmniej pięciorga dzieci. Wkrótce po zawarciu niezgodnego z prawem kanonicznym małżeństwa z Robertem II została wraz z nim obłożona ekskomuniką przez Grzegorza V. We wrześniu 1001 król zdecydował się ostatecznie oddalić ją, za oficjalny powód podając brak potomstwa, zaś w odpowiedzi papież cofnął klątwę. Berta zmarła 16 stycznia po 1010, prawdopodobnie ok. 1024.

3. Poślubiona między wrześniem 1001 a 25 sierpnia 1003:

KONSTANCJA Z ARLES

Jej ojcem był Wilhelm I (II) Wyzwoliciel, hrabia Arles i Prowansji z dynastii Bosonidów, matką zaś jego druga żona Adelajda, córka Fulka II Dobrego, hrabiego Andegawenii, wcześniej zamężna za królem Ludwikiem V. Urodzona między 987 a 989 (w Arles), została ukoronowana najprawdopodobniej w dniu zaślubin przez Seguina, arcybiskupa Orleanu. W 1010 Robert II podjął w Rzymie starania o unieważnienie małżeństwa, spotkały się jednak z odmową papieża. Po śmierci męża, skłócona z synami, wycofała się do swojej wdowiej oprawy. Zmarła 22 lub 25 lipca 1034 na zamku w Melun i spoczęła u boku męża w Saint-Denis.

Dzieci Roberta II z trzeciego małżeństwa (1–7):

- 1 (?) KONSTANCJA. Hipoteza umieszczająca ją wśród dzieci Roberta II i królowej Konstancji opiera się głównie na przesłankach onomastycznych. Jeśli odpowiada prawdzie, wówczas na podstawie daty zamążpójścia można założyć, że była najstarszym dzieckiem pary królewskiej. W 1023 lub też krótko przedtem poślubiła MANASSESA Z RAMÉRUPT (poległ pod Ornel 15.11 lub 15.12.1037), syna Hilduina I z Montdidier, pana na Ramérupt; wniosła mu w posagu hrabstwo Dammartin-en-Goële i urodziła czworo dzieci. Data jej śmierci nie jest znana.
- 2 JADWIGA (AVOIE, AVOYE) lub ALICJA. Na świat przyszła w latach 1003–07, zapewne bliżej terminu *post quem*. W 1028 poślubiła RAJNOLDA (RENAUDA), hrabiego Nevers od 1028, wnosząc mu w posagu hrabstwo Auxerre (ur. ok. 1000, poległ pod Seignelay 29.05.1040); był on synem Landeryka (Landry'ego), hrabiego Nevers z dynastii Monceaux, i Matyldy, dziedziczki Nevers, córki Ottona Wilhelma, hrabiego Nevers i księcia Burgundii. Jadwiga urodziła mu czworo lub pięcioro dzieci, zmarła zaś dnia 5 czerwca po 1063. Według części opracowań żoną Rajnolda była jej domniemana ciotka, co jest mało prawdopodobne choćby ze względów czasowych (← biogr. Hugona Kapeta).
- 3 HUGO. Zwany był WIELKIM (MAGNUS), być może skutkiem omyłki kronikarzy. Urodził się w 1007, a 9 lub 19 czerwca 1017 w kościele opactwa św. Korneliusza w Compiègne został ukoronowany na koregenta ojca przez arcybiskupa Reims Arnulfa. Zmarł nagle podczas przygotowań do rebelii przeciw Robertowi II 28 sierpnia lub 17 września 1025 w Compiègne, być może skutkiem upadku z konia. Został pochowany w kościele klasztorным opactwa benedyktyńskiego św. Korneliusza w Compiègne. Nie założył rodziny.
- 4 HENRYK I (→ s. 121).
- 5 ROBERT I. Zwano go STARYM oraz ZAPALCZYWYM (TETE-HARDI), niemniej przypisywany mu niekiedy przydomek BEZ ZIEMI nie jest autentyczny. Urodził się w 1011. Podczas koronacji Henryka I w 1027 otrzymał hrabstwa Charolais oraz Langers. Po śmierci ojca (1031), popierany przez matkę, wzniecił rebelię

przeciw Henrykowi I, która zakończyła się rok później nadaniem mu przez brata księstwa Burgundii – tym samym został pierwszym parem Francji. W 1040 zajął Auxerre, jednak na mocy postanowień zjazdu w Autun z 1060 był zmuszony zrzec się hrabstwa. Zmarł 8, 18 lub 21 marca 1076 w kościele we Fleury-sur-Ouche „tragiczną i haniebną śmiercią” – został zapewne zamordowany wraz z drugą żoną w dniu 18 marca, co według współczesnych było karą bożą za ich „kazirodczy” związek. Małżonków pochowano w opactwie benedyktynów w Saint-Seine (obecnie Saint-Seine-l'Abbaye).

Pierwszą żoną Roberta I Burgundzkiego została w 1033:

HÉLIE Z SÉMUR, córka Dalmasa I, pana Sémur-en-Brionnais, oraz poślubionej mu Aremburgii, którą uważano błędnie za córkę Henryka (Odon Henryka), księcia Burgundii, ten jednak miał jedynie potomstwo nieślubne (← rozdział I, biogr. Roberta I). Jeśli jednak przyczyną odsunięcia Hélie przez męża w latach 1048–50 było ich pokrewieństwo, musiały to być więzy krwi właśnie poprzez Aremburgę. Hélie urodziła się w 1016. Po oddaleniu przez męża wstąpiła do klasztoru w Beaune, przyjmując imię PETRONELA. Zmarła 22 kwietnia po 1055 (w 1109?) w Sémur-en-Brionnais. Z Robertem miała liczne potomstwo.

Drugą żoną Roberta I Burgundzkiego została zapewne w 1049: ERMENGARDA ANDEGAWEŃSKA, córka oraz dziedziczka Fulka III zwanego Nerra (Czarnym), hrabiego Andegawenii z dynastii Ingelgerów (Anjou-Ingelger), i jego drugiej żony Hildegardy (z Metz?). Urodziła się zapewne w 1018, a w 1035 wyszła za GOTFRYDA II DU PERCHE zwanego FERRÉOL, hrabiego Gâtinais oraz pana Château-Landon od śmierci starszego brata, która nastąpiła przed 8 marca 1030 (zm. 30.04.1043–45), syna Hugona du Perche i jego żony Beatrycze, córki Alberyka (Aubry'ego), hrabiego Mâcon, wdowy po Gotfrydzie I, hrabim Gâtinais; owocem tego mariażu było troje dzieci. Ermengarda została zamordowana (zapewne razem z Robertem I) 18 marca 1076 w kościele we Fleury-sur-Ouche i spoczęła w opactwie benedyktynów w Saint-Seine. Z księciem burgundzkim dochowała się kilkorga dzieci.

Założona przez Roberta I BURGUNDZKA LINIA KAPETYNGÓW panowała w Burgundii do 1361. W 1097 jedna z jej gałęzi zasiadła na tronie Portugalii, gdzie panowała w linii prostej do 1383, a w liniach bocznych (dynastie Aviz i Bragança) do 1853.

- 6 ADELA (ADELAJDA lub ALICJA). W późniejszym czasie zwano ją Świętą, choć nigdy nie została formalnie kanonizowana. Na świat przyszła zapewne w 1009 lub 1014. W styczniu 1027 została zaręczona z RYSARDEM III, księciem Normandii, lecz do zaślubin nie doszło z powodu śmierci narzeczonego 6 sierpnia 1027. W 1028 w Amiens poślubiła BALDWINA V POBOŻNEGO, hrabiego Flandrii od 1035, regenta Francji w imieniu nieletniego Filipa I (wraz z królową wdową Anną) od 1060 (ur. 1012–13, zm. Lille 1.09.1067), syna Baldwina IV Brodatego, hrabiego Flandrii, potomka tzw. pierwszej dynastii flandryjskiej, i jego pierwszej żony Ogivy, córki Fryderyka z Luksemburga, hrabiego w Moselgau oraz wójta Stablo; dochowali się trojga dzieci. Po śmierci męża Adelajda ufundowała benedyktyński klasztor Messines opodal Ypres, gdzie zmarła 8 stycznia 1079 i gdzie również została pochowana.
- 7 ODO. Urodził się zapewne w 1013, jednak możliwe, że był starszy od przyszłego Henryka I, lecz ze względu na opóźnienie umysłowe został odsunięty od tronu. Z królewskiego nadania posiadał ziemie w pobliżu Bellême. W latach 1034–41, sprzymierzony z hrabią Blois Odonem, walczył u jego boku przeciwko Henrykowi I, został jednak pokonany i uwięziony. Po oswobodzeniu król wysłał go do walk z księciem Normandii Wilhelmem Bastardem (Zdobycą), lecz w 1054 pod Mortemer Odo poniósł z jego ręki klęskę i zmuszony był do odwrotu. Umarł bezżennie i bezpotomnie ok. 1056.

Domniemany pozamałżeński syn Roberta II:

z nieznaną kobietą:

- 1 RAUL (RUDOLF). Być może został desygnowany na biskupa Bourges, zmarł po 1060.

HENRYK I

1031-1060

Ojciec: ROBERT II POBOŻNY (← s. 115)

Matka: KONSTANCJA Z ARLES (← s. 117)

Rodzeństwo: (← biogr. Roberta II)

✧

Urodził się albo 14 (17) maja 1008 (w latach 1007–08), albo między schyłkiem 1009 a majem następnego roku, być może w Reims. 25 czerwca 1016 ojciec nadał mu Burgundię, a po przedwczesnej śmierci starszego syna, Hugona Magnusa, doprowadził do wyboru Henryka na swego koregenta. Koronacja młodego króla miała miejsce 14 maja 1027 w katedrze Notre-Dame w Reims, a dokonał jej arcybiskup Ebles. Odtąd byli tam koronowani z paroma wyjątkami wszyscy kolejni władcy francuscy. W 1029 wraz z młodszym bratem Robertem podniósł bunt przeciw ojcu, który przerwała dopiero śmierć Roberta II 20 lipca 1031, czyniąca Henryka królem Francji. W roku następnym młodszy brat królewski, popierany przez królową matkę, wznicił rebelię i w efekcie Henryk I zmuszony był odstąpić mu Burgundię.

Zmarł 4 sierpnia 1060 w Vitry-en-Brie i został pochowany w królewskiej nekropolii w bazylice w Saint-Denis.

Małżonki Henryka I:

1. Poślubiona w 1034:

MATYLDA FRYZYJSKA

Przypuszczalnie była ona córką Ludolfa (Liudolfa), margrabiego Fryzji, zapewne identycznego z Ludolfem, „hrabią Brunszwiku”, oraz jego żony Gizeli, córki Hugona VIII, hrabiego Nordagu i Egisheim. Małżonka króla jest bowiem w źródłach określana

„siostrzenicą cesarza Henryka [III]”, którego matka, Gizela Szwabska, była jednocześnie matką Ludolfa, a zatem domniemaną babką Matyldy. Urodzona w latach 1025–26 lub w 1027, zmarła w 1044 (być może w połogu) i spoczęła w Saint-Denis.

2. Poślubiona *per procura* 29 stycznia 1044, 1049 lub 1050 i osobiście 14 lub 19 maja 1051 w katedrze Notre-Dame w Reims:

ANNA KIJOWSKA

Jej ojcem był Jarosław I Mądry, wielki książę kijowski z dynastii Rurykowiczów, matką zaś jego druga żona Ingegerda (po przejściu na prawosławie Irena), córka Olafa Skötkonunga, króla Szwecji. Urodziła się ok. 1024, 1032 lub 1036. Źródła nie przekazały wzmianek o jej koronacji. Po śmierci męża w 1060 sprawowała – jako pierwsza królowa w historii Francji – regencję w imieniu małoletniego syna, Filipa (wraz z hrabią Flandrii). Ok. 1063 (zapewne w Crépy) poślubiła w sekrecie RAULA (RUDOLFA) III (IV) WIELKIEGO, hrabiego Crépy i Valois od 1038, hrabiego Vexin i Amiens od 1063 (ur. ok. 1021, zm. 1074), syna Raula II (III), hrabiego Crépy i Valois, oraz jego żony (Adeli?), córki Hilduina (Gilduina) z Breteuil, wicehrabiego Chartres. Był on wcześniej żonaty z Aelis (Adelą), córką i dziedziczką Nochera III, hrabiego Bar-sur-Aube i Vitry-en-Perthois, z którą miał liczne potomstwo, zaś w chwili zawierania małżeństwa z francuską królową wdową trwał w związku małżeńskim z nieznaną bliżej Eleonorą lub Haquenez, którą zamknął w klasztorze. Po ujawnieniu tego małżeństwa Anna została zmuszona złożyć władzę regencyjną i opuścić dwór. Mimo iż papież nakazał Raulowi powrót do Eleonory, ten nie odprawił Anny, wobec czego w 1064 Aleksander II ekskomunikował oboje małżonków i ogłosił ich mariaż nieważnym. Po śmierci Raula zezwolono Annie powrócić na dwór królewski, gdzie zmarła między 1075 a 1089, zapewne w 1079. To być może jej grób odkryto w 1682 w opactwie cysterek w Villiers-aux-Nonnains koło La Ferté-Alais – napis na płycie nagrobnej najprawdopodobniej brzmiał „Pani Agnieszka, małżonka Henryka”. O ile jednak inne imię można tłumaczyć pomyłką dokonaną podczas przenosin szczątków królowej z pierwotnego, nieznanego dziś miejsca pochówku (klasztor w Villiers powstał w XIII w.), to

brak słowa „król” przed imieniem Henryka może sugerować, że chodzi w rzeczywistości o zupełnie inne osoby. Omawiane opactwo zostało zburzone w trakcie Wielkiej Rewolucji, a opisywany nagrobek uległ zniszczeniu.

Potomstwo Henryka I (1–5):

Z pierwszego małżeństwa:

- 1 DZIECKO. Nie jest znana płeć jedyne dziecko Henryka i Matyldy Fryzyjskiej; przyszło ono na świat ok. 1040 lub w 1044 i zmarło wkrótce po narodzinach.

Dzieci z drugiego małżeństwa:

- 2 FILIP I (→ s. 126).
- 3 ROBERT. Urodził się przed czerwcem 1054 i zmarł w dzieciństwie, jak się uważa w 1060 lub w 1063.
- 4 (?) EMMA. Urodziła się zapewne ok. 1055, zmarła zaś przed 1109.
- 5 HUGO. Określany mianem WIELKIEGO (MAGNUS), nawiązującym być może do protoplasty dynastii, Hugona Wielkiego (← rozdział I, biogr. Roberta I), a być może wynikającym z omyłki kronikarza, który francuskie określenie *le mainsné*, czyli „młodszy” (w domyśle „brat króla”), przełożył na łacińskie *magnus*. Urodził się w 1057. W 1080 został *de iure uxoris* hrabią Vermandois, Valois, Saint-Quentin, Péronne, Crépy oraz Amiens, dzierżył ponadto Chaumont-en-Vexin. Dowodził francuskimi oddziałami, biorącymi udział w pierwszej krucjacie (1096); w jej trakcie był przez pewien czas przetrzymywany z rozkazu cesarza Aleksego w Konstantynopolu. Uczestniczył w krucjacie roku 1101 i odniósł wówczas śmiertelne rany. Zmarł 18 października 1101 lub 1102 w Tarsie na wybrzeżu Morza Śródziemnego (obecnie w Turcji), gdzie również znalazł spoczynek w kościele pw. św. Pawła.

Żoną Hugona, hrabiego Vermandois, była poślubiona po 1067, zapewne ok. 1078:

ADELAJDA (ADELAIS) Z VERMANDOIS. Wywodziła się ona z bocznej linii dynastii Karolingów zwanej Herbertynami (wywodzącej się od Karola I Wielkiego ← rozdział I), była córką i dziedziczką Heriberta IV, hrabiego Vermandois, oraz jego żony

Aelis (Adeli), dziedziczki Valois i Crépy, córki z pierwszego małżeństwa Raula III (IV) z Crépy, późniejszego męża wdowy po Henryku I, królowej Anny Kijowskiej (†). Urodziła się ok. 1065, zapewne w 1062. Po śmierci Hugona w 1103 lub 1104 wyszła za mąż za RENAUDA (RAJNOLDA) II, pana na Clermont-en-Beauvaisis od ok. 1099 (ur. ok. 1070, zm. przed 1162), który po zaślubinach przyjął tytuł hrabiego Vermandois, syna Hugona z Creil, pana Clermont-en-Beauvaisis, oraz jego żony Małgorzaty, córki Hilduina IV z Montdidier i Ramerupt, hrabiego Roucy. Owocem tego małżeństwa było dwoje dzieci. Adelajda zmarła 28 września w latach 1120–24.

Wywodząca się z tego małżeństwa KAPETYŃSKA LINIA HRABIÓW VERMANDOIS wygasła w XIII w., a dziedziczka rodu Eleonora, wnuczka Hugona, zapisała swoje włości francuskiej Koronie.

FILIP I

1060-1108

Ojciec: HENRYK I (← s. 121)

Matka: ANNA KIJOWSKA (← s. 123)

Rodzeństwo: (← biogr. Henryka I)

*

Urodził się w 1052, być może 23 maja. Staraniem ojca, 23 maja 1059 w katedrze Notre-Dame w Reims został ukoronowany na jego koregenta; sakry dopełnił arcybiskup Gerwazy. Po śmierci Henryka I 4 sierpnia 1061 wstąpił na tron. Z powodu małoletniości do 1066 pozostawał pod regencją, z początku matki, a później wuja, Baldwina V z Flandrii, oraz arcybiskupa Reims Gerwazego. Powtórna koronacja Filipa I miała miejsce na Boże Narodzenie 1071 w katedrze Notre-Dame w Laon, a dokonał jej tamtejszy arcybiskup Ellinand. 16 października 1094 na synodzie w Autun król oraz jego druga żona zostali wyklęci, co potwierdził papież Urban II w Clermont (18–28.11.1095), zaś podczas synodu w Poitiers w 1099 całe królestwo objęto interdyktem; niemniej w tym właśnie okresie Filip koronował się jeszcze dwukrotnie – 16 maja 1098 w Tours i w Boże Narodzenie 1100 w Reims. Ekskomunikę zdjęto 2 grudnia 1104 na konsylium w Paryżu po oddaleniu przez króla Bertrady z Montfort. Podczas długiego panowania poszerzył on królewską domenę, czyli tzw. królewskie księstwo terytorialne (ziemie położone głównie regionie w Île-de-France i pozostające pod bezpośrednim władaniem królów Francji), o Gâtinais (zajęte w 1068), Corbie i część Vermandois (1074), Vexin (1077), Bourges (1100 lub 1101) oraz Dun-le-Roi. Między 1098 a 1100 przekazał rządy najstarszemu synowi z pierwszego małżeństwa, Ludwikowi (VI), samemu zachowując tytuł królewski.

Zmarł 30 lipca 1108 na zamku w Melun (Seine-nur-Marne) i zgodnie ze swoją wolą został pochowany w benedyktyńskim opactwie w Saint-Benoit-sur-Loire, znanym także jako opactwo Fleury.

Małżonki Filipa I:

1. Poślubiona w 1071 lub 1072:

BERTA HOLENDERSKA

Jej ojcem był Florencjusz (Floris) I, hrabia Holandii wywodzący się z tzw. pierwszej dynastii holenderskiej, matką zaś poślubiona mu Gertruda, córka Bernarda II, księcia saskiego. Urodziła się ok. 1058. Źródła nie przekazują wzmianek o jej sakrze na królową małżonkę. Odprawiona przez króla w 1092, wycofała się do Montreuil-sur-Mer, gdzie zmarła w dniu 30 lipca 1094 i gdzie zapewne także spoczęła.

2. Poślubiona w 1092 (przed 27 października, być może 15 maja) w Paryżu:

BERTRADA Z MONTFORT

Jej rodzicami byli Szymon I, pan Montfort-l'Aumary, i jego trzecia żona Agnieszka, córka Ryszarda, hrabiego Évreux. Urodziła się ok. 1060. W 1089 została piątą żoną FULKA IV ZRZĘDY, od 1068 hrabiego Andegawenii (ur. Château Landon 1043, zm. zamek Angers 14.04.1109), syna Gotfryda II du Perche zwanego Ferréol, hrabiego Gâtinais i pana Château-Landon, oraz jego żony Ermengardy, dziedziczki Andegawenii, w późniejszym czasie poślubionej przez Roberta I, księcia Burgundii, młodszego syna Roberta II; miała z nim syna jedynaka. Jej mariaż z Filipem I nie został uznany przez Kościół i w 1094 oboje małżonkowie zostali ekskomunikowani. Klątwę zdjęto w 1104 po oficjalnym ogłoszeniu separacji, w rzeczywistości Bertrada pozostała jednak na dworze. Po śmierci króla w 1108 oddała się do opactwa w Fontevraud w Andegawenii i przywdziała welon zakonny. W 1115 objęła godność przełożonej w klasztorze według reguły Fontevraud pw. Notre-Dames-des-Haute-Bruyère w Saint-Rémy-l'Honoré. Zmarła między schyłkiem 1115 a 1116 w opactwie Fontevraud i znalazła spoczynek w swoim klasztorze w Saint-Rémy.

Mażeńskie dzieci Filipa I:

Potomstwo z pierwszego małżeństwa (1–6):

- 1 KONSTANCJA. Urodziła się zapewne w 1078. Po 1093 a przed 28 listopada 1095 została przez ojca wydana za HUGONA I, hrabiego Szampanii w latach 1093–1125 (ur. ok. 1075, zm. Palestyna 14.06.1126), syna Tybalda (Teobalda) III, hrabiego Blois, Chartres, Châteaudun, Meaux, Sancerre oraz, pod imieniem Tybalda I, hrabiego Szampanii (Troyes), i albo jego drugiej żony Gundrady, albo trzeciej żony Adeli (Alicji), córki Raula III Wielkiego, hrabiego Crépy, Valois, Vexin i Amiens (którego z kolei trzecią małżonką była owdowiała królowa Anna Kijowska, ojczysta babka Konstancji). Być może dochowali się syna, który zmarł w dzieciństwie. Małżeństwo Konstancji i Hugona zostało unieważnione 25 grudnia 1102 na synodzie w Soissons pod pretekstem zbyt bliskiego pokrewieństwa; hrabia Szampanii ożenił się następnie z Izabelą Burgundzką, natomiast drugim mężem Konstancji został poślubiony w Chartres między 25 marca a 26 maja 1106 (1105?) BOEMUND I (ochrzczony imieniem Marka, później zmienił je na cześć mitycznego giganta), księżę Tarentu od 1088, księżę Antiochii od 1098 (ur. 1052 lub w latach 1054–58, zm. Canosa di Puglia, Apulia 6 lub 7.03.1111), syn Roberta Guiscarda (Łasicy), księcia Apulii, Kalabrii i Sycylii, potomka normańskiej dynastii Hauteville, i jego pierwszej żony Alberyki (Abelardy) z Buonalberga. Mieli dwóch synów. Od śmierci męża Konstancja sprawowała regencję we włoskich posiadłościach starszego z nich, lecz po kilku latach została uwięziona przez wrogich jej możnych i w zamian za odzyskanie wolności musiała zrzec się władzy (1120). Zmarła między 1124 a styczniem 1126 lub w dniu 14 września 1126.
- 2 LUDWIK VI GRUBY (→ s. 132).
- 3 HENRYK. Przyszedł na świat w 1083 i zmarł w dzieciństwie.
- 4 KAROL. Urodził się ok. 1085 i zmarł ok. 1087. Przez krótkie życie nosił godność opata w Charlieu.
- 5 (?) ODO. Alternatywnie był on dzieckiem nieślubnym Filipa I. Zmarł w 1096.
- 6 MARTWY SYN. Przyszedł na świat w 1090.

Dzieci z drugiego małżeństwa (1–4):

- 1 FILIP. Urodził się zapewne w 1093. W 1104 został *de iure uxoris* hrabią Mantes oraz panem Montlehéry i zapewne także Méhun-sur-Yerre. Po śmierci ojca w 1108 próbował z poparciem matki objąć francuski tron, przejściowo opanował nawet Reims, lecz nie udało mu się przeszkodzić w sukcesji Ludwika VI. Podejmowane później kilkakrotnie próby obalenia przyrodniego brata także nie przyniosły rezultatu. Zmarł bezpotomnie po 1133, być może dnia 2 września.

Jego żoną została w 1104:

ELŻBIETA Z MANTES, córka i dziedziczka Gwidona III zwanego Troussel (Trouseau), pana Mantes i Montlehéry, pochodząca albo z jego pierwszego małżeństwa z Adelajdą nieznaną filiacji albo z drugiego, z niejaką Mabile, także nieznanego pochodzenia. Zmarła po 3 marca 1141.

- 2 FLORENCJUSZ (FLEURI, FLORIS). Urodzony zapewne w 1095, poprzez małżeństwo wszedł w posiadanie dóbr Nangis. Zmarł po 1118, być może w 1132.

Jego żoną była nieznaną z imienia dziedziczka Nangis, przypuszczalnie córka Roberta, pana Nangis, oraz poślubionej mu Elżbiety z Fauquières.

Córka lub córki (A–B):

- A IZABELA. Urodziła się ok. 1118 i odziedziczyła włości Nangis. Ok. 1136 poślubiła ANSEAU, pana Venisy (zm. po 1151), syna Garniera (Warina), pana Venisy, oraz jego żony Petroneli, być może siostry Helisendy, małżonki pana Trainel. Dochowali się córki. Być może po owdowieniu Izabela wyszła za mąż za GWIDONA Z MAROLLES, *de iure uxoris* pana Nangis. Zmarła po 1167.
 - B (?) CÓRKA (IMIĘ NIEZNANE), małżonka MILONA (z Melun?).
- 3 CECYLIA. Urodziła się zapewne w 1097. Pierwszym jej mężem został z końcem 1106 w Antiochii TANKRED Z HAUTEVILLE, książę Galilei i pan Tyberiady w latach 1099–1101 i ponownie od 1109, regent Antiochii od 1101 i jej książę od 1111 (ur. 1072–75 lub ok. 1080, zm. 12.12.1112), syn Odon Dobrego, pod imieniem

Wilhelma III margrabiego (markiza) Rawenny, i poślubionej mu Emmy z Hauteville, córki Roberta Guiscarda, księcia Apulii, Kalabrii i Sycylii (wedle innych hipotez ojcem Tankreda był nieznany z imienia syn Roberta Guiscarda); mariaż ten nie zaowocował potomstwem. W 1115 w Trypolisie owdowiała Cecylia wyszła za PONSĄ z TULUZY, hrabiego Trypolisu od 1112 (ur. ok. 1098, stracony na rozkaz sułtana Damaszku w marcu 1137 pod Górą Pèlerin koło Trypolisu), syna Bertranda, hrabiego Tuluzy i Trypolisu oraz margrabiego (markiza) Prowansji, potomka tuluząńskiej dynastii z Rouergue, i jego żony Hélie (Heleny), córki Odon I, księcia Burgundii. Owocem tego mariażu było troje dzieci. W 1126 Cecylia została władczynią Tarsu i Mamistry w Cylicji (dziś Armenia). Zmarła po 1145.

- 4 (?) EUSTACHIA. Jej mężem został JAN z BRETEUIL, pan Etampes i Corbeil, syn Hugona z Breteuil, pana Etampes i Puiset. Zmarła po 1143.

Synowie Filipa I z nieprawego łoża (1–2):

z nieznaną kobietą lub kobietami:

- 1 ODO. Alternatywnie był synem Filipa i królowej Berty. Zmarł w 1096.
- 2 (?) JAKUB. Brak o nim jakichkolwiek informacji.

LUDWIK VI
GRUBY

❧
1108-1137

Ojciec: FILIP I (← s. 126)

Matka: BERTA HOLENDERSKA (← s. 128)

Rodzeństwo: (← biogr. Filipa I)

*

Zwany także WOJOWNICZYM (KŁÓTNIKIEM), urodził się z końcem 1081 (1.12.1081?) lub nieco wcześniej, ok. 1078, w pałacu na wyspie Cité w Paryżu. Na chrzcie otrzymał imiona LUDWIK TYBALD (TEOBALD). W 1092 ojciec mianował go hrabią Vexin, Mantes i Pontoise. Między 24 maja 1098 a 25 grudnia 1100 został proklamowany królem desygnowanym (*rex designatus*), a Filip I przekazał mu realną władzę. W latach 1101–05 zajął część hrabstwa Vermandois. Po śmierci ojca 30 lipca 1108 objął tron Francji i 3 sierpnia tegoż roku został ukoronowany w katedrze w Orleanie przez arcybiskupa Daimberta (Gilberta) z Sens. Poszerzył domenę królewską o Montlehéry (będące wcześniej w posiadaniu jego przyrodniego brata), a także o Corbeil.

Zmarł po długiej chorobie 1 sierpnia 1137 w zamku Bethizy pod Paryżem i został pochowany w bazylice opactwa benedyktynów w Saint-Denis.

Małżonki Ludwika VI:

1. Poślubiona w 1104:

LUCJANA Z ROCHEFORT

Była córką Gwidona II (I) z Montlehéry zwanego Czerwonym, hrabię Rochefort-en-Yvelines oraz pana Crècy-en-Bray, Gournay-sur-Marne i Bréthencourt, oraz jego drugiej żony Adelajdy z Crècy, wdowy po Burchardzie, hrabim Corbeil. Urodziła się ona

w latach 1090–95. Wedle innych danych nie była żoną, a jedynie narzeczoną Ludwika. Faktem jest, że ów związek został unieważniony przez papieża Paschalisa II 23 maja 1107 na synodzie w Troyes z uzasadnieniem zbyt bliskiego pokrewieństwa stron; przypisywana im niekiedy córka Izabela (↓) była najprawdopodobniej pozamałżeńskim dzieckiem Ludwika VI. Drugim mężem Lucjany został GUICHARD III (IV), pan Beaujeu od zapewne ok. 1102 (zm. Cluny 23.09.1137), syn Humberta II, pana Beaujeu, oraz jego żony imieniem Auxilia; mieli ośmioro dzieci. Zmarła 6 maja w lub po 1138.

2. Poślubiona między 25 a 30 marca 1115 lub między kwietniem a majem tegoż roku:

ADELAJDA SABAUDZKA

Była ona córką Humberta II, zwanego „il Rinforzato” (w wolnym tłumaczeniu: Gruby, Otyły), hrabiego Sabaudii, Aosty i Moriany, oraz poślubionej mu Gizeli, córki Wilhelma II, hrabiego palatyna Burgundii (Franche Comté). Urodziła się ok. 1092. Nigdy nie została koronowana na królową małżonkę. Po śmierci Ludwika VI poślubiła w 1141 (lub w 1138) MATEUSZA I, pana Montmorency, Marly, Conflans-Sainte-Honorine i Attichy, konetabla Francji od 1131 (zm. 1160 po 1.08), syna Burcharda III, pana na Montmorency, Marly, Feuillarde, Sainte-Brice, Epinay i Hérouville, oraz jego pierwszej żony Agnieszki, pani Conflans-Sainte-Honorine, córki Iwa II, hrabiego Beaumont-sur-Oise. Był on wdowcem po Alicji (Alinie), nieślubnej córce króla angielskiego Henryka I, która nim zmarła urodziła mu kilkoro dzieci; z francuską królową wdową potomków się nie dochował. W 1153 drugie małżeństwo Adelajdy zakończyło się separacją, po której osiadła ona w ufundowanym wraz królem opactwie pw. św. Piotra na wzgórzu Montmartre. Zmarła tam 18 listopada 1154 i tam też znalazła spoczynek.

Dzieci Ludwika VI:

Potomstwo z drugiego małżeństwa (1–9):

- 1 FILIP. Urodził się 29 sierpnia 1116. Na zgromadzeniu możnych w Senlis 18 lub 19 kwietnia 1120 został ogłoszony królem desygnowanym (*rex designatus*) – współrządcą i sukcesorem ojca,

zaś 14 kwietnia 1129 w katedrze Notre-Dame w Reims miała miejsce jego sakra, której dopełnił arcybiskup Arnulf. Zmarł 13 października 1131 na skutek upadku z konia, spłoszonego na paryskiej ulicy przez świnię. Został pochowany w królewskiej nekropolii w Saint-Denis pod Paryżem.

- 2 LUDWIK VII MŁODSZY (→ s. 140).
- 3 HENRYK. Urodził się w latach 1121–23. Przeznaczony do kariery kościelnej, już w 1126 został mianowany opatem w klasztorach benedyktyńskich pw. św. Melaniasza (Saint Mellon) w Pontoise oraz Notre-Dame w Poissy. W 1134 został postrzyżony, a w kolejnych latach uzyskał urzędy opackie w klasztorach: Saint-Denis de La Châtre w Paryżu, Notre-Dame w Etampes, św. Ducha w Corbeil, Notre-Dame w Mantes oraz św. Marcina w Tours. Był nadto subdiakonem paryskiej Notre-Dame. Między 1146 a 1147, zainspirowany życiem Bernarda z Clairvaux, zrezygnował ze sprawowanych urzędów i został cysterszem w założonym przez przyszłego świętego klasztorze w Clairvaux. Niemniej to właśnie Bernard wysunął w 1148 kandydaturę Henryka na stanowisko biskupa Beauvais, które Kapetyng objął na przełomie 1148 i 1149 (konsekrowany w 1150) i sprawował do akcesji na tron arcybiskupi w Reims 14 stycznia 1162. Zmarł 13 listopada 1175 i został pochowany w katedrze Notre-Dame w Reims.
- 4 HUGO. Urodził się ok. 1122–23 i zmarł młodo. Być może spoczął w paryskim kościele św. Wiktora, lecz informacja ta nie jest potwierdzona przez współczesne źródła.
- 5 ROBERT I zwany WIELKIM. Urodził się ok. 1125, zapewne w 1123 lub też krótko po tej dacie. Od 1144 sprawował wraz z żoną Hawizą rządy opiekuńcze w imieniu małoletniego pasierba, Rotrou II, hrabiego Perche. W tym samym roku podążył za Ludwikiem VII na drugą krucjatę, skąd powrócił jeszcze przed królem. Korzystając z przedłużającej się nieobecności starszego brata, w 1148 próbował przejąć koronę, czemu jednak zapobiegł sprawujący regencję opat Surger. Po śmierci Hawizy (przed 1152) utracił władzę w Perche. W ramach rekompensaty w 1152 Ludwik VII przekazał mu zamek i kasztelanię Dreux oraz se-

niorie Savigny-sur-Ardres, Torcy, Chailly i Longjumeau, a ponadto zaaranżował mariaż z Agnieszką z Baudément, dzięki czemu Robert został także panem Braine-sur-Vesle, Brie, Fère-en-Tardenois (Ferren-Tar-Denois), Pontarcy (Pont-Arcy), Nesle (Néelle), Longueville, Quincy-sous-le-Mont i Baudément. Źródła tytułują go niekiedy „hrabią Dreux i Braine”, lecz posiadłości te uzyskiwały status hrabstw dopiero za rządów jego syna, natomiast Roberta określano hrabią z racji na mariaż z Hawizą z Perche oraz sprawowane w imieniu pasierba rządu regencyjne w hrabstwie Perche. W 1184 przekazał Dreux własnemu synowi i imiennikowi, zmarł 11 października 1188 w Braine i znalazł spoczynek w tamtejszym kościele klasztornym opactwa premonstratensów pw. św. Iwona (Saint-Ived).

Być może jego pierwszą żoną została między 1139 a 1141:

AGNIESZKA Z GARLANDE. Urodzona w latach 1110–15 (zapewne ok. 1112), pani Rochefort, Gometz i Gournay-sur-Marne. Była córką Anseau z Garlande, hrabiego Rochefort oraz seneszala Francji, i Beatrycze z Monthléry, wdową po AMALRYKU III, panu Montfort-l'Aumary (zm. 19.04.1137 lub 1138), któremu urodziła troje dzieci. Zmarła w 1143. Jej mariaż z Robertem jest obecnie kwestionowany przez część badaczy.

Żoną (drugą?) Roberta I, pana Dreux i Braine, została ok. 1145:

HAWIZA, HARWISA *vel* HEDWIGA (JADWIGA) Z SALISBURY, córka Waltera FitzEdwarda, barona Salisbury, szeryfa Wiltshire, oraz Sybilli, córki sir Patryka III (I) z Chaources lub Sourches (Chaworth). Urodziła się ok. (w) 1118 i w 1126 została wydana za mąż za ROTROU I zwanego WIELKIM, hrabiego Perche oraz barona Belleme od 1100 (poległ w trakcie oblężenia Rouen 20.01/23.04.1144), syna Gotfryda z Châteaudun, hrabiego Mortagne i Perche, oraz jego żony Beatrycze, córki Hilduina IV z Montdidier, hrabiego Roucy; był on wdowcem po Matyldzie (Maud) *vel* Marii, nieślubnej córce króla Anglii Henryka I, która zginęła w 1120 podczas katastrofy flagowego okrętu angielskiej floty *White Ship*. Hawiza dała mu dwóch znanych źródłom synów i dziedziców. Zmarła 13 stycznia przed 1152, być może ok. 1149.

Drugą (trzecią) żoną Roberta I, pana Dreux i Braine, została w 1153:

AGNIESZKA Z BAUDÉMENT, córka Gwidona, pana Baudément, oraz jego żony Alicji, pani Braine-sur-Vesle. Urodzona w 1130, przed 1150 wyszła za MILONA Z BRIENNE, hrabiego Bar-sur-Seine (zm. 1.10.1151), syna Gwidona z Brienne, hrabiego Bar-sur-Seine, oraz poślubionej mu Petroneli (Elżbiety), córki Anseryka II z Chacenay; urodziła mu córkę lub córki. Po śmierci rodziców odziedziczyła włości Braine-sur-Vesle, Brie, Fère-en-Tardenois, Pontarcy (Pont-Arcy), Nesle (Néelle), Longueville, Quincy-sous-Sénart (Quincy-Basse) oraz Baudément, które wniosła w wianie Robertowi. Zmarła 24 lipca 1204 i spoczęła u jego boku. Owocem ich małżeństwa były liczne dzieci.

Linia zstępnych Roberta, RÓD Z DREUX, podzieliła się na kilka gałęzi: linia hrabiów Dreux wygasła w XIV w., kolejna, panowie na Bû i Bossart (Beausart), a później także na Esenval i Morainville, wygasła w końcu XVI w., natomiast potomkowie najmłodszej odnogi zasiedli w XIII w. na tronie Bretanii i panowali tam do XVI w. (od 1364 pod nazwą DYNASTII MONTFORT) – jej ostatnim potomkiem była *Anna Bretońska*, małżonka kolejno dwóch francuskich królów: Karola VIII i Ludwika XII.

- 6 PIOTR I. Urodził się ok. 1126. Ojciec nadał mu godność świeckiego opata benedyktyńskiego klasztoru pw. św. Korentyna w Mantes, a dzięki małżeństwu uzyskał między 1150 a 24 listopada 1160 Courtenay, Château-Renard (Châteaurenard), Montargis, Champignelles, Tanlay, Charny oraz Chantecoq. Brał udział w drugiej krucjacie (1147), walczył m.in. w Laodycei i podczas oblężenia Damaszku. W trakcie buntu starszych braci przeciwko Ludwikowi VII w 1149 dochował wierności królowi. W 1178 ponownie wyruszył do Palestyny, gdzie zmarł między 10 marca 1180 a 10 kwietnia 1183. Ciało Piotra przewieziono do Anglii i złożono w katedrze św. Piotra w Exeter.

Żoną Piotra I Francuskiego, pana Courtenay, została między 1150 a 24 listopada 1160:

ELŻBIETA (IZABELA) Z COURTENAY, córka i dziedziczka Rajnolda (Renauda) I, pana Courtenay, Château-Renard (Châteaurenard),

Motargis, Champignelles, Tanlay, Charny i Chantecoq oraz barona Sutton (tytuł angielski), i jego pierwszej żony Jadwigi (Helvisy, Heleny), pani Yerres, córki Fryderyka (Ferry'ego) IV, pana na Donjon. Urodziła się w 1127, ok. 1135 lub w latach 1140–45 i po śmierci ojca została panią Courtenay, Château-Renard, Montargis, Champignelles, Tanlay, Charny oraz Chantecoq. Zmarła 14 września po 1205, a jej ciało złożono u boku małżonka w katedrze św. Piotra w Exeter. Owocem tego mariażu były liczne dzieci.

Od Piotra I Francuskiego wywiodła się kapetyńska linia rodu COURTENAY. Potomkowie ich starszej gałęzi panowali w latach 1217–61 w cesarstwie łacińskim, zaś młodsze odnogi dzierżyły pomniejsze dobra we Francji. Po wymarciu Walezjuszy w 1589 Courtenayowie zostali obok Burbonów jedyną ocalałą gałęzią dynastii kapetyńskiej, niemniej członkowie tego rodu nie byli zaliczani do książąt krwi, nie mieli też w herbie kapetyńskich lilii. Wygaśli po mieczu w XVIII.

- 7 KONSTANCJA. Na świat przyszła ok. 1128, a w lutym 1140 w Paryżu poślubiła EUSTACHEGO z BLOIS, księcia Normandii w latach 1137–44, hrabiego Boulogne pod imieniem Eustachego IV od 1146, w 1147 kreowanego przez ojca earlem (Huntingdon?), zaś od 1152 koregenta ojca Anglii (ur. 1127–31 lub 12.1135, zm. Bury St Edmund's 10 lub 16.08.1153). Był on synem Stefana z Blois, króla Anglii, i jego żony Matyldy, hrabiny Boulogne, córki Eustachego III, hrabiego Boulogne i Lens. Po bezdzietnej śmierci męża, 10 sierpnia 1154 została żoną Rajmunda V, hrabiego Tuluzy, księcia Narbony (Narbonne) i markiza Prowansji od 1148 (ur. 1134, zm. Nimes 12.1194), syna Alfonsa I Jordana, hrabiego Tuluzy, księcia Narbony i markiza Prowansji, i jego żony Fajdivy (Fajdidy), najpewniej córki Rajmunda, pana Uzés; źródłom znanych jest pięcioro ich dzieci. Konstancja zmarła 16 sierpnia w 1176 lub po 1177 w Reims.
- 8 FILIP. Urodził się między 1133 i 1133. Przeznaczony do kariery kościelnej, po rezygnacji starszego brata Henryka w latach 1146–47 przejął dzierżone przez niego rozliczne urzędy opackie oraz subdiakoniat paryskiej katedry Notre-Dame. W 1159 uzy-

skął wybór na stanowisko biskupa Paryża, lecz umarł jeszcze przed konsekracją 5 września 1161. Został pochowany w katedrze Notre-Dame w Paryżu.

- 9 DZIECKO. Jego płeć nie jest znana, nie zachowały się żadne daty. Spoczęło w kościele św. Wiktora w Paryżu.

Nieślubna córka Ludwika VI, której matką była jedyna znana nałożnica króla, MARIA Z BREUILLET, wedle różnych danych córka Burcharda z Breuillet lub Renauda z Breuillet:

- 1 IZABELA. Alternatywnie mogła być córką Ludwika VI i jego domnieманej pierwszej żony Lucjany z Rocheford, co jednak wydaje się mało prawdopodobne. Urodziła się ona między 1101 a 1104, a w latach 1119–27 poślubiła WILHELMA Z CHAUMONT, pana Quitry (zm. przed 13.04.1175, może w 1160), syna Osmonda (Otmonta) I, pana na Chaumont, oraz jego nieznannej żony (Matyldy z Quitry?); dochowali się kilkorga dzieci. Izabela zmarła 15 sierpnia ok. 1175 (po 13.04.1175).

LUDWIK VII
MŁODSZY

~
1137-1180

Ojciec: LUDWIK VI GRUBY (← s. 132)

Matka: ADELAJDA SABAUDZKA (← s. 134)

Rodzeństwo: (← biogr. Ludwika VI)

*

Zwany MŁODSZYM, POBOŻNYM oraz MNICHEM, urodził się w 1120 lub rok później jako drugi syn Ludwika VI i Adelajdy Sabaudzkiej. Sposobiony początkowo do stanu duchownego, po przedwczesnej śmierci starszego brata Filipa w 1131 został następcą tronu i 25 października w katedrze Notre-Dame w Reims papież Innocenty II ukoronował go na koregenta ojca. 28 października 1135 przejął od chorego Ludwika VI faktyczne rządy we Francji, a po śmierci ojca 1 sierpnia 1137 został jedynowładcą. Dzięki pierwszemu małżeństwu w latach 1137–52 dzierżył księstwo Akwitanii etc. Ponowna koronacja Ludwika VII odbyła się w Boże Narodzenie 1137 w katedrze św. Stefana w Bourges.

Tknięty paralizem, zmarł 18 (19) września 1180 w pałacu na wyspie Cité w Paryżu i spoczął w ufundowanym przez siebie opactwie cysterskim Notre-Dame-de-Barbeau w Fontainebleau, ulokowanym nad Sekwaną i zwanym opactwem Seine-Port. Zostało ono rozwiązane podczas kasaty klasztorów w 1790. W 1817 na polecenie Ludwika XVIII szczątki jego antenata złożono w Saint-Denis. Małżonki Ludwika VII:

1. Poślubiona 25 lipca 1137 w katedrze św. Andrzeja w Bordeaux:

ELEONORA (ALIENOR) AKWITAŃSKA

Była najstarszą córką Wilhelma X zwanego Tuluzaninem oraz Świętym, księcia Akwitanii i – pod imieniem Wilhelma VIII –

hrabiego Poitou, oraz jego pierwszej żony Eleonory, córki Amalryka I z Rochefoucauld, wicehrabiego Châtellérhault. Urodziła się ok. 1120 w pałacu Ombrière w Bordeaux lub też w zamku Belin w Gjuennie. Po śmierci ojca 9 kwietnia 1137 została księżną Akwitanii, hrabiną Poitou, Saintonge, Angoumois, Limousin, Oweronii, Bordeaux i Agen. Sakra Eleonory na królową Francji odbyła się 1 sierpnia 1137 i ponownie 25 grudnia 1137 w katedrze św. Stefana (Szczepana) w Bourges. Mariaż z Ludwikiem został unieważniony 21 marca 1152 na synodzie w Beaugency, oficjalnie z powodu ich zbyt bliskiego pokrewieństwa, a 18 maja w katedrze św. Andrzeja w Bordeaux poślubiła HENRYKA ANDEGAWEŃSKIEGO zwanego FITZ-EMPRESS oraz KRÓTKIM PŁASZCZEM, księcia Normandii oraz hrabiego Andegawenii od 1151, *de iure uxoris* księcia Akwitanii etc. od 1152, króla Anglii HENRYKA II od 1154 (ur. Le Mans 5.03.1133, zm. zamek Chinon 6.07.1189), syna Gotfryda V Pięknego (Plantageneta), księcia Normandii i hrabiego Andegawenii z dynastii Gâtinais, oraz jego żony Matyldy (Maud), córki Henryka I, króla Anglii i księcia Normandii. U boku drugiego męża 19 grudnia 1154 została ukoronowana w opactwie Westminsterskim na królową Anglii, urodziła mu liczne dzieci. Zmarła 1 kwietnia 1204 w opactwie w Fontevraud, gdzie także znalazła spoczynek.

2. Poślubiona między styczniem i lipcem 1154 (w latach 1153–54?) w katedrze św. Krzyża w Orleanie:

KONSTANCJA KASTYLJSKA

Była córką Alfonsa VII Imperatora, króla Kastylii i Leónu, cesarza Hiszpanii, potomka dynastii Mâcon (Ivrei), oraz jego pierwszej żony Berengueli, córki Rajmunda Berengara III Wielkiego, hrabiego Barcelony. Na świat przyszła ok. 1138. Jej sakra miała miejsce w dniu ślubu z Ludwikiem w katedrze w Orleanie, zaś koronatorem był arcybiskup Sens Hugo. Zmarła w połogu 6 października 1160 i została pochowana w bazylice w Saint-Denis.

3. Poślubiona 13 listopada 1160 w katedrze Notre-Dame w Paryżu:

ADELA (ALICJA) Z BLOIS

Była ona córką Tybalda (Teobalda) IV zwanego Wielkim oraz Starym, hrabiego Blois, Chartres, Châteaudun, Meaux i Sancerre oraz (pod imieniem Tybalda II) hrabiego Szampanii i Brie, po-

tomka dynastii Blois, oraz jego żony Matyldy, córki Engelberta I, księcia Karyntii i margrabiego (markiza) Istrii; jej starsi bracia, Henryk I oraz Tybald V, poślubili córki Ludwika VII z pierwszego małżeństwa. Urodziła się najpewniej w I połowie lat 40. XII w. Koronacja Adeli *vel* Alicji miała miejsce po urodzeniu przez nią następcy tronu w 1166 w paryskiej Notre-Dame, a dokonał jej arcybiskup Hugo z Sens. Między czerwcem a grudniem 1191 sprawowała regencję w imieniu syna, przebywającego na trzeciej krucjacie. Zmarła 4 lub 13 czerwca 1206 w pałacu na wyspie Cité w Paryżu i spoczęła w kościele klasztorным cystersów w Pontigny. Małżeńskie dzieci Ludwika VII:

Córki z pierwszego małżeństwa (1–2):

- 1 MARIA. Urodziła się w 1145, a w 1164 została wydana za mąż za HENRYKA I SZCZODREGO, hrabiego Szampanii i Brie od 1152 (ur. 1126, zm. Troyes 17.03.1181), syna Tybalda (Teobalda) IV zwanego Wielkim i Starym, hrabiego Blois, Chartres, Châteaudun, Meaux i Sancerre oraz (jako Tybald II) hrabiego Szampanii i Brie, potomka dynastii Blois, oraz poślubionej mu Matyldy, córki Engelberta I, księcia Karyntii i margrabiego (markiza) Istrii. Dochowali się czworga dzieci. W latach 1179–81, pod nieobecność męża, Maria była regentką Szampanii. Rządy regencyjne w hrabstwie objęła również po śmierci małżonka w 1181 i sprawowała w imieniu starszego syna do 1186 a następnie od jego wyjazdu na trzecią krucjatę w 1190 aż do własnej śmierci 11 maja 1198. Spoczęła w katedrze w Meaux.
- 2 ALICJA. Urodziła się w 1150, zaś w 1164, jednocześnie ze starszą siostrą, została wydana za młodszego brata małżonka Marii, TYBALDA (TEOBALDA) V PIĘKNEGO, hrabiego Blois i Chartres od 1152, seneszala Francji od 1154 (ur. ok. 1130, zm. podczas zarazy w Akce 1191, być może 20.01); mieli liczne potomstwo. Zmarła 11 września po 1195.

Córki z drugiego małżeństwa (1–2):

- 1 MAŁGORZATA. Urodziła się w 1158 i od urodzenia przeznaczona była na małżonkę dla angielskiego następcy tronu HENRYKA zwanego MŁODYM KRÓLEM, współregenta Anglii od 1170 (ur. pałac Bermondsey 28.02.1155, zm. zamek Martel 11.06.1183),

syna króla angielskiego Henryka II i Eleonory Akwitańskiej (pierwszej małżonki króla Ludwika VII), którego poślubiła 2 listopada 1160 w Newburgh. Tytułem posagu Małgorzata otrzymała hrabstwo Vexin oraz zamek Gisors. Dochowali się syna, który nie dożył roku. Po śmierci Młodego Króla, w 1186 lub w latach 1184–86, została żoną BÉLI III, króla Węgier od 1172 (ur. 1148–50, zm. 23.04.1196), syna króla węgierskiego Gézy II, potomka dynastii Arpadów, oraz jego żony Eufrozyny, córki Mściśława I Fiodora Haralda, wielkiego księcia kijowskiego; Béla III był wcześniej żonaty z Agnieszką, córką Rajnolda (Reginalda) z Châtillon, księcia Antiochii, która urodziła mu sześcioro dzieci, lecz jego małżeństwo z Małgorzatą pozostało bezdzietne (wedle niektórych autorów mieli córkę). Małgorzata zmarła podczas pielgrzymki do Ziemi Świętej w 1197 lub 1198 w Akkce (Akrze) i spoczęła zapewne w Palestynie.

- 2 ADELA (ADELAJDA) lub ALICJA (ALYS, ALAIS). Urodziła się w październiku (zapewne 4.10) 1160. We wrześniu 1177 została zaręczona z RYSZARDEM LWIE SERCE (ur. 1157), ówczesnym księciem Akwitanii, a od 1189 królem Anglii, a po zerwaniu przez niego zrzekowin, z początkiem 1193 zaręczono ją z jego młodszym bratem JANEM BEZ ZIEMI (ur. 1167), przy czym zadziwia fakt, że był on już wówczas żonaty z Izabelą vel Hawizą z Gloucester. Wychowywała się na angielskim dworze. Uwiedziona przez niedoszłego teścia, Henryka II, urodziła mu zmarłą w dzieciństwie córkę i co najmniej troje krótko żyjących dzieci. W 1195 odesłano ją z powrotem do Francji, gdzie po 20 lipca tego roku została wydana za WILHELMA II zwanego TALVAS, hrabiego Ponthieu i Montreuil od 1191 (ur. po 1178, zm. 6.10.1221), syna Jana I, hrabiego Ponthieu i Montreuil, oraz jego trzeciej żony, której filiacja nie jest znana. Wniosła mu w posagu hrabstwo Eu oraz seniorię Arques i urodziła córkę jedynaczkę. Zmarła po styczniu 1213.

Dzieci z trzeciego małżeństwa (1–2):

- 1 FILIP II AUGUST (→ s. 146).
- 2 AGNIESZKA. Urodziła się w 1171 lub w latach 1171–72. Na mocy wcześniejszych umów, wiosną 1179 została wysłana do Kon-

stantynopola, gdzie przybyła w sierpniu tego roku, a w marcu (zapewne 2.03) 1180 w Wielkim Pałacu poślubiła (względnie były to jedynie zaręczyny) ALEKSEGO II, cesarza wschodniorzymskiego (bizantyjskiego) od 1180 (ur. Konstantynopol 10.09.1169, zamordowany tam 24.09.1183), syna cesarza Manuela I z dynastii Komnenów, i jego żony Marii, córki Rajnolda (Reginalda) z Châtillon, księcia Antiochii. W trakcie ceremonii zaślubin przyjęła chrzest w obrządku greckim oraz imię ANNY. Małżeństwo to, o ile w ogóle doszło do skutku, nie zostało nigdy dopełnione, a po śmierci cesarza, Anna została zaślubiona przez jego kuzyna i dotychczasowego współwładcę (który nakazał jego zgładzenie) ANDRONIKA KOMNENA, odtąd cesarza ANDRONIKA I (ur. 1123–24, zamordowany w Konstantynopolu 12.09.1185), syna sebastokratora Izaaka Komnena Komnena, jednego z synów cesarza Aleksego I, i jego żony Ireny, być może księżniczki gruzińskiej Katay, córki cara Dawida IV Budowniczego. Był on wcześniej żonaty i miał troje znanych potomków, a także co najmniej dwoje dzieci nieślubnych, lecz jego dwuletnie małżeństwo z Anną nie zaowocowało potomstwem. W późniejszym czasie owdowiała cesarzowa związała się z generałem TEODOREM BRANASEM (VRANASEM) zwanym LI VARNAS, panem Adrianopola i Didymoteichonu od ok. 1205 (zm. po 1219), synem Aleksego Branasa, sebastosa, samozwańczego cesarza bizantyjskiego, oraz jego żony Anny, córki Andronika Komnena Batatzesa (Vatatzesa), ślub zawarli jednak dopiero w 1204 aby cesarzowa nie utraciła wdowiej oprawy; nie mieli dzieci. Anna zmarła w 1220 lub po 1240.

Domniemany pozamałżeński syn Ludwika VII:

(?) FILIP, dziekan u św. Marcina w Tours, zmarły w 1161.

FILIP II AUGUST

1180-1223

Ojciec: LUDWIK VII MŁODSZY (← s. 140)

Matka: ADELA Z BLOIS (← s. 142)

Rodzeństwo: (← biogr. Ludwika VII)

*

Przydomek króla, AUGUST, który jako pierwszy zapisał współczesny mu kronikarz Rigord z Saint-Denis, jest interpretowany rozmaicie; mógł on mieć związek z miesiącem narodzin (*augustus*), mógł też odnosić się do znacznego powiększenia przez Filipa II królewskiej domeny (od łacińskiego *augere*, co znaczy poszerzać) oraz do zwycięskich czynów, nawiązując bezpośrednio do tytułury cesarzy rzymskich (*semper augustus*). Ponieważ był długo wyczekiwany synem i następcą, zwano go, jak wiele wieków później Ludwika XIV: DAREM BOŻYM, BOŻYDAREM (franc. *Dieu-donné*). Na świat przyszedł 21 sierpnia 1165 w zamku Gonesse pod Paryżem. Dzięki staraniom ojca został podniesiony do godności koregenta i koronowany 1 listopada 1179 w katedrze Notre-Dame w Reims przez wuja, arcybiskupa Wilhelma z Szampanii („o Białych Dłoniach”), zaś powtórna sakra Filipa II, dokonana przez Gwidona, arcybiskupa Sens, miała miejsce 29 maja 1180 w Reims. Śmierć ojca we wrześniu 1180 uczyniła go jedynowładcą. Wspomniana powyżej pierwsza małżonka wniosła mu w posagu hrabstwo Artois, a po bezpotomnej śmierci jej krewnej, Elżbiety z Vermandois (1183), zgłosił pretensje do rozległego spadku (hrabstwa Vermandois, Valois i Amiénois), który po wielu zaciągach zdołał objąć w latach 90. W 1187 zajął Tournai, a pokój zawarty w lipcu 1189 z królem Anglii Henrykiem II przyznawał mu podbite w poprzednim roku ziemie w księstwie Berry i czynił

bezpośrednim seniorem Owernii. Po powrocie z trzeciej krucjaty najechał Normandię i na krótko zajął hrabstwo Évreux, które jednak utracił po powrocie Ryszarda Lwie Serce z Ziemi Świętej (1196). Po wstąpieniu na angielski tron Jana bez Ziemi (1199) zawarł z nim w 1200 w Le Goulet rozejm i ponownie został uznany hrabią Évreux, a także księciem Berry. Do lata 1204 w jego posiadaniu znalazł się ogromny szmat ziem Plantagenetów – księstwo Normandii, hrabstwa Andegawenii, Maine i Turenii, a ponadto w latach 1205–06 przejściowo zajął hrabstwo Poitou. W 1206 opanovał Bretanię, którą w 1213 przekazał w lenno swemu kuzynowi Piotrowi I z Dreux. 27 lipca 1214 pod Bouvines odniósł walne zwycięstwo nad Janem bez Ziemi i sprzymierzonym z nim cesarzem. W 1218 do swoich nabytków dołączył Clermont-en-Beauvaisis (w 1224 nadał je młodszemu synowi i imiennikowi), w 1221 Alençon i Ponthieu, a z początkiem 1223 – Beaumont-sur-Oise.

Zmarł 14 lipca 1223 na zamku w Mantes-la-Jolie na północny zachód od Paryża i spoczął w bazylice w Saint-Denis.

Małżonki Filipa II:

1. Poślubiona 28 kwietnia 1180 w benedyktyńskim opactwie pw. św. Trójcy w Bapaume:

IZABELA Z HAINAUT

Była najstarszą córką Baldwina V, hrabiego Hainaut, późniejszego hrabiego Flandrii Baldwina VIII i margrabiego Namur Baldwina I, oraz jego żony Małgorzaty, hrabiny Flandrii, córki i dziedziczki Thierry'ego (Dytryka) z Alzacji, hrabiego Flandrii. Urodziła się 23 (być może 5) kwietnia 1170 w Valenciennes lub w Lille. Po ślubie z Filipem II, któremu wniosła w wianie hrabstwo Artois, została wespół z nim koronowana 29 maja 1180 w katedrze Notre-Dame w Reims przez arcybiskupa Gwidona z Sens. Zmarła w położu 14 lub 15 marca 1190 w pałacu na wyspie Cité w Paryżu i spoczęła w paryskiej Notre-Dame.

2. Poślubiona 14 sierpnia 1193 w katedrze Notre-Dame w Amiens:

INGEBORGA DUŃSKA

We Francji zwana ISAMBURGA, była ona córką Waldemara I zwanego Wielkim, króla Danii z dynastii Estridsenów, i jego żony

Zofii, księżniczki ruskiej, której rodzicami byli Ryksa Piastówna (córka Bolesława Krzywoustego, późniejsza królowa szwedzka) oraz poślubiony jej książę ruski, być może Włodzimierz (Wołodar) Glebowicz, książę gorodeński. Urodziła się ok. 1175. 15 sierpnia 1193 w katedrze w Amiens miała miejsce jej sakra na królową Francji, jednak jeszcze w tym samym dniu z niewiadomych przyczyn Filip odsunął ją od siebie i osadził w opactwie w Cisoing. Ich mariaż został unieważniony 5 listopada 1193 w Compiègne pod pretekstem zbyt bliskiego pokrewieństwa, lecz 13 marca 1195 papież uznał anulację za nielegalną i nakazał królowi powrót do żony. Rok później Filip II poślubił Agnieszkę Merańską, niemniej wiosną 1213 przywrócił Ingebordze należne jej prawa – nadal jednak przebywała z dala od dworu, głównie w swoich dobrach pod Orleanem. Zmarła 29 lipca 1236 w klasztorze Saint-Jean-en-l'Ile na rzece Essone koło Corbeil i tam również znalazła spoczynek.

3. Poślubiona 1 czerwca 1196 w Compiègne (małżeństwo było bigamią w świetle prawa kanonicznego):

AGNIESZKA MERAŃSKA (Z ANDECHSU)

Zwana również Marią, była ona córką Bertolda III, hrabiego Andechsu i Diessen, księcia Meranu i margrabiego Istrii, i poślubionej mu Agnieszki, córki Dedona V zwanego Tłustym, hrabiego Groizsch, margrabiego Łużyc Dolnych i Eilenburga; jej młodsza siostra Jadwiga została w późniejszym czasie małżonką księcia śląskiego Henryka I Brodatego i protoplastką śląskiej linii Piastów. Według różnych danych Agnieszka przysła na świat ok. 1172. lub też z początkiem lat 80. XII w. Kościół nie uznał jej małżeństwa z królem francuskim, traktując je jako bigamię, a ją samą jako nałożnicę, nigdy też nie została ukoronowana. Filip II odmówił jej oddalenia, wobec czego 13 stycznia 1200 papież Innocenty III obłożył Francję interdyktem. Zmarła dając życie trzeciemu dziecku 18 lub 19 lipca 1201 na zamku w Poissy. Została pochowana w kościele klasztorным opactwa benedyktynów św. Korentyna w Rosay opodal Mantes-la-Jolie (Saint-Corentin-lès-Mantes) na północny zachód od Paryża.

Potomstwo Filipa II:

Synowie z pierwszego małżeństwa (1–3):

- 1 LUDWIK VIII LEW (→ s. 153).
- 2 BLIŹNIAKI (CHŁOPCY). Urodzeni 14 marca 1190 w królewskim pałacu na wyspie Cité w Paryżu, zmarli już 18 marca i spoczęli wraz z matką w katedrze Notre-Dame.

Dzieci z trzeciego małżeństwa, legitymizowane bullą papieską z 2 listopada 1201 (1–3):

- 1 MARIA. Urodziła się w latach 1197–99. W 1200 zaręczono ją z następcą tronu szkockiego ALEKSANDREM (późniejszym Aleksandrem II), a po zerwaniu tych zrzekowin w 1202 została narzeczoną ARTURA I, księcia Bretanii, bratanka Jana bez Ziemi, który jednak w 1203 zaginął bez wieści, najpewniej zamordowany przez angielskiego króla. Ostatecznie po sierpniu 1206 (być może w 1210) wyszła za rodzonego brata pierwszej żony ojca, FILIPA I z HAINAUT zwanego SZLACHETNYM, hrabiego (od 1195) i margrabiego (od 1196) Namur (ur. Valenciennes 03.1174, zm. 8, 9 lub 15.10.1212), lecz to krótkotrwałe małżeństwo okazało się bezdzietne. Drugim mężem Marii został 22 kwietnia (sierpnia?) 1213 w Soissons HENRYK I ŚMIAŁY, książę Brabancji od 1191 (ur. 1165, zm. Kolonia 5.09.1235), syn Gotfryda VIII, księcia Dolnej Lotaryngii oraz (pod imieniem Gotfryda III) księcia Brabancji z dynastii Louvain, i jego pierwszej żony Małgorzaty, córki Henryka II, księcia Limburgii oraz hrabiego Arlon. Był on wdowcem po zmarłej w 1210 Matyldzie, córce Mateusza z Flandrii, hrabiego Boulogne, która urodziła mu kilkoro dzieci; z Marią dochował się dwóch córek. Zmarła ona 15 sierpnia 1238 i została pochowana w opactwie benedyktyńskim pw. św. Piotra i Pawła w Affligem.
- 2 FILIP. Na świat przyszedł w lipcu 1200. Z uwagi na bujne, potargane włosy zwany był ROZCZOCHRANYM (HUREPEL). Ok. 1218 został *de iure uxoris* hrabią Boulogne, Mortain, Aumale i Dammartin oraz panem Domfront. W 1222 ojciec pasował go na rycerza, a w lutym 1223 potwierdził posiadanie przez Filipa wzmiankowanych posiadłości oraz tytułów. Podobnie uczynił przyrodni brat Filipa, Ludwik VIII, który w lutym 1224 przeka-

zał mu ponadto hrabstwo Clermont-en-Beauvaisis. Początkowo Filip był wiernym stronnikiem króla, a od 1226 wdowy po nim, Blanki Kastylijskiej, sprawującej rządu regencyjne w imieniu nieletniego Ludwika IX, lecz w 1228 przeszedł na stronę zbuntowanych baronów. We wrześniu 1230 zawarł z regentką pokój i odtąd już wiernie stał przy Koronie. Zginął 14 lub 18 stycznia 1234 podczas turnieju w Corbie i spoczął w królewskiej nekropolii w bazylice w Saint-Denis.

Żoną Filipa Francuskiego, hrabiego Boulogne, została zapewne ok. 1218 (kontrakt ślubny zawarto w sierpniu 1201 w Compiègne i ponownie w maju 1210 w Saint-Germain-en-Laye):

MATYLDA (MAHAUT) Z BOULOGNE, córka Rajnolda (Renauda) I, hrabiego Boulogne, Mortain, Dammartin i Aumale, pana na Domfront, potomka rodu z Mello, i jego drugiej żony Idy, hrabiny Boulogne i Mortain, córki Mateusza z Flandrii, hrabiego Boulogne. Urodziła się ok. 1200. Po konfiskacie przez króla ziem jej ojca w 1214 została hrabiną Dammartin i Aumale oraz panią Domfront, zaś śmierć matki w 1216 uczyniła ją hrabiną Boulogne i Mortain. Owdowiawszy, w 1235 wyszła za ALFONSA, infanta portugalskiego, od momentu zaślubin *de iure uxoris* hrabiego Boulogne, od 1248 pod imieniem ALFONSA III króla Portugalii (zwany ODNOWICIELEM), a od 1249 (1267) króla Algarve (ur. Coimbra 2.05.1210, zm. Lizbona 18.04.1279), syna Alfonsa II Grubego, króla Portugalii z dynastii burgundzkiej, jednej z odnóg Kapetyngów (wywodzącej się od króla Roberta II), i jego żony Urraki, córki Alfonsa VIII Szlachetnego, króla Kastylii (siostry Blanki, małżonki Ludwika VIII). Małżeństwo to pozostało bezdzietne i w 1253 Alfons III oddalił Matyldę, po czym ożenił się z Beatrycze Kastylijską, która urodziła mu kilkoro dzieci. Datę śmierci Matyldy ustala się na okres między 9 października 1261 a 8 lutego 1263, lecz mogła nastąpić ok. 1258.

Potomstwo Filipa Francuskiego, hrabiego Boulogne (A–B):

A JOANNA. Urodzona ok. 1219, po śmierci matki oraz rychłej rezygnacji brata w I połowie lat 60. XIII w. została hrabiną Clermont, Dammartin, Aumale i Mortain, panią Domfront. Między grudniem 1236 a 1241 poślubiła GAUCHERA Z CHÂTI-

LLON, pana Montjay, Broigny, Donzy i Saint-Aignan oraz dziedzica hrabstwa Nevers (zm. Muyat Abu Abdallah, Egipt 6.04.1253), syna Gwidona I (II) z Châtillon, hrabiego Saint-Pol, i jego żony Agnieszki, pani Donzy oraz dziedziczki hrabstwa Nevers, córki Herweusza IV z Donzy, hrabiego Gien, pana na Cosne, Chatel-Censoir, Montmirail, Alluye, Authou, Brou i Vierzon, *de iure uxoris* hrabiego Nevers oraz hrabiego Auxerre i Tonnerre. Zmarła bezdzietnie 14 stycznia 1252.

B ALBERYK (AUBRY). Urodził się w 1222 i po śmierci matki w latach 1261–63 został hrabią Dammartin, Clermont i Aumale, lecz wkrótce zrzekł się godności na rzecz siostry i wyjechał do Anglii. Zmarł po 1284. Nie wiadomo, czy się ożenił i czy spłodził dzieci.

3 MARTWE DZIECKO. Urodzone 18 lipca 1201 na zamku w Poissy, zostało zapewne pochowane wraz z matką w kościele klasztornym benedyktynów pw. św. Korenty na w Rosay koło Mantes-la-Jolie (Saint-Corentin-lès-Mantes).

Pozamałżeński syn Filipa II:

z nieznaną kobietą z Arras:

1 PIOTR zwany CARLOTEM (CHARLOTEM, KAROLUSEM). Urodził się w latach 1205–09. Przeznaczono go do stanu duchownego; w 1232 otrzymał urząd skarbnika opactwa św. Marcina w Tours, a od 1235 dzierżył także tytularne godności skarbnika w opactwach św. Frambauda w Senlis i św. Furzeusza (Fursy) w Péronne. W 1240 został biskupem i hrabią Noyon. Później przeniósł się na dwór bratanka, Karola I Andegaweńskiego, króla Neapolu i Sycylii, który powierzył mu urząd kanclerza. Brał udział w zakończonej porażką krzyżowców szóstej krucjacie i zginął 9 października 1249 podczas katastrofy morskiej w pobliżu Damietty. Wyrzucone na brzeg ciało biskupa odwieziono do Francji i złożono w chórze katedry w Noyon.

LUDWIK VIII

LEW

1223-1226

Ojciec: FILIP II AUGUST (← s. 146)

Matka: IZABELA Z HAINAUT (← s. 148)

Rodzeństwo: (← biogr. Filipa II)

✧

Urodził się 3 lub 5 września 1187 w królewskim pałacu na wyspie Cité w Paryżu. Przydomek LWA nadał mu kronikarz Mikołaj z Bari, nawiązując do militarnych i politycznych sukcesów króla. Był on pierwszym następcą francuskiego tronu, który nie został, poprzez koronację lub desygnację, wyznaczony następcą za życia ojca – świadczy to o wzroście autorytetu monarchy francuskiego, który nie musiał już uciekać się do koronacji *vivente rege*, ażeby zapewnić sukcesję wskazanemu przez siebie dziedzicowi. Od młodości uczestniczył w rządach, wykazując się znacznym talentem wojskowym. Dzięki zwycięstwu pod La Roche-aux-Moines (2.07.1214) zapobiegł połączeniu się wojsk króla angielskiego Jana bez Ziemi oraz cesarza Ottona IV, czym znacząco przyczynił się do zwycięstwa armii swojego ojca pod Bouvines. Wiosną 1216, na prośbę zbuntowanych angielskich baronów, najechał Wyspę i zdobył jej południowo-wschodnią część ze stolicą; 2 czerwca 1216 uroczyście wjechał do Londynu, gdzie został proklamowany królem Anglii. Po rychłej śmierci Jana w październiku tego roku angielscy możni ogłosili jednak królem nieletniego syna zmarłego, Henryka III, i niemal dokładnie w rocznicę francuskiego najeżdź 19 maja 1217 rozgromili Francuzów pod Lincoln. 11 września 1217 w pałacu Lambeth pod Londynem Ludwik musiał zrzec się praw do angielskiej korony. Po śmierci ojca 14 lipca 1223 wstąpił na tron Francji i został ukoronowany 6 sierpnia tego roku w kate-

drze Notre-Dame w Reims przez arcybiskupa Wilhelma z Joinville. Z powodzeniem kontynuował ojcowskie dzieło poszerzania posiadłości Korony – do 1224 zagarnął większość należącego do Plantagenetów księstwa akwitańskiego (Poitou, Saintogne, Périgord, Angoumois i część Bordeaux), pozostawiając w rękach Anglików jedynie Gaskonię na południu oraz Wyspy Normandzkie na północy kraju. W 1226 wziął udział w zwołanej przez papieża krucjacie przeciw albigensom i zdołał opanować Langwedocję i znaczną część hrabstwa Tuluzy, które scedował na niego hrabia Amalryk z Montfort.

Jesienią 1226, w toku wyprawy przeciwko albigensom, zachorował na „febrę” (dyszenterię) i w jej wyniku zmarł dnia 8 listopada na zamku w Montpensier (*Mons Pancherii*) w Owernii. Serce oraz trzewia króla złożono w pobliskim opactwie premonstratensów Saint-André-les-Clermont, zaś jego ciało spoczęło w królewskiej nekropolii w Saint-Denis.

Małżonka Ludwika VIII:

Poślubiona 23 maja 1200 w kościele opactwa benedyktyńskiego Port-Mort w Normandii:

BLANKA KASTYLIJSKA

Była córką Alfonsa VIII Szlachetnego, króla Kastylii z dynastii Mâcon (z Ivrei), oraz jego żony Eleonory, której rodzicami byli Henryk II, król Anglii, i Eleonora Akwitańska, wcześniej małżonka Ludwika VII Młodszego. Urodziła się 4 marca 1188 (w latach 1188–89) lub krótko przed tą datą na zamku w Palencji. Ludwikowi wniosła w posagu hrabstwo Évreux, o które jego ojciec toczył walki z królem angielskim Janem bez Ziemi. Po akcesji małżonka została wspólnie z nim ukoronowana 6 sierpnia 1223 w katedrze Notre-Dame w Reims. Od śmierci Ludwika jesienią 1226 sprawowała zgodnie z jego testamentem rządy w imieniu małoletniego syna. Zakończyła wojny z albigensami (traktat z Meaux z 1229, przyznający Francji Tulużę) i stłumiła bunty baronów (w tym największą z nich rewoltę księcia bretońskiego Piotra I z Dreux). W 1234 młody król Ludwik IX przejął samodzielne rządy, Blanka zaś wycofała się do Melun. Rządy regencyjne objęła ponownie po wyjeździe syna na szóstą krucjatę w roku 1248. Zmarła, przyjmując

szy na łożu śmierci welon cysterki, 26 (27?) listopada 1252 w Melun lub w Paryżu. Została pochowana w ufundowanym przez siebie klasztorze cysterek Notre-Dame-la-Royale w Maubuisson – znajdował się on koło zamku Pontoise i stąd bywał niekiedy nazywany Maubuisson-lès-Pontoise; został rozwiązany podczas kasaty klasztorów w trakcie Wielkiej Rewolucji i częściowo rozebrany. Zabalsamowane serce królowej złożono natomiast w innej jej fundacji: klasztorze cysterskim Notre-Dame-du-Lys, zwanym również Sainte-Marie-Royale, nieopodal Melun, także zrujnowanym podczas rewolucji. Od chwili śmierci była we Francji otoczona powszechnym kultem i pomimo braku formalnej kanonizacji jest uznawana świętą Kościoła katolickiego (wspomnienie liturgiczne obchodzone 2 grudnia).

Potomstwo Ludwika VIII (1–12):

- 1 CÓRKA (IMIĘ NIEZNANE). Urodzona w 1205 i rycho zmarła.
- 2 FILIP. Urodził się 7 lub 9 września 1209. W lipcu 1215 w Melun zaręczono go z AGNIESZKĄ Z DONZY (zm. 1225), córką i dziedziczką Herweusza IV z Donzy, hrabiego Gien, pana Cosne, Chatel-Censoir, Montmirail, Alluye, Authou, Brou i Vierzon, *de iure uxoris* hrabiego Nevers oraz hrabiego Auxerre i Tonnerre. Do zawarcia małżeństwa nie doszło z uwagi na przedwczesną śmierć narzeczonego, który zmarł przed lipcem 1218 i spoczął w paryskiej katedrze Notre-Dame.
- 3–4 BLIŹNIAKI (CHŁOPCY). Być może nosili imiona *Alfons* oraz *Jan*, przyszedli na świat 26 stycznia 1213 w Lorrez-le-Bocage w Gâtinais, zmarli w dzieciństwie i znaleźli spoczynek w kościele Notre-Dame w Poissy.
- 5 LUDWIK IX ŚWIĘTY (→ s. 163).
- 6 ROBERT I zwany DOBRYM oraz WOJOWNICZYM. Urodził się we wrześniu 1216. Dnia 7 czerwca 1237 jego starszy brat Ludwik IX nadał mu w lenno hrabstwo Artois, stanowiące dziedzictwo po ich babce, Izabeli z Hainaut, zaś w dzień zaślubin Roberta z księżniczką brabancką (poniżej) pasował go na rycerza. W 1239 papież Grzegorz IX, ogłosiwszy detronizację oraz ekskomunikę cesarza Fryderyka II, zaproponował Ludwikowi IX diadem cesarski dla Roberta, którego żona była krewną

Hohenstaufów, lecz król Francji odmówił w imieniu brata. W 1249 Robert podążył u boku króla na szóstą krucjatę i zginął 8 lutego 1250 pod Mansurą w Egipcie, podczas zakończonej klęską bitwy krzyżowców z armią sułtana Al-Mu'azzam Tūrānszāha. Ciało nigdy nie odnaleziono.

Żoną Roberta I Francuskiego, hrabiego Artois, została 14 czerwca 1237 w Compiègne:

MATYLDA (MAHAUT) BRABANCKA, córka Henryka II, księcia Brabancji i Lothier z dynastii Louvain, i jego pierwszej żony Marii, córki Filipa Szwabskiego, króla rzymsko-niemieckiego, jednego z synów Barbarossy. Urodziła się w 1224. Po urodzeniu córki podążyła za mężem do Ziemi Świętej i tam dała życie pogrobowemu synowi. Wkrótce po śmierci Roberta I powróciła do Europy i przed 31 maja 1254 w Neapolu wyszła za GWIDONA II (IV) z CHÂTILLON, hrabiego Saint-Pol od 1248 (1249), pana na Ancre i Aubigny-en-Artois (ur. po 1226, zm. 12.03.1289), syna Hugona I de Châtillon, hrabiego Saint-Pol, oraz jego drugiej żony Marii, hrabiny Blois, córki Gauthiera II z Avesnes, hrabiego Blois; dochowali się kilkorga dzieci. U schyłku życia Matyllda wycofała się do klasztoru cysterskiego w Cercamp, gdzie zmarła 29 września 1288 i gdzie również złożono jej ciało. Opactwo rozwiązano i zniszczono podczas Wielkiej Rewolucji w 1791.

Potomkowie Roberta I, LINIA Z ARTOIS, z początkiem XIV w. utracili kolebkę rodu i dzierżyli później m.in. hrabstwo Eu. Ta gałąź Kapetyngów wygasła w drugiej połowie XV w. Być może jedna z odnóg rodu d'Artois osiadła w XIV w. w Italii.

- 7 JAN. Urodził się zapewne 21 lipca 1219. Zgodnie z testamentem ojca otrzymał po jego śmierci 8 listopada 1226 hrabstwa Andegawenii (Anjou) i Maine. W marcu 1227 został zaręczony z księżniczką bretońską JOLANTĄ, lecz zmarł już w 1232; w tymże roku umarł także jego młodszy brat Filip Dagobert. Ciało przedwcześnie zmarłego Jana złożono w kościele Notre-Dame w Poissy.
- 8 ALFONS Z POITIERS. Urodził się 11 listopada 1220. Wiosną lub 24 czerwca 1241 w Saumur otrzymał hrabstwo Poitiers z Poi-

tu, Saintogne i Venaissin oraz Owernię, wówczas został także pasowany na rycerza. 25 sierpnia 1249 wypłynął z Marsylii by dołączyć do szóstej krucjaty i biorących w niej udział braci; do Damietty dotarł 24 października. Po śmierci teścia jesienią tego roku został hrabią Tuluzy, Agen i Rouergue, markizem Prowansji oraz księciem Narbony (Narbonne), co uczyniło go najbogatszym parem Francji, którego posiadłości znacznie przerastały obszar domeny królewskiej. W lutym 1250 wziął udział bitwie krzyżowców z wojskami sułtana Egiptu Al-Mu'azzam Tūrānszāha i 5 kwietnia 1250 podczas odwrotu spod Damietty wraz z braćmi dostał się do egipskiej niewoli, po wypłaceniu okupu 6 maja tego roku odzyskał jednak wolność. Powróciwszy do Francji, objął po śmierci matki w listopadzie 1252 regencję wspólnie z młodszym bratem Karolem; wpływ na rządy zachował także po powrocie króla z Afryki (1254). Latem 1270 wraz z żoną podążył na wezwanie Ludwika IX na siódmą krucjatę. W jej trakcie król padł ofiarą szerzącej się wśród krzyżowców nieznannej choroby (sierpień 1270), a w drodze powrotnej zapadli na nią także hrabiostwo Tuluzy. Zatrzymali się w zamku Corneto koło Sieny, gdzie Alfons zmarł 21 sierpnia 1271, a jego żona cztery dni później. Z racji na porę roku i ryzyko wybuchu epidemii zastosowano wobec nich starodawny ryt pogrzebowy zwany *mos Teutonicus* – ciała oddzielono od kości i pochowano na miejscu, zaś szkielety przewieziono do Francji i złożono w królewskiej nekropolii w podparyskim w Saint-Denis.

Żoną Alfonsa z Poitiers (Francuskiego), hrabiego Tuluzy, została 13 marca 1234 lub 1241:

JOANNA Z TULUZY, jedyna córka i dziedziczka Rajmunda VII (IX) Młodego, hrabiego Tuluzy, Agen i Rouergue, markiza Prowansji oraz księcia Narbony (Narbonne), potomka dynastii Rouergue, oraz jego żony Sancji (Sanchy), córki Alfonsa II Trubadura (Cnotliwego), króla Aragonii i hrabiego Barcelony. Urodziła się w 1220. W 1270 wraz z mężem wzięła udział w prowadzonej przez Ludwika IX siódmej krucjacie. W drodze powrotnej w 1271 małżonkowie zachorowali i za-

trzymali się w zamku Corneto opodal Sieny; Joanna zmarła tam 25 sierpnia 1271. Poddane *mos Teutonicus* kości pary hrabiowskiej odwieziono do Saint-Denis. Mariaż ich pozostał bezdzietny.

- 9 FILIP DAGOBERT. Na świat przyszedł 20 lutego 1222. Jego ojciec w testamencie datowanym na czerwiec 1225 życzył sobie, aby został duchownym, lecz chłopiec umarł już w 1232, a jego ciało złożono w opactwie cysterskim Royaumont pod Paryżem. W 1817 na polecenie Ludwika XVIII szczątki księcia przeniesiono do Saint-Denis.
- 10 IZABELA. Urodziła się w marcu 1224 lub 1225. W czerwcu 1230 została zaręczona z HUGONEM (XI) BRUNATNYM z LUSIGNAN (ur. ok. 1221), późniejszym hrabią Marchii (La Marche) i Angoulême, lecz wobec powziętego przez Izabelę zamiaru poświęcenia życia Bogu, zaręczyny zerwano. Odmówiła także poślubienia cesarskiego syna Konrada. W latach 30. złożyła śluby czystości, nie dokonała jednak postrzyżyn. Sprowadziła do Francji zakon klarysek i w 1260 osiadła przy ufundowanym przez siebie klasztorze w Longchamps. Zmarła tam 23 lutego 1270 i znalazła spoczynek w klasztornej kościele Notre-Dame, zniszczonym podczas rewolucji w XVIII w. W 1521 została beatyfikowana przez Leona X, jej liturgiczne wspomnienie jest obchodzone 22 lutego.
- 11 STEFAN. Na świat przyszedł u schyłku 1225, zapewne w Paryżu, gdzie miały miejsce jego chrzciny. Zmarł z początkiem 1227 i został pochowany w opactwie cysterskim Royaumont pod Paryżem.
- 12 KAROL I ANDEGAWEŃSKI. Urodził się jako pogrobowiec w marcu (21.03?) 1226. W testamencie Ludwika VIII z 1225 znalazł się zapis dla nienarodzonego jeszcze dziecka króla (pod warunkiem, że będzie to syn), zgodnie z którym miały mu przyspaść Andegawenia i Maine. Starszy brat Ludwik nadał Karolowi owe hrabstwa w sierpniu 1246 w Melun. Nieco wcześniej, bo z początkiem 1246 Karol został *de iure uxoris* hrabią Prowansji i Forcalquier. W 1248 wraz z braćmi wziął udział w szóstej krucjacie; 2 kwietnia podczas odwrotu spod Damietty wszy-

scy zostali pojmani i uwięzieni przez egipskiego sultana Al-Mu'azzam Tūrānszāha. Po wypłaceniu okupu Karol odzyskał wolność i jesienią 1250 powrócił do Francji. Od śmierci matki (jesień 1252) wspólnie z Alfonsem z Poitiers sprawował regencję w imieniu przetrzymywanego w Egipcie Ludwika IX – ich rządy dobiegły końca po powrocie króla z Afryki w 1254. Jeszcze w 1253 nieprzejednany wróg Staufów, papież Innocenty IV, zaproponował Karolowi koronę Sycylii, będącej wówczas w posiadaniu króla niemieckiego Konrada IV, jednak za radą braci hrabia odmówił jej przyjęcia. W tym samym roku Karol zaangażował się w wojnę o sukcesję flandryjską, co skutkowało zajęciem przez niego hrabstwa Hainaut i uzyskaniem tytułu strażnika Flandrii, niemniej i w tym wypadku król francuski nakłonił brata do wycofania się z Niderlandów i rezygnacji z tamtejszych nabytków. 23 sierpnia 1257 książę Oranii zrzekł się na rzecz Karola praw do Arles i Vienne. W 1258 Andegaweńczyk został seniorem hrabiego Ventimiglii, a w następnym roku opanował Cueno, Alba i Cherasco, leżące w graniczącym z Prowansją Piemencie. W czerwcu 1263 papież Urban IV ponowił ofertę swojego poprzednika i zaproponował Karolowi koronę sycylijską, którą od 1258 uzurpował nieślubny przyrodni brat Konrada IV, Manfred. Ludwik IX ostatecznie wyraził zgodę na włoską wyprawę brata, obiecując mu wsparcie militarne, po czym wiosną 1265 Karol wypłynął do południowej Italii. 23 maja wkroczył do Rzymu i 21 czerwca otrzymał godność senatorską. 28 czerwca 1265 papież Klemens IV uroczystie nadał mu inwestyturę na królestwo sycylijskie, w listopadzie potwierdził nadanie, a 6 stycznia 1266 w rzymskiej bazylice św. Piotra koronował Karola na króla Sycylii. 26 lutego 1266 pod Benewentem wojska andegaweńskie pokonały armię króla Manfreda, który poległ podczas bitwy – zwycięstwo to pozwoliło Andegawenowi zająć Neapol, gdzie wkroczył w 7 marca 1266. Na mocy pierwszego pokoju z Viterbo 24 maja 1267 uzyskał od łacińskiego cesarza Baldwina II z Courtenay zwierzchnictwo nad księstwem Achai oraz większością wysp na Morzu Egejskim, a w drugim traktacie z 27 maja tego roku nabył od cesarza prawa

do „całej Grecji” za wyjątkiem Konstantynopola. 23 sierpnia 1268 w dolinie Tagliacozzo w Abruzzach zadał klęskę wojskom syna Konrada IV, Konradyna, pretendenta do tronu Sycylii – został on ujęty w trakcie ucieczki z pola bitwy i ścięty 29 października w Neapolu w obecności Karola. W tym samym roku Karol uzyskał od papieża tytuł generalnego wikariusza (namiestnika) Italii. Latem 1270 podążył na wezwanie Ludwika IX na siódmą krucjatę; w drodze powrotnej do Włoch zdobył Durazzo i 21 lutego 1272 ogłosił się królem Albanii. W marcu 1277 odkupił prawa sukcesyjne od Marii z Antiochii i przybrał tytuł króla Jerozolimy, zaś po śmierci Wilhelma II z Villehardouin w 1278 został księciem Achai. Wskutek antyfrancuskiego powstania na Sycylii (tzw. nieszpory sycylijskie, 30.03.1282) do lata 1282 utracił tam władzę na rzecz króla Piotra Aragońskiego. Podejmowane kilkakrotnie próby odbicia Wyspy zakończyły się uwięzieniem przez Aragończyka syna i sukcesora Karola. Król zmarł w trakcie przygotowań do kolejnej wyprawy na Sycylię 7 stycznia 1285 w Foggi w rejonie Apulia, skąd jego ciało przewieziono do Neapolu i złożono uroczysto w katedrze św. Januarego.

Pierwszą żoną Karola I Andegaweńskiego została 31 stycznia 1246 w Aix-en-Provence:

BEATRYCZE Z PROWANSJI, córka Rajmunda Berengara IV, hrabiego Prowansji i Forcalquier z dynastii barcelońskiej (Urgel), i Beatrycze, córki Tomasza I, hrabiego Sabaudii, Susy, Turyanu i Maurienne. Urodziła się w 1234. W dniu 6 stycznia 1266 w rzymskiej bazylice św. Piotra została wraz z mężem koronowana na królową Sycylii. Zmarła 23 września 1267 na zamku w Nocera Inferiore pod Neapolem lub też na zamku Melfi w Neapolu i została pochowana w neapolitańskiej katedrze św. Januarego. W 1277 jej doczesne szczątki przeniesiono do kościoła św. Jana Jerozolimskiego w Neapolu. Z Karolem dochowała się liczne potomstwo obojga płci.

Drugą żoną Karola I Andegaweńskiego, została poślubiona *per procura* 18 stycznia 1268 w Trani i osobiście między 12 października a 18 listopada tegoż roku:

MAŁGORZATA BURGUNDZKA, córka Odon Burgundzkiego, hrabiego Nevers, Auxerre i Tonnerre, potomka burgundzkiej linii Kapetyngów (← biogr. króla Roberta II), i jego żony Matyldy z Dampierre, hrabiny Nevers, Auxerre i Tonnerre. Urodziła się ok. 1250. Po śmierci ojca 4 marca 1266 otrzymała hrabstwo Tonnerre, dokąd wycofała się po śmierci męża. W 1293 ufundowała tam szpital i hospicjum. Zmarła 5 września 1308 na zamku w Tonnerre i spoczęła w kościele szpitalnym swojej fundacji. Z Karolem nie miała dzieci.

Od Karola I wywiodła się ANDEGAWEŃSKA LINIA KAPETYNGÓW, panująca poza rodowymi ziemiami we Francji także w Neapolu, na Węgrzech i w Polsce. Wygasła ona w pierwszej połowie XV w.

LUDWIK IX
ŚWIĘTY

1226-1270

Ojciec: LUDWIK VIII LEW (← s. 153)

Matka: BLANKA KASTYLIJSKA (← s. 155)

Rodzeństwo: (← biogr. Ludwika VIII)

✧

Przez współczesnych zwany był *prud'homme* – określenie to oznaczało średniowieczny ideał rycerski, połączenie męstwa i roztropności – „człowieka honoru”, natomiast przydomek ŚWIĘTY, pod którym jest powszechnie znany, upowszechnił się wkrótce po kanonizacji króla u schyłku XIII w. Urodził się 25 kwietnia 1214 na zamku w Poissy pod Paryżem. Po śmierci ojca 8 listopada 1226 wstąpił na tron Francji, a 29 listopada w katedrze Notre-Dame w Reims został ukoronowany przez Jakuba de Bazoches, biskupa Soissons. Z uwagi na młody wiek Ludwika, rządy w jego imieniu sprawowała matka. Usamodzielnienie Ludwika i przejęcie przez niego władzy nastąpiło w 1234. 25 sierpnia 1248 wyruszył na czele szóstej krucjaty do Ziemi Świętej, regencję powierzając matce. 8 lutego 1250 pod Mansurą (Al-Mansura) w Egipcie dowodzona przez niego armia krzyżowców została rozbita przez wojska egipskiego sułtana Al-Mu'azzam Tūrānszāhasa, zaś król i jego młodsi bracia, Alfons z Poitiers i Karol Andegaweński, dostali się do niewoli. Jesienią 1252 umarła królowa Blanka i regencję we Francji objęli wspomniani wyżej bracia króla, zwolnieni wcześniej z więzienia. Sam Ludwik odzyskał wolność po wypłaceniu ogromnego okupu wiosną 1254 i 10 lipca tego roku wylądował na francuskiej ziemi. Na mocy traktatu pokojowego, zawartego 12 maja 1258 w Corbeil z królem aragońskim Jakubem I, zrzekł się praw do Barcelony, Roussillon oraz Urgel, uzyskując w zamian

rezygnację Aragończyka z pretensji do Tuluzy, Carcassone, Nîmes i Millau. Podpisany 28 maja 1258 w Paryżu i ratyfikowany w roku następnym traktat pokojowy z królem angielskim Henrykiem III potwierdził przynależność do francuskiej Korony niegdyśszych posiadłości Plantagenetów (Normandii, Andegawenii, Turenii i Poitou), jednocześnie jednak przekazywał królowi Anglii znaczne połacie ziem na południu kraju (Limoges, Périgueux, Cahors, a w późniejszych latach Saintogne, Agenais i Quercy).

Prowadząc siódmą krucjatę, 25 sierpnia 1270 w Tunisie król Ludwik IX padł ofiarą zarazy, szerzącej się w jego oddziałach (była to zapewne dyzenteria, podejrzewano także dżumę). Zwłoki poddano *mos Teutonicus*, ciało odgotowano od kości i pochowano na miejscu, a szkielet przewieziono do Francji i złożono w królewskiej nekropolii w bazylice w Saint-Denis. Otoczony nimbem świętości, został kanonizowany 11 sierpnia 1297 przez papieża Bonifacego VIII.

Małżonka Ludwika IX:

Poślubiona 27 maja 1234 w katedrze św. Stefana w Sens:

MAŁGORZATA PROWANSALSKA

Była córką Rajmunda Berengara IV, hrabiego Prowansji i Forcalquier, potomka dynastii barcelońskiej (Urgel), oraz poślubionej mu Beatrycze, córki Tomasza I, hrabiego Sabaudii, Susy, Turynu i Maurienne. Urodziła się wiosną 1221 zapewne w zamku ojca w Forcalquier. Jej koronacja na królową małżonkę miała miejsce dzień po zaślubinach z Ludwikiem w katedrze św. Stefana w Sens. W 1248 towarzyszyła mężowi podczas szóstej wyprawy krzyżowej, a po klęsce pod Mansurą i pojmaniu króla przez muzułmanów 8 lutego 1250 objęła dowództwo krucjaty (jako pierwsza i jedyna kobieta w dziejach). W zamian za zrzeczenie się praw do spadku po ojcu, w 1287 otrzymała Beaufort i Baugé. Zmarła 21 grudnia 1295 w paryskim opactwie pw. św. Marcelego i spoczęła w pobliżu nagrobka Ludwika IX w królewskiej nekropolii w Saint-Denis. Jej grób zaginął jeszcze w średniowieczu, dzięki czemu jako jedyny królewski pochówek ocalał podczas Wielkiej Rewolucji w XVIII w. i prochy królowej do dzisiaj spoczywają w pierwotnym miejscu gdzieś pod posadzką kościoła.

Potomstwo Ludwika IX (1–11):

- 1 BLANKA. Urodziła się 12 lipca lub 4 grudnia 1240, a zmarła już 29 kwietnia 1243. Została pochowana w opactwie cystersów w Royaumont pod Paryżem, skąd w 1820 jej prochy przeniesiono z rozkazu Ludwika XVIII do bazyliki w Saint-Denis.
- 2 IZABELA. Urodziła się 2 lub 18 marca 1242, a 6 kwietnia 1258 w Melun wyszła za TYBALDA (TEOBALDA) II, króla Nawarry oraz (pod imieniem TYBALDA V) hrabiego Szampanii i Brie od 1253 (ur. 1239, zm. podczas powrotu z krucjaty w Trapani, Sycylia 4.12.1270), syna Tybalda (Teobalda) Wielkiego, króla Nawarry (I), hrabiego Szampanii i Brie (IV), potomka dynastii Blois, oraz jego trzeciej żony Małgorzaty, córki Archambauda VIII Wielkiego, pana Bourbon. Ich małżeństwo za obopólną zgodą pozostało białe. Izabela zmarła 27 kwietnia 1271 w Hyères pod Marsylią i znalazła spoczynek u boku męża w klasztorze kordelierów (franciszkanów) w Provins.
- 3 LUDWIK. Urodził się 21 września 1243 albo 21 lub 24 lutego 1244. Po śmierci królowej Blanki jesienią 1252 przekazano mu – jako następcy tronu – władzę w kraju do czasu uwolnienia ojca z egipskiej niewoli; z uwagi na wiek chłopca faktyczne rządy sprawowali jego stryjowie, Alfons oraz Karol. 20 sierpnia 1255 w Paryżu został zaręczony z infantką kastylijską BERENGARIĄ (BERENGUELA), urodzoną w 1253, córką Alfonsa X Mądrego, będącą do chwili przyjścia na świat jej młodszego brata Ferdynanda w 1255 sukcesorką ojca. Zmarł po krótkiej chorobie 11 stycznia lub 2 lutego 1260 w Paryżu i został pochowany królewskim opactwie cystersów w pobliskim Royaumont, W 1817 z rozkazu Ludwika XVIII szczątki księcia uroczystie przeniesiono do Saint-Denis.
- 4 FILIP III ŚMIAŁY (→ s. 171).
- 5 JAN. Urodził się między 1246 a 1247, a umarł 10 marca 1248. Spoczął w opactwie cystersów w podparyskim Royaumont, skąd w 1820 z polecenia Ludwika XVIII szczątki księcia przeniesiono do Saint-Denis.
- 6 JAN TRISTAN. Urodził się podczas krucjaty 8 kwietnia 1250 w Damiecie (Egipt); drugie imię przydano mu z uwagi na

tragiczne wydarzenie, będące udziałem francuskiej rodziny królewskiej w chwili jego przyjścia na świat (niespełna dwa miesiące wcześniej pod Mansurą jego ojciec i dwaj stryjowie księcia dostali się do niewoli sultana, inny stryj tam poległ). W 1265 został *de iure uxoris* hrabią Nevers. Od śmierci teścia 4 sierpnia 1266 zgłaszał pretensje do hrabstw Auxerre i Tonnerre. W marcu 1268 ojciec nadał mu hrabstwa Valois i Crépy. U boku króla wziął udział w siódmej wyprawie krzyżowej i podczas oblężenia Tunisu padł ofiarą epidemii nieznaney choroby (przypuszczano, że mogła to być dżuma dymienicza, obecnie historycy opowiadają się raczej za dyzenterią), zmarł 2 lub 3 sierpnia 1270 w obozie wojskowym. Z racji na panujące upały zwłoki poddano rytowi *mos Teutonicus* – kości oddzielono od ciała (które pochowano na miejscu), po czym przewieziono do Francji, gdzie spoczęły w Saint-Denis.

Żoną Jana Tristana Francuskiego została w czerwcu 1265:

JOLANTA BURGUNDZKA, córka Odonu Burgundzkiego, hrabiego Nevers, Auxerre i Tonnerre z burgundzkiej linii Kapetyngów (potomków jednego z synów Roberta II Pobożnego), i jego żony Matyldy z Dampierre, hrabiny Nevers, Auxerre i Tonnerre. Urodziła się w latach 1248–49. Po śmierci ojca 4 sierpnia 1266 została hrabiną Nevers, a ponadto wraz z mężem zgłosiła pretensje do hrabstw Auxerre i Tonnerre, które przypadły jej siostrze. Po śmierci Jana Tristana, z którym nie dochowała się dzieci, po marcu 1272 wyszła za ROBERTA III z BÉTHUNE, pana i kasztelana Béthune oraz pana na Dendermonde od 1264, *de iure uxoris* hrabiego Nevers od 1266, hrabiego Flandrii od 1305 (ur. ok. 1249, zm. Ypres 17.09.1322), syna Gwidona z Dampierre, hrabiego Flandrii, i jego pierwszej żony Matyldy, pani Béthune, Dendermonde, Richebourgu i Warneton, córki Roberta VII, pana Béthune. Był on wcześniej żonaty z Blanką Andegaweńską z bocznej linii Kapetyngów (potomków jednego z synów Ludwika VIII), która dała mu dwoje dzieci, nim umarła w pòłogu; Jolanta urodziła mu dalszych pięcioro potomków. Zmarła 2 czerwca 1280 i znalazła spoczynek w kościele pw. św. Franciszka w Nevers.

7 PIOTR. Urodził się w 1251 w trakcie krucjaty. W marcu 1269 otrzymał od ojca hrabstwa Alençon i Perche oraz seniorie Mortagne i Bellême, które objął w posiadanie w grudniu 1271, po powrocie z siódmej wyprawy krzyżowej. Rok później został *de iure uxoris* hrabią Blois, Chartres i Dunois oraz panem Guise. W 1282 wyjechał do Italii, by wesprzeć swojego stryja Karola Andegaweńskiego w walkach z Aragończykami o tron Sycylii. Zmarł 6 lub 7 kwietnia 1284 w Salerno, skąd jego ciało sprowadzono do Paryża i pochowano w klasztorze kordelierów (franciszkanów), serce zaś złożono w kościele jakobinów (dominikanów).

Żoną Piotra Francuskiego, hrabiego Alençon, została poślubiona z początkiem 1272:

JOANNA Z CHÂTILLON, córka Jana I z Châtillon, hrabiego Blois, Chartres i Dunois, pana Guise, i jego żony Alicji, córki Jana I Rudego, księcia Bretanii. Urodziła się ok. 1253. Po śmierci ojca 28 czerwca 1279 została hrabiną Blois, Chartres i Dunois oraz panią Guise. W 1284 sprzedała hrabstwo Chartres królowi Francji Filipowi III. Zmarła 19 lub 29 stycznia 1291 i została pochowana w opactwie w La Guiche (Laguiche) koło Blois.

Synowie Piotra Francuskiego, hrabiego Alençon (A–B):

A LUDWIK. Urodził się i zmarł w 1272. Został pochowany w opactwie cystersów w Royaumont pod Paryżem, skąd w 1791 jego prochy przeniesiono do Saint-Denis.

B FILIP. Urodzony ok. 1274, zmarł w 1275 i został pochowany w opactwie cysterskim w Royaumont pod Paryżem. W 1791 prochy Filipa oraz jego starszego brata przeniesiono do bazyliki w Saint-Denis.

8 BLANKA. Urodziła się z początkiem 1253 w Jaffie w toku szóstej krucjaty. 30 listopada 1268 w Burgos została poślubiona przez FERDYNANDA DE LA CERDA, infanta kastylijskiego, królewskiego majordoma (ur. Valladolid 23.10.1255, zm. Ciudad Real 25.07.1275), najstarszego syna Alfonsa X Mądrego, króla Kastylii i Leónu, potomka dynastii burgundzkiej, i jego żony Jolanty (Wiolanty), córki Jakuba I Zdobywcy, króla Aragonii. Owocem tego mariażu było dwóch synów. Po śmierci męża

w 1275 Blanka została uwięziona, jednak ostatecznie w 1277 zdołała jednak wyjechać do Francji, gdzie uznano pretensje jej syna do kastylijskiego tronu, uzurpowanego przez młodszego brata zmarłego infanta, Sancha (Sanctusza) IV. Zmarła w Paryżu między 17 czerwca 1302 a 7 czerwca 1322 i spoczęła u paryskich kordelierów.

- 9 MAŁGORZATA. Urodziła się z początkiem 1255, a ok. 5 września 1270 została poślubiona przez JANA I ZWYCIĘSKIEGO, księcia Brabancji i Lothier od 1267, księcia Limburgii od 1288 (ur. Bruksela 1253, zm. Antwerpia 3.05.1294), syna Henryka III Pokojowego, księcia Brabancji i Lothier z dynastii Louvain, oraz jego żony Alicji, córki Hugona IV, księcia Burgundii. Zmarła w lipcu 1271 dając życie synowi, który albo urodził się martwy, albo rychło umarł, i spoczęła w królewskiej nekropolii w Saint-Denis. Jan I ożenił się później z jej imienniczką, córką Gwidona z Dampierre, hrabiego Flandrii, która urodziła mu czworo dzieci.
- 10 ROBERT. Urodził się w 1256. W marcu 1269 ojciec kreował go hrabią Clermont-en-Beauvaisis, panem Creil-sur-Oise, Sassy-le-Grand i Saint-Just, zaś dzięki małżeństwu wszedł w posiadanie seniorii Bourbon i hrabstwa Charolais. Poważna, niemal śmiertelna rana głowy, odniesiona podczas turnieju w 1279, a najpewniej także odziedziczone predyspozycje spowodowały, że postradał zmysły. Niemniej był członkiem Rady Królewskiej za rządów swojego brata Filipa III oraz bratanka Filipa IV, a ten drugi powierzał mu nawet mniej ważne misje dyplomatyczne. Zmarł 7 lutego 1317 i został pochowany w kościele klasztornym jakobinów (dominikanów z ulicy św. Jakuba) w Paryżu.

Żoną Roberta Francuskiego, hrabiego Clermont, była poślubiona w 1272 w Clermont-en-Beauvaisis:

BEATRYCZE BURGUNDZKA (DE BOURBON), córka Jana Burgundzkiego, hrabiego Charolais (tytuł przynależny następcy tronu Burgundii), potomka bocznej linii Kapetyngów (wywodzącej się od Roberta II Pobożnego), i poślubionej mu Agnieszki, pani Bourbon, córki Archambauda IX z Dampierre, pana na

Bourbon. Urodziła się ok. 1258. Po śmierci ojca (1267) została hrabiną Charolais, a w 1272 otrzymała od dziada, księcia burgundzkiego Hugona IV, kasztelanie Charolles, Sauvement, Dondin, Mont-Saint-Vincent i Sanvignes (rychło utraciła owe dobra na rzecz stryja, księcia burgundzkiego). Śmierć matki w 1287 uczyniła ją panią seniorii Bourbon. Zmarła 1 października 1310 w zamku Murat-en-Bourbonnais koło Souvigny i spoczęła w kościele klasztornym kordelierów w Chapaigue-en-Bourbonnais.

Potomkowie Roberta Francuskiego, hrabiego Clermont:

BURBONOWIE (→ aneks I)

- 11 AGNIESZKA. Urodziła się ok. 1260, a w marcu 1273 (kontrakt ślubny nosi datę 20 października 1272) poślubiła ROBERTA II, księcia Burgundii od 1272 (ur. 1245–48, zm. Vernon-sur-Seine 21.03.1306), syna Hugona IV, księcia Burgundii z bocznej linii Kapetyngów (wywodzącej się od Roberta II Pobożnego), oraz jego żony Jolanty, córki Roberta III, hrabiego Dreux, również potomka jednej z linii Kapetyngów (potomków Ludwika VI Grubego). Księżę Robert II i Agnieszka dochowali się licznych dzieci, w tym Małgorzaty, pierwszej małżonki Ludwika X, Joanny, pierwszej żony Filipa VI, oraz Odon IV, księcia Burgundii, męża Joanny Francuskiej, córki Filipa V. Agnieszka zmarła 19 lub 20 grudnia 1325 w zamku Lantenay i spoczęła w nekropolii burgundzkiej linii Kapetyngów – klasztorze cysterskim w Cîteaux.

FILIP III ŚMIAŁY

1270-1285

Ojciec: LUDWIK IX ŚWIĘTY (← s. 163)

Matka: MAŁGORZATA PROWANSALSKA (← s. 165)

Rodzeństwo: (← biogr. Ludwika IX)

*

Przydomek króla jest mu współczesny (powstał zapewne przed 1300), a zawdzięczał go męstwu, jakie okazywał na polu bitwy. Urodził się 1 maja 1245 na zamku w Poissy. Po niespodziewanej śmierci starszego brata 11 stycznia lub 2 lutego 1260 został następcą tronu Francji. Towarzyszył ojcu podczas siódmej krucjaty i po jego śmierci 25 sierpnia 1270 w Tunisie został proklamowany królem Francji. Koronacja Filipa III odbyła się dnia 15 (według innych danych 12 lub 30) sierpnia 1271 w katedrze Notre-Dame w Reims, a dokonał jej Milon de Bazoches, biskup Soissons. Bezpotomna śmierć stryja Alfonsa i jego żony (lato 1271) pozwoliła mu włączyć do domeny królewskiej ich rozliczne ziemie na czele z Poitiers, Owernią, Tulużą i Agenais (Langwedocję), co ostatecznie nastąpiło po odrzuceniu roszczeń innych pretendentów rok przed śmiercią króla. W 1273 jego stryj Karol Andegaweński wysunął osobę Filipa III jako kandydata do tronu niemieckiego, lecz wobec sprzeciwu papieża plany te spełzły na niczym. W 1274 król zakupił hrabstwo Nemours, po śmierci młodszego brata Piotra w kwietniu 1284 objął jego posiadłości z Alençon i Perche, a ponadto w tym samym roku nabył hrabstwo Chartres.

Zmarł „na febrę” (zapewne dyzenterię) 5 października 1285 na zamku w Perpignan podczas odwrotu z tzw. krucjaty aragońskiej. Z uwagi na znaczną odległość dzielącą miejsce śmierci od stolicy, ciało króla, tak jak wcześniej zwłoki jego ojca, poddano

rytowi *mos Teutonicus*. Wyjęto serce, które zabalsamowano, natomiast ciało gotowano aż do oddzielenia się go od kości. Następnie ciało złożono w katedrze w Saint-Just-et-Saint-Pasteur w pobliskiej Narbonie (Narbonne), a serce i szkielet odwieziono do stolicy, gdzie spoczęły odpowiednio w klasztorze jakobinów (dominikanów z ulicy św. Jakuba) oraz w Saint-Denis.

Małżonki Filipa III:

1. Poślubiona *per procura* 11 maja 1258 w Corbès koło Montpellier i osobiście 6 lipca (lub 28 maja) 1262 w Clermont-en-Auvergne (zwanym też Clermont-Ferrand):

IZABELA ARAGOŃSKA

Była córką Jakuba I zwanego Zdobywcą, króla Aragonii, Walencji i Majorki oraz hrabiego Barcelony, potomka dynastii Urgel, oraz jego żony Jolanty, córki Andrzeja II, króla Węgier. Urodziła się w 1243. Nigdy nie została koronowana. W styczniu 1271 w Cosenzie, podczas powrotu z siódmej krucjaty, gdzie towarzyszyła mężowi, będąca w zaawansowanej ciąży królowa spadła z konia, co doprowadziło do poronienia i śmierci dnia 28 stycznia. Trzewia Izabeli złożono w miejscowej katedrze, zaś jej ciało przewieziono do Francji i złożono w Saint-Denis.

2. Poślubiona krótko po 21 sierpnia 1271 w zamku Vincennes pod Paryżem:

MARIA BRABANCKA

Była córką Henryka III Pokojowego (Jowialnego), księcia Brabancji i Lothier, potomka dynastii Louvain, i jego żony Alicji, córki Hugona IV, księcia Burgundii. Urodziła się ok. 1260 (13.05.1254?) w Lowanium (Louvain). Jej koronacja miała miejsce 24 czerwca 1275 w kaplicy pałacowej Sainte Chapelle na wyspie Cité w Paryżu, a koronatorem był, wobec wakatu na urzędzie arcybiskupa Reims, Milon de Bazoches, biskup Soissons. Po śmierci męża wycofała się do klasztoru w Murel koło Meaulan, gdzie zmarła 12 stycznia 1322. Została pochowana w kościele klasztornym korde-lierów (franciszkanów) w Paryżu, zniszczonym podczas pożaru w 1580, a jej zabalsamowane serce dołączyło do serca króla Filipa u paryskich jakobinów.

Potomstwo Filipa III:

Dzieci z pierwszego małżeństwa (1–5):

- 1 LUDWIK. Urodził się w 1263 lub 1264. Od akcesji ojca latem 1270 był następcą tronu Francji. Zmarł nagle, być może otruty z polecenia macochy, wiosną (przed majem) 1276 w zamku Vincennes pod Paryżem i spoczął w Saint-Denis.
- 2 FILIP IV PIĘKNY (→ s. 208).
- 3 ROBERT. Urodził się w 1269, a zmarł przed majem 1276 i został pochowany w Saint-Denis.
- 4 KAROL. Urodził się 12 marca 1270 w zamku Vincennes pod Paryżem. W 1283 papież Marcin IV zaproponował Filipowi III wyniesienie Karola do godności króla Aragonii i Walencji oraz hrabiego Barcelony, co nastąpiło między lutym a marcem 1284. 11 czerwca tego roku w zdobytym niedawno zamku w Lers kardynał Jan Cholet koronował Karola na króla Aragonii (z braku korony, sakry dokonano z użyciem kapelusza kardynalskiego, przez co młody król zyskał u przeciwników pogardliwy przydomek KRÓLA KAPELUSZOWEGO); rzeczywistej władzy nad Aragonią nigdy nie sprawował i rychło musiał porzucić tamtejsze zdobycze. W 1285 został przez ojca desygnowany hrabią Valois i Alençon, a w 1290 hrabią Chartres i Perche. 18 sierpnia 1290 jego teść, a zarazem kuzyn Karol II, król Neapolu, nadał mu hrabstwa Andegawenii (Anjou) i Maine, w zamian za co Walezjusz zrzekł się praw do aragońskiej korony (potwierdził to pokój zawarty w 1295 z królem Jakubem III). 28 lutego 1301 został *de iure uxoris* tytularnym cesarzem łacińskim, a 3 września tego roku przyjął z rąk papieża Bonifacego VIII tytuł kapitana generalnego Romanii, marchii Ankony i Agnani. Podjęta wspólnie z Karolem II Andegaweńskim wyprawa na Sycylię, mimo zajęcia większej części Wyspy, zakończyła się odwrotem Francuzów (wiosna 1302), nie powiodły się także próby odbicia Konstantynopola (1308–10). Podczas rządów brata Karol odgrywał pierwszoplanową rolę jako jego główny doradca, natomiast za panowania bratanków, Ludwika X (1314–16) i Karola IV (od 1322) sprawował w ich imieniu faktyczną władzę w państwie. Zmarł 16 grudnia 1325 na zamku w Le Perray (dziś Perray-en-

-Yvelines pod Paryżem) lub w pobliskim Nogent-le-Roi i został pochowany w kościele klasztorным jakobinów (dominikanów) w Paryżu, zaś jego serce złożono w kościele klasztorным kordelierów (franciszkanów).

Pierwszą żoną Karola Francuskiego, hrabiego Valois, została 16 sierpnia 1290 w Corbeil:

MAŁGORZATA ANDEGAWEŃSKA, córka Karola II Kulawego, króla Neapolu z andegaweńskiej linii dynastii Kapetyngów, i jego żony Marii, córki Stefana V, króla Węgier. Urodziła się ok. 1273 jako najstarsza córka Karola II, a zmarła w połogu 31 grudnia 1299. Została pochowana w paryskim kościele jakobinów, a jej serce złożono w katedrze św. Maurycego w Angers.

Drugą żoną Karola Francuskiego, hrabiego Valois, została 28 lutego 1301 w klasztorze w Saint-Cloud pod Paryżem:

KATARZYNA I DE COURTENAY, córka Filipa I de Courtenay, tytularnego cesarza łacińskiego, i jego żony Beatrycze, córki Karola I Andegaweńskiego, króla Neapolu, najmłodszego spośród synów króla Ludwika VIII. Urodziła się w 1274. Po śmierci ojca 15 grudnia 1283 została tytularną cesarzową łacińską, a także panią Courtenay i Montargis. 23 kwietnia 1301 przekazała prawa do ojcowizny świeżo poślubionemu małżonkowi. Zmarła 11 października 1307 lub 2 stycznia 1308 w Paryżu i została pochowana w tamtejszym kościele jakobinów (dominikanów).

Trzecią żoną Karola Francuskiego, hrabiego Valois, była poślubiona w lipcu 1308 w Poitiers:

MATYLDA Z CHÁTILLON, córka Gwidona III de Châtillon, hrabiego Saint-Pol, i jego żony Marii, córki Jana II, księcia Bretanii. Urodziła się w 1293, zmarła zaś 3 października 1358 i została pochowana w kościele klasztorным kordelierów (franciszkanów) w Paryżu.

Potomstwo Karola Francuskiego, hrabiego Valois:

WALEZJUSZE (DE VALOIS)

Dzieci z pierwszego małżeństwa (A–F):

A IZABELA. Na świat przysła w 1292, a 18 lutego 1298 wysła za mąż za JANA III DOBREGO, księcia Bretanii i hrabiego

- Penthièvre od 1312, earla (hrabiego) Montfort od 1324 (ur. zamek Champtoceaux 8.03.1286, zm. Caen 30.04.1341), syna Artura II, księcia Bretanii i hrabiego Penthièvre z dynastii Dreux, wywodzącej się w prostej linii od króla Ludwika VI, oraz jego pierwszej żony Marii, wicehrabiny Limoges, córki i dziedziczki Gwidona IV. Izabela zmarła bezdzietnie w 1309, natomiast Jan III żenił się jeszcze dwukrotnie: w 1310 z infantką kastylijską Izabelą (zm. 1328) a w 1330 z Joanną Sabaudzką.
- B FILIP VI (→ rozdział III).
- C JOANNA. Urodziła się ok. 1294, a 19 maja 1305 została wydana za WILHELMA III DOBREGO, hrabiego Holandii, Zelandii i Hainaut od 1304 (ur. ok. 1286, zm. 7.06.1337), syna Jana II z Avesnes, hrabiego Holandii, Zelandii i Hainaut, oraz jego żony Filipiny, córki Henryka V Wielkiego (Jasnowłosego), hrabiego Luksemburga. Dochowali się licznej progeneratury. 2 listopada 1337 owdowiała Joanna została klaryską w Fontenelles, gdzie zmarła 7 marca 1352 i gdzie także spoczęła.
- D MAŁGORZATA. Urodziła się ona ok. 1295, a zapewne w latach 1310–15 została żoną GWIDONA I z CHÂTILLON, hrabiego Blois i Dunois od 1307 oraz pana Avesnes, Guise i Trélon (ur. zapewne ok. 1290, zm. po 12.08.1342), syna Hugona II z Châtillon, hrabiego Blois i Dunois, i poślubionej mu Beatrycze, córki Gwidona z Dampierre, hrabiego Flandrii. Urodziła mu troje dzieci, zmarła w lipcu 1342.
- E KAROL II zwany WSPANIAŁOMYŚLNYM (MAGNANIME), urodził się w 1297. Po śmierci ojca 16 grudnia 1325, zgodnie z ustalonym 20 maja 1314 rozdziałem terytoriów rodzinnych, otrzymał hrabstwo Chartres oraz włości Champrond, Châteauneuf-en-Thymerais i Senonches, a w 1324 został *de iure uxoris* hrabią Joigny. W kwietniu 1326 uzyskał hrabstwa Alençon i Perche, a w późniejszym czasie również Porhoët oraz seniorie Verneuil, Fougères i Domfront. Uczestniczył w walkach z Anglikami w toku wojny stuletniej, brał udział w bitwach pod Kassel i Saintes oraz pod Cambrai (1339) i Tournai (1340). W 1330 otrzymał od Filipa VI stanowisko

porucznika generalnego królestwa. Poległ dowodząc awangardą wojsk francuskich pod Crécy 26 sierpnia 1346. Ciało Karola sprowadzono do Paryża i złożono u boku jego ojca w kościele jakobinów (dominikanów).

Pierwszą żoną Karola II de Valois, hrabiego Alençon, została w kwietniu 1314 (data kontraktu małżeńskiego):

JOANNA DE JOIGNY, córka Jana II, hrabiego Joigny oraz pana Mercœur, i jego pierwszej żony Agnieszki, córki Hugona, hrabiego Brienne i Lecce, regenta Aten. Urodzona zapewne ok. 1300, była panią Mercœur. Po śmierci męża poświęciła się dobroczynności. Zmarła 24 września 1336 i zgodnie ze swoją wolą spoczęła na cmentarzu przytułku w Joigny.

Drugą żoną Karola II de Valois, hrabiego Alençon, została w grudniu 1336 (data zawarcia kontraktu ślubnego):

Maria de la Cerda, córka Ferdynanda de la Cerda, pana Lara i wielkiego majordoma Kastylii, syna Blanki Francuskiej (← biogr. Ludwika IX Świętego), i jego żony Joanny Núñez de Lara. Urodziła się ok. 1319 i od września 1336 była wdową po KAROLU D'ÉVREUX, hrabim Etampes, innym wnuku króla Filipa III (↓). Zmarła 13 marca 1375. Jej ciało pochowano obok męża w paryskim kościele jakobinów, a serce oraz trzewia u celestynów w Paryżu.

Dzieci Karola II d'Alençon z drugiego małżeństwa (I–VI):

LINIA Z ALENÇON (DE VALOIS-ALENÇON, D'ALENÇON)

- I KAROL III. Urodził się w lutym 1337. Po śmierci ojca pod Crécy 26 sierpnia 1346 został hrabią Alençon, Perche i Porhoët oraz panem Verneuil, Fougères i Domfront, w 1361 porzucił jednak świeckie życie i został mnichem u jakobinów (dominikanów) w Paryżu. 13 lipca 1365 uzyskał nominację na urząd arcybiskupa Lyonu, prymasa Francji. Zmarł 5 maja 1375 w zamku Pierre En-cize (Pierre Scize) nieopodal Lyonu i został pochowany w Lyonie.
- II FILIP. Urodził się w 1339 w Paryżu. Przeznaczony do kariery kościelnej, 24 marca 1356 uzyskał nominację na

biskupa Beauvais, nie został jednak konsekrowany. Po rezygnacji starszego brata w 1361 odziedziczył Alençon, Perche, Porhoët, Verneuil, Fougères oraz Domfront. 13 maja 1362 został arcybiskupem Rouen, a 18 września 1378 otrzymał godność patriarchy jerozolimskiego i kapelusze kardynalski wraz z tytułem kardynała NMP na Zatybrzu – odtąd zwano go KARDYNAŁEM D'ALENÇON. 20 stycznia 1367 przekazał świeckie włości młodszemu braciom. Zmarł 15 sierpnia 1397 w swojej rzymskiej rezydencji i został pochowany w bazylice NMP na Zatybrzu.

III IZABELA. Urodzona po 1339, była mniszka w klasztorze pw. św. Ludwika w Poissy, gdzie zmarła 3 września 1379 i gdzie także spoczęła.

IV PIOTR II SZLACHETNY. Urodził się zapewne ok. 1340. Był jednym z zakładników, oddanych Anglikom w zamian za uwolnienie Jana II w 1360; wolność odzyskał po śmierci króla w 1364. Zgodnie z podziałem ojcowizny, przeprowadzonym po rezygnacji starszego brata Filipa 20 stycznia 1367, został hrabią Alençon oraz panem Verneuil, Fougères i Domfront. 16 marca 1370 Karol V mianował go porucznikiem generalnym Normandii. Bezpotomna śmierć młodszego brata w 1377 uczyniła go hrabią Perche, a *de iure uxoris* dzierżył seniorię Beaumont. Zmarł 20 września 1404 na zamku w Argentan i spoczął w kościele kartuzów w Valdieu-Réno.

Żoną Piotra II d'Alençon była od 20 października 1371: MARIA CHAMAILLART. Jej ojcem był Wilhelm Chamailart, pan Anthenaise, matką zaś poślubiona mu Maria de Beaumont(-en-Brienne). Zmarła 18 listopada 1425 na zamku w Argentan i została pochowana w tamtejszym kościele św. Tomasza.

Dzieci małżeńskie Piotra II d'Alençon (a–h):

a PIOTR. Urodził się w pierwszej połowie lat 70. XIV w., zmarł zaś w 1375. Został pochowany w klasztorze cysterskim nieopodal Alençon, leżącym na brzegu lasu Perseigne i zwanym klasztorem Perseigne.

- b JAN. Urodził się w pierwszej połowie lat 70. XIV w., a zmarł w 1376 i znalazł pochówek w klasztorze cystersów Perseigne koło Alençon.
- c MARIA. Urodzona przed 1373, zmarła w 1377 i spoczęła w klasztorze cysterskim Perseigne koło Alençon.
- d JOANNA. Urodziła się przed 1373, a zmarła niezamężnie 6 sierpnia 1403 i została pochowana w kościele klasztorным kartuzów w Valdieu-Réno.
- e MARIA. Urodziła się 21 marca 1373 w zamku Essay. Wkrótce po 17 marca 1390 (data zawarcia kontraktu ślubnego w Paryżu) poślubiła JANA VII, hrabiego Harcourt i Aumale od 1388 (ur. ok. 1369, zm. Châtelerault 18.03.1452), syna hrabiego Jana VI oraz Katarzyny de Bourbon (→ aneks I); dochowali się trojga dzieci. Maria d'Alençon zmarła w bliżej nieznanym czasie między 1399 a 1418.
- f KATARZYNA. Urodziła się ok. 1380 na Verneuil-sur-Avre. W sierpniu 1411 na zamku w Alençon wyszła za PIOTRA, infanta nawarskiego oraz hrabiego Mortain, potomka syna króla Filipa III Śmiałego z drugiego małżeństwa (↓); mariaż ten pozostał bezdzietny. 1 października 1411 w hôtel Saint-Pol w Paryżu poślubiła LUDWIKA VII BRODATEGO, księcia Górnej Bawarii na Ingolstad w latach 1413–33 (ur. między 20.12.1365 a 1369, zm. Burghausen 1/2.05.1447), syna Stefana III Wspaniałego, księcia górnobawarskiego na Ingolstadt, i jego pierwszej żony Tadei, córki Barnaby Viscontiego, pana Mediolanu, Bergamo, Cremony, Lodi i Bolonii. Był on wcześniej żonaty z Anną de Bourbon (→ aneks II), wdową po Janie de Berry, księciu Montpensier (→ rozdział III, biogr. Jana II Dobrego), z którą miał dwoje dzieci; jego potomstwo z Katarzyną pomarło w dzieciństwie. Ona sama zakończyła życie 25 czerwca 1425 w rezydencji hôtel d'Auxerre w Paryżu i spoczęła w paryskim opactwie św. Genowefy.

- g MAŁGORZATA. Była mniszką w Argentan, gdzie zmarła po 1400 i gdzie również spoczęła.
- h JAN I MĄDRY. Urodził się on 3 maja 1385 w zamku Essay. W 1396 ojciec przekazał mu hrabstwo Perche, a po jego śmierci w 1404 został hrabią Alençon, panem Verneuil, Fougères i Domfront. Po matce dzierżył natomiast senioryę Beaumont (późniejsze wicehrabstwo), a *de iure uxoris* – włości La Guerche. 1 stycznia 1415 został kreowany księciem Alençon, panem Francji. Walczył na rozlicznych frontach wojny stuletniej; uczestniczył w odbiciu Saint-Denis i Saint-Cloud z rąk Anglików, a także w oblężeniu Compiègne, Noyon, Soissons, Bapaume i Arras. Poległ podczas walnej bitwy z wojskami angielskimi 25 października 1415 pod Azincourt, skąd jego ciało odwieziono do Sées i złożono w tamtejszym kościele opackim pw. św. Marcina.

Żoną Jana I d'Alençon została po 26 czerwca 1396:

MARIA BRETOŃSKA, córka Jana IV (V) Zdobywcy, księcia Bretanii, hrabiego Montfort i earla Richmond, potomka dynastii z Montfort, odgałęzienia dynastii z Dreux (← biogr. Ludwika VI Grubego), i jego trzeciej żony Joanny, infantki nawarskiej (†). Urodziła się ona 18 lutego 1391, przypuszczalnie na zamku w Nantes. W posagu otrzymała senioryę La Guerche. Zmarła 18 grudnia 1446.

Dzieci Jana I d'Alençon (i–v):

- i PIOTR. Urodził się 4 października 1407 w zamku Argentan, a zmarł 16 marca 1408 i został pochowany w pobliskim klasztorze premonstratensów Notre-Dame w Silly (Silly-en-Gouffern).
- ii JAN II DOBRY. Urodził się 2 marca 1409 w zamku Argentan. Za życia ojca był tytułowany hrabią Perche, zaś po śmierci Jana I pod Azincourt w październiku 1415 został księciem Alençon, wicehrabią Beaumont oraz panem na Verneuil,

Fougères, Domfront i La Guerche (w późniejszym czasie objął w posiadanie także włości La Flèche, Poüencé, Châteaugontier, Saint-Blancay i Niort), jednak do 1449 jego ziemie były w rękach Anglików. On sam 17 sierpnia 1424 pod Verneuil dostał się do angielskiej niewoli i do 30 października 1427 był przetrzymywany na zamku Crotoy. Po uwolnieniu przyłączył się do Joanny d'Arc, stając się jednym z jej najbardziej oddanych przyjaciół; uczestniczył m.in. w kluczowym dla dziejów wojny stuletniej zdjęciu oblężenia Orleanu (1428–29). W 1456 został aresztowany pod zarzutem utrzymywania potajemnych kontaktów z Anglikami, a 10 października 1458 skazany przez parlament na karę śmierci i pozbawiony wszystkich majątków oraz tytułów. Później Karol VII zamienił wyrok śmierci na dożywotnie więzienie w Loches, a 11 października 1461 Ludwik XI zwrócił kuzynowi wolność i ojcowiznę. W 1472 Jan został ponownie uwięziony, tym razem za knowania z księciem Burgundii, i 18 lipca 1474 ponownie skazany na śmierć, lecz z woli króla wyroku nie wykonano i osadzono Alençon w paryskim Luwrze. Zmarł tam w 1476 (być może potajemnie stracony) i spoczął w klasztorze jakobinów (dominikanów) paryskich.

Pierwszą żoną Jana II d'Alençon została w 1424: JOANNA ORLEAŃSKA, córka Karola, księcia Orleanu (→ rozdział III, biogr. Ludwika XII), która umarła bezdzietnie.

Drugą żoną Jana II d'Alençon została 30 kwietnia 1437 (data kontraktu małżeńskiego):

MARIA D'ARMAGNAC, córka Jana IV, hrabiego Armagnac, oraz poślubionej mu Izabeli, infantki nawarskiej (1). Urodziła się ona w 1420–25,

a zmarła 25 lipca 1473 w Mortagne-au-Perche i została pochowana w Toussaint.

Dzieci małżeńskie Jana II d'Alençon ((1)–(2)):

- (1) KATARZYNA. Urodziła się zapewne w 1452, a 8 stycznia 1461 została żoną FRANCISZKA DE LAVAL-MONTFORT, pana Gavere, od 1466 hrabiego Montfort-sur-Risle, od 1486 pod imieniem GWIDONA XV hrabiego Laval, barona Vitré, wicehrabiego Rennes etc. (ur. Moncontour 16.11.1435, zm. Laval 28.01.1501), syna Jana de Montfort, pod imieniem Gwidona XIV hrabiego Laval, i poślubionej mu Anny, córki i dziedziczki Gwidona XIII de Laval; nie mieli dzieci. Zmarła 18 lipca 1505 w zamku Montjean i spoczęła w kolegiacie św. Tugduala (Saint-Tugal) w Laval.
- (2) RENÉ (RENAT). Urodził się zapewne w 1454. Za życia ojca nosił tytuł hrabiego Perche, a po jego śmierci został księciem Alençon, wice-hrabią Beaumont, panem La Flèche, Poüencé, Verneuil, Domfront, Fougères i La Guerche etc. Poróżniony z Ludwikiem XI, uwikłany w bunt książąt przeciw królowi (Liga Dobra Publicznego) i zadłużony, został w listopadzie 1482 uwięziony z rozkazu władcy, a jego dobra skonfiskowano. Odzyskał wolność po wstąpieniu na tron Karola VIII, który przywrócił mu tytuły i posiadłości. Zmarł 1 listopada 1492 na zamku w Alençon i znalazł spoczynek w tamtejszym kościele Notre-Dame.

Żoną René d'Alençon została 14 maja 1488 w Toul:

MAŁGORZATA LOTARYŃSKA, córka Fryderyka (Ferry'ego) II Lotaryńskiego, hrabiego Vaudémont, gubernatora księstwa Baru, pro-

toplasty dynastii Vaudémont, bocznej linii dynastii Châtenois, i Jolanty Andegawęskiej, dziedziczki Lotaryngii i Baru, córki René Dobrego Króla (→ rozdział III, biogr. Jana II Dobrego). Urodzona w 1463, po śmierci męża została klaryską, a następnie przeoryszą w Argentan, gdzie umarła 1 lub 2 listopada 1521. Spoczęła obok małżonka.

Dzieci małżeńskie René d'Alençon ((A)–(C)):

- (A) KAROL IV. Urodził się 2 września 1489 na zamku w Alençon. Po śmierci ojca w 1492 został księciem Alençon, hrabią Perche, wicehrabią Beaumont, panem na La Flèche, Poüencé, Verneuil, Domfront, Fougères, La Guerche etc. W 1497 odziedziczył po rodzice babki ojczystej hrabstwa Armagnac, Fézensac, Pardiac i l'Isle-Jourdain oraz wicehrabstwa Rodez, Fézensaguet i Lomagne; był także baronem Casstelnau, Caussade i Montmirail. Podczas koronacji Franciszka I w styczniu 1515 został określony tytułem pierwszego księcia krwi. Zmarł 11 kwietnia 1524 w Lyonie i spoczął w kościele Notre-Dame w Alençon.

21 marca 1501 zaręczono go z ZUZANNĄ DE BOURBON, późniejszą księżną Bourbonnais (→ aneks I); dyspensę papieską na ów mariaż wystawiono dnia 29 grudnia 1501, jednak do jego zawarcia nie doszło. Żoną Karola została w dniu 2 grudnia 1509 na zamku w Blois MAŁGORZATA D'ANGOULÊME, córka Karola Orleańskiego, hrabiego Angoulême (→ rozdział III, biogr. Franciszka I). Małżeństwo to pozostało bezdzietne.

- (B) FRANCISZKA. Urodziła się ok. 1490, a 6 kwietnia 1505 została żoną FRANCISZKA II D'ORLÉANS, hrabiego Longueville, Dunois, Tancarville i Montgommery oraz wicehrabiego Melun od 1491, wielkiego szambelana Francji, w 1505 kreowanego księciem Longueville (ur. ok. 1475, zm. Châteaudun 12.02.1512), syna Franciszka I d'Orléans, hrabiego Longueville, Dunois etc. (którego ojcem był Bastard Orleański, hrabia Dunois → rozdział III, biogr. Karola V Mądrego), i jego żony Agnieszki, córki Ludwika, księcia Sabaudii i Piemontu; dzieci z tego małżeństwa rychło pomarły. Drugim mężem Franciszki został 18 maja 1513 w Châteaudun KAROL IV DE BOURBON, książę Vendôme, któremu urodziła liczne dzieci (→ aneks II). We wrześniu 1543 została kreowana księżną Beaumont-en-Maine. Zmarła 14 września 1550 w zamku La Flèche i spoczęła u boku drugiego małżonka w kolegiacie św. Jerzego w Vendôme.
- (C) ANNA. Urodziła się dzień przed śmiercią ojca, 30 października 1492. 31 sierpnia 1508 w kościele Zbawiciela w Blois poślubiła WILHELMA XI JANA, margrabiego (markiza) Montferratu od 1494 (ur. Pontestura 10.08.1486, zm. Casale Monferrato 4.10.1518), syna Bonifacego IV, margrabiego Montferratu z dynastii Paleologów, oraz jego trzeciej żony Marii, córki Stefana Brankovicza, despoty serbskiego; dochowali się trojga dzieci. Anna zmarła 12 października 1562 na zamku w Casale Monferrato.

Nieślubne dzieci René d'Alençon ((A)–(D)):
z nieznanymi kobietami:

- (A) KAROL, BASTARD D'ALENÇON. Pan Cany i Caniel od 1523. Jego żoną była GERMANA BAULE, córka Mikołaja Balue, pana Villepreux, i jego żony Filippy Bureau; mieli dwie córki. Karol zmarł w 1545, a wdowa poślubiła Klaudiusza Brinon, pana Plessis-aux-Tournelles.
- (B) (?) KAROL, BASTARD D'ALENÇON. Pan Cany, od 1505 małżonek RENATY DE BEAUVOISIN.
- (C) MAŁGORZATA, BASTARDA D'ALENÇON. 15 lipca 1485 poślubiła JAKUBA DE BOISGUYON (BOISGUYON), pana na Ronssaye, syna Filipa de Boisguyon i jego żony Marii de Lagogne, pani Montdoucet; owdowiawszy wyszła za HENRYKA DE BOURNEL.
- (D) JAKOBINA, BASTARDA D'ALENÇON. Jej mężem był GILLES (IDZI) DES ORMES, pan Saint-Germain i Jodainville, radca i majordom króla Ludwika XII (zm. 1506).

Nieślubne dzieci Jana II d'Alençon ((1)–(5)):
z nieznanymi kobietami:

- (1) JAN, BASTARD D'ALENÇON. Zmarł po 1483.
- (2) ROBERT, BASTARD D'ALENÇON. Opat u św. Marcina w Sées od 1486. Zmarł po 1489.
- (3) JOANNA, BASTARDA D'ALENÇON. 14 listopada 1470 poślubiła GWIDONA DE MAUMONT, pana Saint-Quentin i La Marche, syna Mikołaja de Maumont i jego żony Katarzyny d'Aubusson, a 17 listopada 1470 otrzymała Beaumont-le-Roger. Zmarła po 4 grudnia 1481.
- (4) MAGDALENA, BASTARDA D'ALENÇON. Żona HENRYKA DE BREUIL, zmarła po 16 stycznia 1487.
- (5) MARIA, BASTARDA D'ALENÇON. Urodzona ok. 1452, od 1472 opatka benedyktynek w Almenêches, zmarła w 1501.

- iii JOANNA. Urodziła się 17 września 1412 w zamku Argentan, a zmarła 17 października 1420 i została pochowana w opactwie benedyktynów pw. św. Piotra w Bourgueil-en-Anjou.
- iv SZARLOTTA. Urodziła się ona 15 września 1413 w zamku Argentan, zmarła zaś 24 marca 1435 w Lamballe-en-Bretagne i spoczęła w tamtejszym kościele Notre-Dame.
- v MARIA. Urodziła się w zamku Argentan (zapewne po 1413), zmarła w wieku dwóch lat i została pochowana w klasztorze premonstratensów pw. Notre-Dame w Silly-en-Gouffern koło Argentan.

Nieślubne dzieci Jana I d'Alençon (i–ii):

z nieznaną kobietą/kobietami:

- i PIOTR, BASTARD D'ALENÇON. Zmarł on po 31 grudnia 1428.
- ii MAŁGORZATA, BASTARDA D'ALENÇON. Małżonka JANA DE SAINT-AUBIN, pana Preaux, królewskiego szambelana.

Pozamałżeński syn Piotra II d'Alençon:

z JOANNĄ DE MAUGASTEL, panią na Blandé, małżonką PIOTRA COINTERELA, wicehrabiego Perche:

- a PIOTR, BASTARD D'ALENÇON. W styczniu 1422 otrzymał dobra Aunou-le-Faucon oraz Goulet. Dalsze jego losy nie są znane.
- V ROBERT. Urodził się zapewne w latach 1340–45, być może w 1344, i zgodnie z ustalonym 20 stycznia 1367 podziałem posiadłości rodzinnych został hrabią Perche i Porhoët. Zmarł w 1377 i został pochowany w kościele opackim św. Marcina w Sées.

Żoną Roberta d'Alençon została 25 kwietnia 1374 (data kontraktu małżeńskiego):

JOANNA DE ROHAN, córka Jana, wicehrabiego Rohan, oraz poślubionej mu Joanny, córki Herweusza de Léon, panna Noyon. Po śmierci Roberta wyszła za mąż za PIOTRA

D'AMBOISE, wicehrabiego Thouars. Zmarła w bliżej nieokreślonym czasie po 20 stycznia 1407.

Jedyny syn Roberta d'Alençon:

a KAROL. Urodził się ok. 1375, a zmarł przed 1377.

VI IZABELA. Urodziła się jako pogrobowiec po sierpniu 1346 i umarła młodo.

F KATARZYNA. Urodziła się w 1299 i zmarła w dzieciństwie. Została pochowana w opactwie w Val-de-Sery w Pikardii.

Dzieci z drugiego małżeństwa Karola Francuskiego, hrabiego Valois (A–D):

A JAN. Urodził się zapewne w 1302 i nosił tytuł hrabiego Chartres. Zmarł przed 1308.

B KATARZYNA. Urodziła się w 1303. Między 15 kwietnia a 11 października 1307 odziedziczyła po matce godność tytularnej cesarzowej łacińskiej jako KATARZYNA II. 30 lipca 1313 na zamku w Fontainebleau poślubiła FILIPA I ANDEGAWEŃSKIEGO, księcia Tarentu od 1294 i księcia Achai w latach 1307 (lub 1304)–13 oraz (pod imieniem FILIPA II) tytularnego cesarza łacińskiego od 1313 (ur. 1278, może 10.11, zm. Neapol 26.12. 1332), syna Karola II Kulawego, króla Neapolu z andegaweńskiej linii Kapetyngów (← biogr. Ludwika VIII Lwa), i jego żony Marii, córki Stefana V, króla Węgier. Był on wcześniej żonaty z Tamarą Angeliną Komneną Dukainą (po chrzcie łacińskim Katarzyną), córką despoty epirskiego, którą oddalił w roku 1309. Z Katarzyną de Valois dochował się kilkorga dzieci. Od śmierci męża sprawowała ona rządy regencyjne w imieniu najstarszego syna, a po zamianie terytoriów między nim a jego stryjem Janem Andegaweńskim została regentką księstwa Achai; w latach 1338–41 wspólnie z synami ugruntowała władzę Andegawenów nad tym terytorium. Zmarła ona w październiku 1346 w Neapolu i spoczęła w opactwie w Montevergine koło Avellino.

C JOANNA. Urodziła się w 1304. W 1313 została zaręczona z KAROLEM ANDEGAWEŃSKIM, despotą Epiru, lecz ten poległ bitwie w 1315. W 1318 poślubiła ROBERTA (III) D'ARTOIS, pana

Conches-en-Ouche, Domfront i Mehun-sur-Yèvre od 1302, hrabiego Beaumont-le-Roger w latach 1309–32, earla Richmond z nominacji Edwarda III od 1334 (ur. 1287, zm. Vannes 10.1342), syna Filipa d'Artois, pana Conches, potomka jednej z bocznych linii Kapetyngów (← biogr. Ludwika VIII Lwa), i jego żony Blanki, córki Jana II, księcia Bretanii. Od zaślubin zwano ją MADAME D'ARTOIS; z Robertem dochowała się licznych dzieci. Po wygnaniu małżonka (1334) została na rozkaz Filipa VI osadzona z synami w zamku Gaillard. Zmarła tam 9 lipca 1363 i spoczęła u paryskich augustianów.

D IZABELA. Urodziła się w 1306. Mniszka w Poissy, a później w opactwie Fontevraud, gdzie w 1342 (przed 30 lipca) została wybrana opatką. Zmarła 11 listopada 1349 w Fontevraud i tam również znalazła spoczynek.

Dzieci z trzeciego małżeństwa Karola Francuskiego, hrabiego Valois (A–D):

A LUDWIK. Urodził się w 1309. Hrabia Alençon i Chartres, a także pan na Châteauneuf-en-Thymerais (co jest jednak wątpliwe). Zmarł 2 listopada 1328 i spoczął u kordelierów (franciszkanów) w Paryżu.

B MARIA. Urodziła się między 1310 a 1313. Jej mężem został poślubiony *per procura* 4 października 1323 w Paryżu i oświęcony w maju 1324 KAROL ANDEGAWEŃSKI zwany SŁAWNYM, księżę Kalabrii od 1325, w tym samym roku wybrany księciem Florencji na okres dziesięciu lat (ur. 1298, zapewne 28.05, zm. Neapol 9.11.1328), syn Roberta Mądrego, króla Neapolu z dynastii andegaweńskiej, jednej z bocznych linii Kapetyngów (← biogr. Ludwika VIII Lwa), i jego pierwszej żony Jolanty (Wiolanty), córki Piotra III Wielkiego, króla Aragonii i hrabiego Barcelony, a także pod imieniem Piotra I króla Sycylii. Księżę Karol był wcześniej żonaty z Katarzyną, księżniczką austriacką, która umarła bezdzietnie w 1323, zaś z Marią de Valois dochował się on kilkorga dzieci. Księżna Kalabrii zmarła 28 października 1331 w trakcie pielgrzymki do kościoła św. Mikołaja w Bari i została pochowana w kościele św. Klary w Neapolu.

- C IZABELA. Urodziła się w 1313, a 25 stycznia lub 5 października 1337 w Vincennes poślubiła PIOTRA I, księcia Bourbonnais, i miała z nim potomstwo (→ aneks I). Od śmierci męża pod Poitiers w 1356 sprawowała rządy regencyjne w imieniu więzionego przez Anglików syna (do 1366). W późniejszym czasie została mniszką u kordelierów w Paryżu, gdzie zmarła 26 lipca 1383 i gdzie także spoczęła.
- D BLANKA. Urodziła się w 1317. 8 maja 1329 w Pradze została żoną KAROLA LUKSEMBURSKIEGO, króla Czech (KAROL I) oraz hrabiego Luksemburga, margrabiego Arlon, hrabiego La Roche i Durbuy od 1346, króla rzymsko-niemieckiego (KAROL IV) od 1349, koronowanego na cesarza i króla Longobardów w 1355 (ur. Praga 14.05.1316, zm. tamże 29.11.1378), syna Jana Luksemburskiego, króla Czech i hrabiego Luksemburga, i jego pierwszej żony Elżbiety, córki Wacława II, króla Czech i Polski; dochowali się dwóch córek. Koronacja Blanki na królową czeską miała miejsce 2 września 1347 w katedrze św. Wita przy zamku w Pradze. Zmarła 1 sierpnia 1348 na zamku w Pradze i spoczęła w królewskiej nekropolii w katedrze św. Wita. Owdowiały Luksemburczyk żenił się jeszcze trzykrotnie: z Anną z Palatynatu (zm. 1353), Anną Świdnicką (zm. 1362) oraz Elżbietą Pomorską (zm. 1393) i z mariaży tych dochował się kilkorga dzieci.
- 5 MARTWY SYN. Urodził się jako sześciomiesięczny wcześniak 28 stycznia 1271 i spoczął wraz z matką w Saint-Denis.

Dzieci Filipa III z drugiego małżeństwa (1–3):

- 1 LUDWIK. Na świat przyszedł w maju (3 maja?) 1276. W 1284 otrzymał od przyrodniego brata, Filipa IV Pięknego, hrabstwo Beaumont-sur-Oise, a 6 października 1298 uzyskał od króla hrabstwa Évreux, Meulan, Gien, Logueville i Beaumont-le-Roger oraz seniorię Aubigny – nadanie to zostało potwierdzone w kwietniu 1308. W tym samym roku jego imię pojawiło się wśród kandydatów do niemieckiego tronu, jednak realnych szans na elekcję nie miał. Był cenionym przez francuski dwór dyplomata, a także bliskim doradcą królewskich kuzynów, ostatnich Kapetyngów. W 1310 przekazał hrabstwo Beaumont-

le-Roger Robertowi d'Artois. Latem 1318 rozdzielił włości pomiędzy dzieci i zmarł 19 maja 1319 w swojej paryskiej rezydencji hôtel d'Évreux. Został pochowany w kościele jakobinów (dominikanów) w Paryżu.

Żoną Ludwika Francuskiego, hrabiego Évreux, została w 1301:

MAŁGORZATA D'ARTOIS, córka Filipa d'Artois, pana na Conches z bocznej linii Kapetyngów (– biogr. Ludwika VIII Lwa), i jego żony Blanki, córki Jana II, księcia Bretanii. Urodziła się ok. 1285. W posagu otrzymała Brie-Comte-Robert. Zmarła 23 lub 24 kwietnia lub też 26 października 1311 i spoczęła u paryskich jakobinów.

Dzieci Ludwika Francuskiego, hrabiego Évreux (A–E):

LINIA Z ÉVREUX (DE VALOIS-ÉVREUX, D'ÉVREUX)

A MARIA. Urodziła się w 1303, a w lipcu (19.07) 1311 została wydana za mąż za JANA III TRIUMFATORA, księcia Brabancji, Lothier i Limburgii od 1312 (ur. 1300, zm. Bruksela 5.12.1355), syna Jana II Pokojowego, księcia Brabancji, Lothier i Limburgii, potomka dynastii Louvain, oraz jego żony Małgorzaty, córki Edwarda III, króla Anglii. Dochowali się kilku dzieci. Zmarła 31 października 1335 i została pochowana w kościele franciszkanów w Brukseli.

B KAROL. Alternatywnie był on młodszy od Filipa, przyszłego króla Nawarry, zapewne jednak przyszedł na świat w (ok.) 1305 jako najstarszy syn Ludwika d'Évreux. W 1319 został panem (baronem) Etampes i Gien, które edyktem królewskim w 1327 podniesiono do rangi hrabstw. Zmarł 5 września 1336 i spoczął u paryskich kordelierów.

Żoną Karola d'Évreux, hrabiego Etampes, została (kontrakt ślubny) 1 kwietnia 1335 w Poissy:

MARIA DE LA CERDA, córka Ferdynanda de la Cerda, pana Lara i wielkiego majordoma Kastylii, oraz poślubionej mu Joanny Núñez de Lara. Urodziła się ok. 1319. Owdowiawszy poślubiła KAROLA II DE VALOIS, hrabiego Alençon, z którym miała potomstwo (†). Zmarła 13 marca 1375. Ciało Marii pochowano u boku jej drugiego męża w paryskim kościele

jakobinów, a zabalsamowane serce oraz trzewia hrabiny złożono w tamtejszym kościele celestynów.

Synowie bliźniacy (I–II):

I LUDWIK. Urodził się w 1336, niedługo przed wrześniem tego roku, kiedy odziedziczył po śmierci ojca hrabstwa Etampes i Gien. W lutym 1357 został panem Beaufort, Soleines-en-Champagne, Aubigny, Dourdan i Gallardon, a 20 kwietnia 1364 panem Lunel, tytułował się panem Biskajów i Lara. Na mocy podpisanego 25 maja 1360 w Brétigny francusko-angielskiego traktatu pokojowego on i jego brat dołączyli do zakładników, oddanych w zamian za uwolnienie Jana II; obaj odzyskali wolność po śmierci króla w 1364. Ludwik zmarł 6 maja 1400 w rezydencji hôtel de Nesle w Paryżu i spoczął w królewskiej nekropolii w bazylice w Saint-Denis.

Żoną Ludwika d'Évreux, hrabiego Etampes, została 16 stycznia 1357:

JOANNA DE BRIENNE, córka Raula I de Brienne, hrabiego Eu i Guînes, konetabla Francji, oraz Joanny de Mello, pani Lormes i Chinon, córki Dreuxa IV de Mello, pana Chinon. Jej pierwszym mężem był poległy pod Poitiers WALTER (GAUTHIER) VI, hrabia Lecce i Conversano oraz tytularny książę Aten, wdowiec po Beatrycze Andegaweńskiej, z którym miała dwie córki. Odziedziczyła rozległe włości, w skład których wszedł zamek Chinon oraz Dracy, Orover, Les Places, Beauche, Toussy, Huran i Hormes. Zmarła 6 lipca 1389 w Sens i została pochowana w bazylice w Saint-Denis pod Paryżem. Jej małżeństwo z hrabią Etampes pozostało bezdzietne.

II JAN. Urodził się w 1336. W 1360 był obok bliźniaczego brata jednym z zakładników przekazanych Anglikom w zamian za wolność Jana II; uwolniono ich po śmierci króla wiosną 1364. Dalsze koleje życia Jana nie są znane, wiadomo jedynie, że zmarł w Rzymie w nieustalonym czasie po 1373.

C FILIP, w galerii władców Nawarry FILIP III MĄDRY. Urodził się 27 marca 1306, wedle różnych danych będąc drugim lub pierwszym pod względem starszeństwa synem Ludwika d'Évreux; 19 maja 1319 odziedziczył po ojcu Évreux i Beaumont-sur-Oise, a w 1325 Meulan i Longueville. 1 maja 1328 został powołany wraz z małżonką na tron Nawarry – ich sakra miała miejsce się 5 marca 1329 w katedrze Santa María el Real w Pampelunie (Pamplonie), a dokonał jej tamtejszy biskup, Arnold de Barbazan. Po koronacji para królewska osiadła we francuskich dobrach, rządy w Nawarze powierzając namiestnikom (porucznikom). Filip III powrócił na półwysep iberyjski w 1343 by na wezwanie króla Kastylii Alfonsa XI wziąć udział w rekonkwistie. Zmarł 23 lub 26 września 1343 w Jerez de la Frontera od ran poniesionych podczas oblężenia twierdzy Algecirac. Ciało króla przewieziono do Pampeluny i złożono uroczyście w katedrze Santa María el Real.

Żoną Filipa d'Évreux, późniejszego Filipa III, króla Nawarry, była zaślubiona 18 czerwca 1318 w Paryżu i ponownie w 1329 (lub w 1325) w zamku Conflans:

JOANNA FRANCUSKA, pod imieniem JOANNY II, królowa Nawarry, najstarsza córka Ludwika X Kłótnika (→ jego biogr.).

Dzieci Filipa III Mądrego (I–VIII):

DYNASTIA ÉVREUX (NAWARSKA)

INFANCI NAWARSCY

I BLANKA, druga żona króla FILIPA VI (→ rozdział III)

II KAROL II ZŁY. Urodził się na zamku w Évreux 17 maja lub w październiku (być może 10.10) 1332; przydomek nadali mu już współcześni. W 1344 został po ojcu hrabią Évreux, Longueville, Meulan i Mortain, a po śmierci matki w 1349 odziedziczył tron Nawarry (koronowany 27 czerwca 1350 w katedrze Santa María el Real w Pampelunie); z uwagi na młody wiek do lutego 1352 pozostawał pod regencją panujących we Francji kuzynów, Filipa VI i Jana II. 22 lutego 1354 na mocy

traktatu z Mantes został hrabią Beaumont-le-Roger (w 1358 odsprzedał to hrabstwo królowi Francji). Bezskutecznie pretendował do tronów burgundzkiego oraz francuskiego i wraz z królem Anglii Edwardem III planował rozbiór Francji. Schwytany przez Francuzów w 1356 w Rouen, zdołał zbiec w roku następnym. Po śmierci młodszego brata 29 sierpnia 1363 został hrabią Longueville, a na mocy postanowień traktatu paryskiego 6 marca 1365 odzyskał Évreux, tracąc jednak Mortain, Meulan i Longueville. Zmarł 1 stycznia 1387 na zamku w Pampelunie, wedle legendy na skutek rozległych poparzeń, jakie odniósł praktykując niecodzienny sposób na ogrzanie, a mianowicie owijając się w nasączone alkoholem prześcieradła – te zaś zajęły się ogniem. Królewskie szczątki złożono w katedrze Santa María la Real w Pampelunie.

Żoną Karola II Złego, króla Nawarry, została 12 lutego 1352 w zamku Vivier-en-Brie:

JOANNA FRANCUSKA (→ rozdział III, biogr. Jana II Dobrego).

Mażeńskie dzieci Karola II Złego (a–h):

- a MARIA. Urodziła się ok. 1355–60 w Puente la Regina. 20 stycznia 1393 w Tudela i ponownie dnia 25 listopada 1396 zawarła ślub z ALFONSEM MŁODYM, księciem Gandii, hrabią Denia i Ribagorza oraz panem Arenós od 1412 (ur. po 1358, zm. 29.11.1425), synem Alfonsa Starego, księcia Gandii, konetabla Kastylii i markiza Villena z bocznej gałęzi władającej Aragonią dynastii barcelońskiej (Urgel), oraz jego żony Jolanty (Wiolanty) Jiménez, pani Arenós, córki Gonzalo Díaza, pana Arenós; nie mieli dzieci. Maria zmarła po 1420.
- b KAROL III SZLACHETNY. Urodził się w 1361 (22.07?) w Mantes-la-Jolie. W latach 1370–1381 przebywał na dworze francuskim jako gwarant posłuszeństwa ojca. Po śmierci stryja w 1375 objął Beau-

mont-le-Roger, a 1 stycznia 1387 odziedziczył po ojcu tron Nawarry (ukoronowany 13 lutego 1387 w Pampelunie) oraz hrabstwo Évreux. Swoją politykę oparł na sojuszu z Walezjuszami i w 1397 przeniósł się na francuski dwór. 9 czerwca 1404 w Paryżu zrzekł się na rzecz Karola VI hrabstw Évreux i Beaumont, a także przejętych po matce praw do Szampanii, uzyskując w zamian księstwo Nemours. Od 1406 rezydował w Nawarrze. Zmarł 8 września 1425 na zamku w Olite i został pochowany w nekropolii władców Nawarry w katedrze Santa María la Real w Pampelunie.

Żoną Karola III Szlachetnego, króla Nawarry, została 27 maja 1375 w Sorii:

ELEONORA KASTYLIJSKA, córka Henryka II de las Mercedes, króla Kastylii i Leónu, założyciela dynastii Trastámara, i jego żony Joanny Manuel de Castilla, córki Jana Manuel de Castilla, pana Villena, Escalona i Peñafiel. Na świat przyszła ona ok. 1363. W 1390 wraz z córkami opuściła męża i przeniosła się na dwór kastylijski, lecz w lutym 1395 nakazano jej powrót do Karola. 3 czerwca 1406 w katedrze Santa María la Real w Pampelunie została koronowana na królową małżonkę Nawarry. Zmarła 27 lutego 1415 na zamku w Olite lub 5 marca 1416 na zamku w Pampelunie i spoczęła obok małżonka.

Dzieci małżeńskie Karola III Szlachetnego (i–viii):

- i JOANNA. Urodziła się w 1382 lub 1386, a 12 listopada 1402 w katedrze w Olite została poślubiona przez JANA DE FOIX-GRAILLY, hrabiego Foix i Bigorre oraz wicehrabiego Béarnu i Castellbò od 1412 (ur. 1382, zm. Mazères 4.05.1436), syna Archibalda de Grailly, *de iure uxoris* hrabiego Foix, oraz jego żony Izabeli de Foix, hrabiny Foix i Bigorre, wicehrabiny Béarnu i Castellbò,

- córki Rogera Bernarda III de Foix, wicehrabiego Castellbó. Małżeństwo pozostało bezdzietne. Joanna zmarła w lipcu 1413 w Béarnie, zaś Jan żenił się jeszcze dwukrotnie: z Joanną d'Albret (zm. 1433; z nią dzieci) oraz z Joanną de Urgel (zm. 1446 lub później, bezpotomna).
- ii MARIA. Urodzona w 1383 lub 1388, zmarła 6 stycznia 1406 na zamku w Pampelunie i spoczęła w katedrze Santa María la Real.
- iii BLANKA I. Urodziła się ona w 1385 lub 1391 w Pampelunie. Dnia 21 maja 1402 w Catanii została poślubiona *per procura* przez MARCINA I zwanego MŁODSZYM, króla Sycylii od 1390 (ur. 5.07.1374, zm. Cagliari 25.07.1409), wdowca po Marii, królowej Sycylii (zm. 1401). Jego rodzicami byli Marcin I Ludzki, król Aragonii, Walencji i Majorki, a od śmierci syna król Sycylii pod imieniem Marcina II, i jego pierwsza żona Maria de Luna, córka Lope, pana Luna; ich jedyny syn żył cztery lata. Po śmierci obu braci i starszej siostry, 28 października 1416 Blanka została przez ojca wyznaczona dziedziczką tronu Nawarry. Jej drugim mężem został 18 czerwca 1420 w katedrze w Pampelunie infant aragoński JAN (ur. Medina del Campo 29.06.1398, zm. Barcelona 19.01.1479), syn Ferdynanda I z Antequera, króla Aragonii z dynastii Trastámara, oraz jego żony Eleonory de Castilla, hrabiny Albuquerque. Po śmierci ojca w 1425 Blanka oraz jej mąż zostali proklamowani królową i królem Nawarry i 15 lub 18 maja 1429 w katedrze Santa María la Real w Pampelunie oboje ukoronowano jako

BLANKĘ I oraz JANA II. Z ich małżeństwa przyszło na świat kilkoro dzieci, które odziedziczyły po rodzicach nawarską koronę. 15 lutego 1437 Blanka objęła księstwo Nemours, dzierżone niegdyś przez jej ojca. Zmarła 1 (3?) kwietnia 1441 w klasztorze Nuestra Señora de la Soterraña w Santa María la Real de Nieva, gdzie także spoczęła (wedle innych danych została pochowana w klasztorze kordelierów w Tudela). Po jej śmierci Jan ożenił się z Joanną Enríquez y Fernández de Córdoba, panią Casarrubios del Monte, i miał z nią dwoje dzieci; w 1458 objął po swoim starszym bracie Alfonsie V tron Aragonii.

- iv BEATRYCZE. Urodziła się w 1386, a 14 września 1406 w Pampelunie została żoną JAKUBA II DE BOURBON, hrabiego La Marche (→ aneks II). Zmarła w 1410 lub 1411.
- v IZABELA. Urodziła się w 1396, zaś 10 maja 1419 zawarła ślub *per procura* z JANEM IV, hrabią Armagnac, Rodez i Fézensac od 1418, hrabią Bigorre oraz wicehrabią Lomagne od 1425 (ur. Rodez 15.10.1396, zm. zamek L'Isle-Jourdain, Gers 5.11.1450), synem Bernarda VII, hrabiego Armagnac, oraz jego żony Bony de Berry (→ rozdział III, biogr. Jana II Dobrego); wśród ich dzieci znalazła się Maria, żona Jana II, księcia Alençon (↑). Izabela zmarła po 31 sierpnia 1435.
- vi KAROL. Urodził się 15 sierpnia 1397 na zamku w Pampelunie. W 1398 został zaprzyjęzony następcą tronu i kreowany przez ojca księciem Viany – od tego czasu ów tytuł przysługiwał zawsze najstarszemu

synowi nawarskiego monarchy. Zmarł 12 sierpnia 1402 w zamku Estella i został pochowany w katedrze Santa María la Real w Pampelunie.

- vii LUDWIK. Na świat przyszedł 1401 lub 1402 na zamku w Olite i po śmierci starszego brata w 1402 przejął godność następcy tronu wraz z tytułem księcia Viany. Zmarł 14 października 1402 i spoczął w katedrze w Pampelunie.
- viii MAŁGORZATA. Wzmiankowana w 1403 i 1412, być może urodziła się w 1390, a zmarła w latach 1403–25.

Nieślubne potomstwo Karola III (i–vi):

z MARIĄ MIGUEL DE ESPARZA:

- i LANCELOT, BASTARD NAWARSKI. Urodził się w 1386. Przeznaczony do kariery kościelnej, w 1404 otrzymał nominację na archidiakona Calahorra, dwa lata później został patriarchą Aleksandrii, a w 1408 dożywotnim administratorem biskupstwa Pampeluny. Dzierżył nadto włości Arazúri. Zmarł 8 stycznia 1420 na zamku w Olite i spoczął w nekropolii władców Nawarry w katedrze Santa María la Real w Pampelunie. Dochował się dzieci pozamałżeńskich.
- ii GOTFRYD, BASTARD NAWARSKI. Urodził się w 1394. W 1411 ojciec nominował go 3. marszałkiem Nawarry, zaś w 1412 lub 1414 desygnował hrabią Cortes. W 1429 król nawarski Jan II, mąż Blanki, przyrodniej siostry Gotfryda, pozbawił go wszystkich tytułów i posiadłości, niemniej królowa Blanka I w swoim testamencie z 1439 zapisała mu w ramach rekompensaty liczne ziemie w księstwie Nemours. Zmarł po tym czasie, jednak rok nie jest znany.

Żoną Gotfryda była TERESA RAMÍREZ DE ARELLANO, pani Buñuel, córka Karola Ramíreza de Arell-

lano, pana Buñuel. Dochował się z nią córki. Miał także syna pozamałżeńskiego.

- iii JOANNA, BASTARDA NAWARSKA. Pierwszym jej mężem został IÑIGO ORTIZ DE ZÚÑIGA, pan Nieva, Mendavia i Las Cuevas, marszałek Kastylii (zm. 1420), syn Diego Lópeza d Zúñiga, pana Zúñiga, wielkiego justycjariusza Kastylii oraz szambelana króla Nawarry Karola III (ojca Joanny), i jego żony Joanny García de Leíva. Owdowiawszy, w 1425 wyszła za swojego dalszego kuzyna LUDWIK I DE BEAUMONT, hrabiego Lerín (†), nieprawego potomka nawarskiej dynastii Évreux; urodziła mu ósmioro dzieci. Zmarła 1 września 1456.
- iv LEÓNEL, BASTARD NAWARSKI. Zmarł po 1441.
- v MARIA, BASTARDA NAWARSKA. Mniszka.

z nieznaną kobietą:

- vi FRANCISZEK. Zmarł w latach 1418–21.
- c FILIP. Urodził się w 1364 na zamku w Pampelunie i stracił życie w dzieciństwie wskutek nieszczęśliwego wypadku.
- d PIOTR. Na świat przyszedł 31 marca 1366 na zamku w Évreux. Wychowywał się na dworze francuskim. W maju 1408 został przez króla Francji Karola VI mianowany hrabią Mortain, z kolei starszy brat, król nawarski Karol III, wyznaczył go porucznikiem (namiestnikiem) swoich francuskich włości. Piotr zmarł 29 lipca 1412 na zamku w Sancerre i został pochowany w opactwie pw. św. Antoniego w Paryżu, skąd jego szczątki przeniesiono do paryskiego klasztoru kartuzów.

Żoną Piotra, infantą nawarskiego, była poślubiona w sierpniu 1411 na zamku w Alençon:

KATARZYNA D'ALENÇON, córka Piotra II, hrabiego Alençon (†). Mariaż ten pozostał bezdzietny.

Piotr, infant nawarski, miał nieślubnego syna:

z nieznaną CÓRKĄ Piotra Martíneza de Peralta:

- i PIOTR DE PERALTA. Jego przynależność do dynastii nawarskiej nie jest potwierdzona przez źródła. Pan na Peralta i Andosilla. Zmarł między 1442 a 1450 lub w 1451. W małżeństwie z JOANNĄ DE EZPELETA dochował się syna, ten zaś córek, na których linia wygasła.
- e JOANNA. Urodziła się ok. 1370 na zamku w Pampe-lunie. 25 sierpnia 1386 w Pampelunie lub 11 wrze-śnia tego roku w Saillé jej mężem został JAN IV (V) ZDOBYWCA, książę Bretanii i hrabia Montfort od 1345 (1364), tytularny earl Richmond od 1372 (ur. 1339 lub 1340, zm. Nantes 1 lub 2.11.1399), syn Jana (IV), tytularnego księcia Bretanii, hrabiego Montfort i earla Richmond, potomka dynastii z Montfort, odnogi dynastii z Dreux (← biogr. Ludwika VI Grubego), i jego żony Joanny Flandryjskiej, córki Ludwika I, hrabiego Nevers i *de iure uxoris* hra-biego Rethel. Był on wcześniej żonaty z księżnicz-ką angielską Marią, córką Edwarda III, i z Joanną, córką Tomasza Hollanda, 1. earla Kentu, lecz mał-żeństwa te okazały się bezdzietne; z Joanną Na-warską dochował się licznych dzieci. Po owdowie-niu, w latach 1399–1402 była ona regentką Bretanii w imieniu starszego syna. 3 kwietnia 1402 w pała-cu w Eltham odbyły się jej zaślubiny *per procura*, a 7 lutego 1403 w katedrze w Winchesterze zawar-ła ślub osobisty z HENRYKIEM IV, królem Anglii i lordem Irlandii od 1399, założycielem lancaster-skiej linii dynastii Plantagenetów (ur. zamek Bol-lingbroke3 lub 30.04.1367, zm. pałac Westminster-ski 20.03.1413), którego ojcem był Jan z Gandawy, książę Lancaster, jeden z synów króla angielskiego Edwarda III, a matką jego pierwsza małżonka Blanka, córka Henryka z Grosmont, księcia Lanca-ster; Henryk IV był wdowcem po Marii de Bohun, która urodziła mu liczne dzieci, lecz z Joanną Na-warską nie dochował się potomków. 25 lub 26 lute-go 1403 w opactwie Westminsterkim została ona

koronowana na królową Anglii. Z Henrykiem IV dzieci nie miała. W 1419 została oskarżona o czarnoksiężstwo i próbę otrucia pasierba, Henryka V, po czym uwięziona w zamku Pevensey; odzyskała wolność dopiero po śmierci króla w 1422. Zmarła 2, 9 lub 10 lipca 1437 w rezydencji Dover House w Havering-atte-Bower i spoczęła u boku Henryka w kaplicy św. Trójcy w katedrze w Canterbury.

f BLANKA. Urodzona w 1372, zmarła w 1385 na zamku w Olite i została pochowana w Olite.

g BONA. Urodzona w 1364, zmarła (zapewne niezamężnie) w bliżej nieznanym czasie po 1389.

h IZABELA. Mniszka w klasztorze klarysek w Estrella.

Nieślubne potomstwo Karola II Złego (a–b):

z KATARZYŃĄ DE ESPARZA (zm. po 1388):

a JOANNA, BASTARDA NAWARSKA. Jej mężem został w 1397 JAN DE BÉARN, pan Beorleguy z nadania króla nawarckiego Karola III od 1391 (zm. przed 1418), syn Jana de Béarn, zapewne kapitana zamku w Loudres. Dochowali się córki jedynaczki. Joanna zmarła w 1439 lub krótko przedtem.

z KATARZYŃĄ DE LIZASO (zm. po 1381):

b LEÓNEL DE NAVARRA. Urodził się między 1378 a 1379. Pan Unciti, Lizárraga i Ioate z nadania ojca, 13 kwietnia 1407 został przez przyrodniego brata, króla Nawarry Karola III, kreowany wicehrabią Muruzábal. Z poślubią ELEĄ (EPIFANIĄ) DE LUNA, z którą dochowal się pięciorga dzieci; linia ich zstępných wygasa po mieczu w XVI w. Leónel zmarł w 1413 w Ucar.

III MARIA. Urodziła się ok. 1335 (wedle innych danych była ona starsza od Karola II i przyszła na świat ok. 1330). W dniu 23 lipca 1338 w Alagón poślubiła PIOTRA IV UROCZYSTEHO, od 1336 króla Aragonii i Walencji oraz hrabiego Barcelony (ur. Balaguer 5.09.1319, zm. Barcelona 5.01.1387), syna Alfonsa IV Łagodnego, króla Aragonii i Walencji oraz hrabiego Barcelony, po-

tomka dynastii barcelońskiej (Urgel), i jego pierwszej żony Teresy de Entenza, hrabiny Urgel, wicehrabiny Ager, baronowej Entenza i Antillón, córki Gombalda, barona Entenza, pana Alcolea. Mieli czworo dzieci. Maria zmarła w połogu 29 kwietnia 1347 na zamku w Walencji i spoczęła w tamtejszym kościele pw. św. Winentego, skąd później jej prochy przeniesiono do klasztoru cysterskiego NMP (Nuestra Señora) w Poble. Piotr IV zenił się później jeszcze dwukrotnie i dochował dalszych potomków.

- IV FILIP. Na świat przyszedł zapewne w 1336. Mimo iż dzierżył francuskie hrabstwo Longueville, popierał antyfrancuską politykę starszego brata, króla Nawarry Karola II Złego. W styczniu 1354 zamordował zwaśnionego z nim Karola de la Cerda, konetabla Francji. Złożył hołd królowi Anglii ze swoich francuskich posiadłości i został przez Edwarda III wyznaczony porucznikiem (namiestnikiem) Normandii. Pod Poitiers (1356) walczył po stronie angielskiej. Pokój z Brétigny (25.05.1360) przypieczętował jego zgodę z królem Francji, a 15 października 1361 został przez Karola II Złego mianowany generalnym porucznikiem jego francuskich dóbr. Zmarł w toku kampanii przeciwko angielskim garnizonom na północy kraju 29 sierpnia 1363 w Vernon, skąd jego ciało przewieziono wedle różnych autorów albo do Paryża, albo do kościoła Notre-Dame w rodzinnym Évreux.

Żoną Filipa, infanta nawarskiego, została 13 czerwca 1353:

JOLANTA FLANDRYJSKA, córka Roberta Flandryjskiego, hrabiego Marle, pana Cassel i Warneton, barona Alluyes i Montmirail, oraz jego żony Joanny, córki Artura II, księcia Bretanii i hrabiego Penthièvre. Urodziła się 2 lutego lub 15 września 1326 lub 1331 na zamku Alluyes i po śmierci starszego brata (krótko po 1331) została panią Cassel, Dunkierki, Warneton, Bourbo-

urg, Bergues, Gravelines, Nieppe, Bornem oraz Alluyes, Authon, La Bazoche, Brou i Montmirail. W 1340 poślubiła HENRYKA IV, hrabiego Baru od 1336 (ur. po 1312, zm. Paryż, hôtel d’Cassel 7 lub 24.12.1344), syna Edwarda I, hrabiego Baru, oraz jego żony Marii, córki Roberta II, księcia Burgundii; mieli dwoje dzieci. W pierwszych latach po śmierci męża Jolanta władała hrabstwem jako regentka w imieniu starszego syna. Po śmierci matki w 1363 odziedziczyła baronię Nogent-le-Rotrou. Zmarła 12 grudnia 1395 w zamku La Motte-en-Bois opodal Nieppe i spoczęła w kolegiacie Sainte-Maxe (obecnie pw. św. Stefana) w Bar-le-Duc. Z infantem Filipem dzieci nie miała.

- V JOANNA. Wedle zapisów nekrologu opactwa Longchamps, gdzie spędziła całe życie jako mniszka, żyła ona 50 lat i zmarła 3 lipca 1387 – stąd wniossek, że na świat przyszła w latach 1336–37. Spoczęła w klasztor-
nym kościele Notre-Dame w Longchamps.
- VI AGNIESZKA (INÉS). Urodzona po 1337, 4 sierpnia 1349 w dawnym kościele templariuszy (*église du Temple*) w Paryżu poślubiła GASTONA III zwanego FEBUSEM oraz LWEM PIRENEJÓW, od 1343 hrabiego Foix i Bigorre oraz wicehrabiego Béarnu, Marsan, Bruihois, Garbardan, Nébouzan, Lautrec oraz Terres-Basses d’Albigeois, uważanego za jednego z największych rycerzy swoich czasów, poetę i trubadura (ur. zamek Orthez 30.04.1331, zm. L’Hôpital d’Orion 1.08.1391), syna Gastona II Śmiałego, hrabiego Foix i Bigorre, oraz jego żony Eleonory, córki Bernarda VII, hrabiego Comminges. Dochowali się syna, który pomimo ożenku zmarł młodo i bezpotomnie. W grudniu 1362 Agnieszka została oddalona przez męża, po czym powróciła do Nawarry. Zmarła w zamku Estella w styczniu 1397 lub między 4 lutego 1396 a 1400.
- VII JOANNA. Urodzona ok. 1339, w październiku 1373 została poślubiona przez JANA DE ROHAN, wicehrabiego

Rohan od 1352 (ur. ok. 1329, zm. zamek Guéméné-sur-Scorff po 24.02.1396), syna Alana VII de Rohan, wicehrabiego Rohan, i jego żony Joanny de Rostrenen, córki Piotra, pana Rostrenen. Był on wdowcem po zmarłej w 1372 Joannie de León, z którą miał kilkoro dzieci. Infantka Joanna urodziła mu syna, który jednak odumarł młodo. Sama zakończyła życie 20 listopada 1403 w zamku Guéméné-sur-Scorff i spoczęła w rodzinnej fundacji Rohanów – opactwie cysterskim Bonrepos (Bon Repos) w Bretanii.

- VIII LUDWIK. Na świat przyszedł przypuszczalnie w 1341. W 1353 otrzymał od starszego brata, króla Karola II Złego, urząd wicekróla Nawarry, a w latach 1356–64 był porucznikiem królestwa – namiestnikiem monarchy. W 1360 zakupił od króla Francji Karola V hrabstwo Beaumont-le-Roger, w 1364 został panem Anet, zaś w 1366 przyjął *de iure uxoris* tytuł księcia Durazzo i pana Albanii. W 1376 na czele grupy najemników zwanej Kompanią Nawarską zdołał zdobyć Durazzo, jednak umarł krótko potem (według innych danych w 1372 lub 1373). Ciało złożono w Neapolu.

Pierwszą żoną Ludwika, infantą nawarskiego, została poślubiona potajemnie w 1358:

MARIA DE LIZARAZU, rodem z Saint-Etienne de Baigorry. Jej małżeństwo z infantem zostało unieważnione przez króla nawarskiego, a dzieci uznane za nieślubne i pozbawione praw sukcesyjnych.

Drugą żoną Ludwika, infantą nawarskiego, została 19 czerwca 1366 w Neapolu:

JOANNA ANDEGAWEŃSKA, córka Karola Andegaweńskiego, księcia Durazzo, pana Albanii z andegaweńskiej linii Kapetyngów (← biogr. Ludwika VIII Lwa), i jego żony oraz kuzynki Marii Andegaweńskiej, hrabiny Alba, której rodzicami byli Karola Wspaniała, księżę Kalabrii, oraz Maria de Valois (†). Urodziła się w 1344. Po śmierci ojca 23 stycznia 1348 została panią Albanii

z tytułem księżnej Durazzo, nigdy jednak osobiście nie objęła tam władzy, a w 1368 Albańczycy wygnali Andegawenów. Owdowiawszy, ok. 1376 Joanna wyszła za ROBERTA (IV) D'ARTOIS, dziedzica hrabstwa Eu (ur. 1356), syna Jana d'Artois, hrabiego Eu z bocznej linii Kapetyngów (– biogr. Ludwika VIII Lwa), i jego żony Izabeli de Melun, pani Houdain. Robert wprawdzie przeżył ojca, nie zdążył się jednak o jego śmierci dowiedzieć, jako że podzielił los małżonki – oboje otruto w zamku Castel dell'Ovo w Neapolu z polecenia Karola z Durazzo i jego żony Małgorzaty Andegaweńskiej (rodzonej siostry Joanny) – księżną 15 lipca 1387, a jej męża pięć dni później. Spoczęli w neapolitańskim kościele św. Wawrzyńca (San Lorenzo Maggiore).

Uznane za nieślubne dzieci z pierwszego małżeństwa Ludwika, infanta nawarskiego (a–d):

RÓD DE BEAUMONT (HRABIEWIE LERÍN)

- a JOANNA DE BEAUMONT. Urodziła się krótko przed dniem 2 września 1359, kiedy to w Olite miał miejsce jej chrzest. Wychowywała się wraz ze swoją kuzynką, infantką nawarską Izabelą, w klasztorze klarysek w Estella. Jej mężem został PES (PIOTR) DE LAXAGUE, pan Laxague (zm. Laxague 29.05.1393), przyboczny przyszłego króla Nawarry Karola III. Jej dalsze losy nie są znane.
- b KAROL DE BEAUMONT zwany CHARLOTEM. Urodził się ok. 1361. Po śmierci ojca w 1376 (1372) został hrabią Beaumont i panem Anet, lecz jego francuskie posiadłości zostały w 1377 skonfiskowane. W 1381 stryj Karola, król Nawarry Karol II, nadał mu godność hrabiego Lerín oraz zamek Asaín, a dziesięć lat później do posiadłości Beaumonta dołączyły również seniorie San Martín de Unx i Beire. Zmarł on w 1432 lub 1433.

Pierwszą żoną Karola de Beaumont została MARIA XIMÉNEZ DE BOILE Y ATROXILLO, córka Jana Ximénez de Urrea, pana Alcalaten, zaś 19 stycznia 1407 w zamku Curton poślubił ANNĘ DE CURTON, panią Courton i Guiche, córkę Arnolda de Curton, pana Curton, i jego żony Joanny d'Albret, pani Guiche.

Dzieci z pierwszego małżeństwa (i–ii):

- i KAROL DE BEAUMONT. W 1399 został panem Alcalaten i Casterón z nadania Karola III, króla nawarskiego, swojego kuzyna i ojca chrzestnego. Zmarł w 1422.
- ii JOANNA DE BEAUMONT, pani Guerra.

Dzieci z drugiego małżeństwa (i–v):

- i LUDWIK I DE BEAUMONT. Po śmierci starszego przyrodniego brata w 1422 został panem na Alcalaten i Casterón, które to dobra w 1453 przekazał młodszemu bratu; sam natomiast został z nadania Karola III hrabią Lerín. Dzierżył ponadto godność alferesa Nawarry (od 1424) oraz urząd nawarskiego konstabla (od 1432). Zmarł w 1462 w Madrycie.
 Żoną Ludwika I de Beaumont została w 1425 JOANNA, BASTARDA NAWARSKA (†), która urodziła mu liczne potomstwo, co najmniej ósmioro dzieci. Linia jego zstępnych wygasła po mieczu w końcu XVI w.
- ii JAN DE BEAUMONT. Wielki przeor joannitów nawarskich, wybrany biskupem Pampeluny (faktycznie nie objął urzędu). W 1453 uzyskał od starszego brata dobra Alcalaten i Casterón, w późniejszym czasie skonfiskowane przez króla Jana II. Między wrześniem 1462 a październikiem 1463 był z nominacji króla Kastylji porucznikiem generalnym jego królestwa. Zmarł w 1487.
- iii MAŁGORZATA DE BEAUMONT. Żona KAROLA DE ECHAOZ, wicehrabiego Baigorri, syna Jana de Echaoz, wicehrabiego Baigorri, szambelana króla nawarskiego, i jego żony Joanny Díaz de Villegas.
- iv KLARA DE BEAUMONT. W 1445 została ona żoną JANA II DE EZPELETA, wicehrabiego Val de Erro, pana Ezpeleta, w 1462 kreowanego przez króla Ludwika XI baronem de Ezpeleta (zamordowany przez Ludwika I de Beaumont 3.12.1471), syna Bertrana de Ezpeleta, wicehrabiego Val de Erro, oraz jego żony Eleonory de Villaespeza.

- v KATARZYNA DE BEAUMONT. W 1437 w zamku Tudela poślubiła JANA FERNÁNDEZA DE HIJAR, pana Hijar, w 1461 kreowanego hrabią Aliaga, w 1483 księciem Hijar, w 1487 księciem Aliaga, a w 1493 księciem Lécera (zm. po 1487), syna Jana Fernándeza de Hijar, pana Hijar, i jego drugiej żony Timbor de Cabrera.

Dzieci pozamałżeńskie Karola de Beaumont (i–iv):

z nieznanymi kobietami:

- i (?) WILHELM DE BEAUMONT. Pan Montagu.
 - ii IZABELA DE BEAUMONT. Żona JANA DE AMEZQUETA, pana Saint-Pée (zm. po 1440).
 - iii TRISTAN DE BEAUMONT. Wzmiankowany począwszy od 1404, przeor w Artajonie od 1413.
 - iv (?) MENALDO DE BEAUMONT. Mąż GRACJANY DE ARMENDARIS, pani Santa Cara (mieli potomstwo).
- c TRISTAN DE BEAUMONT. Od 1379 był kanonikiem katedry w Pampelunie. Dalsze jego losy nie są znane.
- d (?) ANDREA DE BEAUMONT.

D MAŁGORZATA. Urodziła się w 1307, a w 1325 wyszła za WILHELMXA XI, hrabiego Owernii i Boulogne od 1325 (zm. 1332), syna Roberta VII Wielkiego, hrabiego Owernii i Boulogne, oraz Blanki de Clermont (→ aneks I). Ich córka Joanna I, hrabina Owernii i Boulogne, została drugą żoną króla Jana II (→ rozdział III, biogr. Jana II Dobrego). Małgorzata d'Évreux zmarła w 1350 i została pochowana w kościele Notre-Dame w Boulogne-sur-Mer.

E JOANNA, trzecia żona KAROLA IV PIĘKNEGO (→ jego biogr.).

- 2 MAŁGORZATA. Urodziła się w 1275 lub w latach 1279–82 w Paryżu, a 8 lub 10 września 1299 w katedrze w Canterbury poślubiła EDWARDA I zwanego DŁUGONOGIM (LONGSHANKS), PRAWODAWCĄ oraz MŁOTEM NA SZKOTÓW, króla Anglii i lorda Irlandii od 1272 (ur. pałac Westminsterski 17/18.06.1239, zm. Burgh-on-Sands 7.07.1307), syna Henryka III, króla Anglii i lorda Irlandii z dynastii Plantagenetów, oraz jego żony Eleonory, córki Rajmunda Berengara IV, hrabiego Prowansji i Forcalquier. Edward I

był wcześniej żonaty z Eleonorą, córką Ferdynanda III Świętego, króla Kastylii i Leónu, z którą miał liczne potomstwo, w tej liczbie przyszedł Edward II, małżonka Izabeli Francuskiej (→ biogr. Filipa IV Pięknego); Małgorzata urodziła mu dalszych troje dzieci, zmarła 14 lutego 1318 w zamku Marlborough i została pochowana w kościele franciszkanów przy londyńskiej bramie Newgate, rozwiązany i zniszczony podczas angielskiej reformacji w 1538.

- 3 BLANKA. Urodziła się w 1278 lub ok. 1285 w Paryżu, gdzie 19 lub 29 maja 1300 odbył się jej ślub z RUDOLFEM III zwanym KRÓLEM KASZA, księciem Austrii i Styrii w latach 1298–1306, królem czeskim od 1306 (ur. ok. 1282, zm. podczas oblężenia Horaždovic nad Otawą 3 lub 4.07.1307), synem Albrechta I zwanego Jednookim, króla niemieckiego i księcia Austrii, Styrii i Krainy z dynastii Habsburgów, oraz jego żony Elżbiety, córki Meinharda, hrabiego Tyrolu (Meinhard II) i Gorycji (Meinhard IV) oraz księcia Karyntii (Meinhard II). Z ich dwojga dzieci starsze urodziło się martwe w 1304, a młodsze przyszło na świat przedwcześnie 19 marca 1305 lub 1306 w zamku Hofburg w Wiedniu i rychło umarło. Ten drugi poród Blanka przypląciła życiem; wedle innych danych przedwczesny poród i śmierć królowej nastąpiły 1 marca 1305. Została pochowana w wiedeńskim kościele franciszkanów (minorytów), zaś owdowiały Rudolf ożenił się z Ryksą Elżbietą (Reiczka), córką Przemysła II, króla Polski, wdową po królu Czech i Polski Wacławie II, lecz nie miał już więcej dzieci.

FILIP IV PIĘKNY

1285-1314

Ojciec: FILIP III ŚMIAŁY (← s. 171)

Matka: IZABELA ARAGOŃSKA (← s. 173)

Rodzeństwo: (← biogr. Filipa III)

*

Zwany przez współczesnych KRÓLEM Z MARMURU oraz KRÓLEM Z ŻELAZA, owe przydomki zawdzięczał skrytemu usposobieniu i wyniosłości; miano PIĘKNEGO wskazuje na urodę władcy, opisywanego jako mężczyzna wysoki i przystojny. Urodził się jako drugi z kolei syn Filipa III i jego pierwszej żony, między 8 kwietnia a czerwcem (lub 1 lipca) 1268 na zamku w Fontainebleau. Po śmierci starszego brata w 1276 został następcą francuskiego tronu, zaś zawarte w sierpniu 1284 małżeństwo uczyniło go królem Nawarry (pod imieniem FILIPA I) oraz hrabią Szampanii i Brie. Po śmierci ojca 5 października 1285 wstąpił na tron Francji i 6 stycznia 1286 w katedrze Notre-Dame w Reims został koronowany wraz z żoną przez arcybiskupa Piotra Barbeta. W tym samym roku król nabył Chartres, w 1291 Beaugency, a w 1302 Lomagne i Auvilliers, zaś zawarty w 1303 rozejm z Flandrią przyznał mu kasztelanie Lille, Douai, Béthune, Cassel i Courtrai, co potwierdziły późniejsze umowy (m.in. z 1312). W 1306 pożyczył Hugonowi XIV de Lusignan, hrabiemu Angoulême i La Marche, znaczne sumy pod zastaw jego ziem, które po wygaśnięciu tej linii Lusignanów w 1308 przeszły na własność francuskiej Korony.

Zmarł 29 listopada 1314 w zamku w Fontainebleau, jak się przypuszcza na skutek udaru, doznanego parę tygodni wcześniej podczas polowania w okolicach Pont-Saint-Maxence (wedle niektórych historyków przyczyną śmierci był tyfus). Ciało Filipa IV

złożono tradycyjnie w bazylice w podparyskim Saint-Denis, natomiast jego serce i trzewia spoczęły w ufundowanym przez króla klasztorze dominikanów pw. św. Ludwika w Poissy.

Małżonka Filipa IV:

Poślubiona 16 sierpnia 1284 w paryskiej Notre-Dame:

JOANNA NAWARSKA

Była ona córką Henryka I Grubego, króla Nawarry i, pod imieniem Henryka III, hrabiego Szampanii i Brie, potomka dynastii Blois, oraz jego żony Blanki, córki Roberta I Francuskiego, hrabiego Artois (młodszy syn króla Ludwika VIII Lwa). Urodziła się 14 stycznia 1273 na zamku w Barze (Bar-sur-Seine). Przedwczesny zgon jedyne go brata Tybalda w 1273 uczynił ją sukcesorką ojca, po którego śmierci 22 lipca 1274 została jako JOANNA I królową Nawarry oraz hrabiną Szampanii i Brie. 6 stycznia 1286 w katedrze Notre-Dame w Reims miała miejsce sakra Joanny na królową małżonkę Francji, nigdy natomiast nie została ukoronowana na panującą królową Nawarry, nigdy też nie postawiła stopy w swoim pirenejskim królestwie. Zmarła 31 marca lub 2 kwietnia 1305 na zamku w Vincennes pod Paryżem i spoczęła w klasztorze kordelierów (franciszkanów) w Paryżu.

Potomstwo Filipa IV (1–7):

- 1 LUDWIK X KŁÓTNIK (→ s. 212).
- 2 MAŁGORZATA. Urodziła się w latach 1290–92. W 1294 została zaręczona z infantem FERDYNANDEM KASTYLIJSKIM (ur. 1285), późniejszym królem Ferdynandem IV, lecz zmarła jeszcze w tym samym roku. Miejsce jej pochówku nie jest znane, lecz przypuszczalnie spoczęła w królewskiej nekropolii w bazylice w Saint-Denis.
- 3 BLANKA. Urodziła się zapewne ok. 1291 i po śmierci starszej siostry została zaręczona z jej kastylijskim narzeczoną, sama jednak umarła wkrótce po 1294. Pochowano ją w królewskiej nekropolii w Saint-Denis.
- 4 IZABELA zwana WILCZYCĄ Z FRANCJI. Urodziła się w 1292 (zapewne między majem a listopadem) w Paryżu. 25 (28) stycznia 1308 w katedrze w Boulogne została wydana za EDWARDA II,

króla Anglii i lorda Irlandii w latach 1307–27 (ur. zamek Caernarfon, Walia 25.04.1284, zgładzony w zamku Berkeley 21.09.1327), syna Edwarda I, króla Anglii i lorda Irlandii z dynastii Plantagenetów, oraz jego pierwszej żony Eleonory, córki Ferdynanda III Świętego, króla Kastylii i Leónu (drugą małżonką Edwarda I była Małgorzata Francuska – biogr. Filipa III Śmiałego); urodziła mu czworo dzieci. 25 lutego 1308 w opactwie Westminsterskim została koronowana na królową Anglii. Wraz z kochankiem, ROGEREM DE MORTIMER, earlem March, doprowadziła do detronizacji męża (1327), a następnie wspólnie z faworytem sprawowała regencję w imieniu nieletniego syna, Edwarda III. W 1330 Edward odsunął regentów od władzy – Mortimera stracono, a królowa musiała wycofać się z życia publicznego. Wysuwane po śmierci najmłodszego brata Izabeli, króla Karola IV (1328), pretensje jej syna do francuskiej korony stały się główną przyczyną wybuchu wojny stuletniej. Izabela zmarła 22 sierpnia 1358 w zamku Rising lub w Hertford, przyjmując przed śmiercią welon klaryski. Ciało jej spoczęło w kościele klasztornym franciszkanów przy bramie Newgate w Londynie, rozwiązany w 1538.

5 FILIP V DŁUGI (→ s. 217).

6 KAROL IV PIĘKNY (→ s. 221).

7 ROBERT. Urodził się w 1296 lub 1297. W październiku 1306 został zaręczony z KONSTANCJĄ (ur. ok. 1306), córką Fryderyka II, króla Sycylii z dynastii barcelońskiej (aragońskiej, z Urgel), lecz zmarł w sierpniu 1307 w zamku Saint-Germain-en-Laye pod Paryżem. Spoczął w ufundowanym przez ojca klasztorze dominikanów pw. św. Ludwika w Poissy.

LUDWIK X
KŁÓTNIK

❧
1314-1316

Ojciec: FILIP IV PIĘKNY (← s. 208)

Matka: JOANNA I NAWARSKA (← s. 210)

Rodzeństwo: (← biogr. Filipa IV)

✧

Przydomek króla, tłumaczony także jako UPARTY, nadali mu już współcześni. Urodził się 4 października 1289 w Paryżu. Po śmierci matki 31 marca lub 2 kwietnia 1305 został królem Nawarry jako LUDWIK I, a śmierć ojca 29 listopada 1314 uczyniła go królem Francji. 3 sierpnia 1315 został ukoronowany w katedrze Notre-Dame w Reims przez arcybiskupa Roberta de Courtenay.

Zmarł 5 czerwca 1316 w podparyskim zamku Vincennes na skutek nieustalonej gorączki, zapewne na zapalenie płuc (podejrzewano otrucie). Został pochowany w Saint-Denis.

Małżonki Ludwika X:

1. Poślubiona 23 września 1305 w Corbeil:

MAŁGORZATA BURGUNDZKA

Wywodziła się z burgundzkiej linii Kapetyngów (← biogr. Roberta II Pobożnego), będąc córką Roberta II, księcia Burgundii, oraz zaślubionej mu Agnieszki Francuskiej, najmłodszej córki Ludwika IX Świętego (← w jego biogr.). Urodziła się w 1290. Wiosną 1314 została wraz z żoną Karola, hrabiego La Marche (późniejszy Karol IV) oskarżona o cudzołóstwo (tzw. skandal w wieży Nesle) i osadzona pod strażą w normandzkiej twierdzy Gaillard. Zmarła tam na gruźlicę (a według popularnej wersji uduszona za wiedzę lub z rozkazu małżonka) 30 kwietnia 1315 i została pochowana w klasztorze kordelierów (franciszkanów) w Vernon.

2. Poślubiona 31 lipca 1315 w Paryżu:

KLEMENCJA ANDEGAWEŃSKA (WĘGIERSKA)

Była córką Karola Martela, księcia Salerno oraz tytularnego króla Węgier z andegaweńskiej linii Kapetyngów (← biogr. Ludwika VIII Lwa), i jego żony Klemencji, córki Rudolfa I, króla rzymsko-niemieckiego. Urodziła się w lutym 1293, a 3 sierpnia 1315 w paryskiej Notre-Dame została koronowana wspólnie z Ludwikiem. Zmarła 12 października 1328 w zamku Temple w Paryżu i spoczęła w kościele paryskiego klasztoru jakobinów (dominikanów).

Potomstwo Ludwika X (1–3):

Córka pierwszego małżeństwa:

- 1 JOANNA. Urodziła się 28 stycznia 1312 w zamku Conflans. Była powszechnie uznawana dziedziczką francuskiej korony, lecz po skandalu w wieży Nesle podważono prawowitość jej pochodzenia i odsunięto Joannę od sukcesji we Francji. 27 marca 1318 Filip V potwierdził jej prawa do hrabstw Szampanii i Brie. 18 czerwca tego roku w Paryżu i ponownie w 1329 (lub w 1325) w zamku Conflans poślubiła swego kuzyna FILIPA D'ÉVREUX (← biogr. Filipa III Śmiałego). Po wygaśnięciu męskiej linii Kapetyngów, 1 maja 1328 kortezy Nawarry uznały ją dziedziczką nawarskiego tronu i 5 marca 1329 została pod imieniem JOANNY II koronowana z mężem (przyjął on imię FILIPA III) w katedrze Santa María el Real w Pampelunie; po ceremonii opuściła Nawarrę i osiadła z Filipem we Francji. W 1335 zrzekła się na rzecz francuskiej Korony hrabstw Szampanii i Brie. Zmarła podczas epidemii dżumy 6 października 1349 w swoim zamku Bréval pod Paryżem i spoczęła w Saint-Denis.

Syn z drugiego małżeństwa:

- 2 JAN I POGROBOWIEC (→ s. 215).

Córka z nieprawego łoża (z niejaką ODELINĄ):

- 3 ODELINA. Urodziła się w 1305. Była przeoryszą kordelierek (klarysek) na paryskim przedmieściu Saint-Marcel, gdzie zmarła po 1330.

**JAN I
POGROBOWIEC**

1316

Ojciec: LUDWIK X KŁÓTNIK (← s. 212)

Matka: KLEMENCJA ANDEGAWEŃSKA (← s. 214)

Siostry przyrodnie: (← biogr. Ludwika X)

*

Przyszedł na świat 14 listopada 1316 w paryskim Luwrze i od momentu narodzin był królem Francji i Nawarry. Regencję w jego imieniu sprawowała rada regencyjna pod przewodnictwem stryja Jana, Filipa z Poitiers. Niemowlęcy król zmarł już 19 listopada 1316 w Luwrze i został pochowany w Saint-Denis.

Jego śmierć stanowiła precedens w dziejach Kapetyngów, gdyż jako pierwszy król z tej dynastii nie pozostawił potomka. Tron francuski objął, z pominięciem praw sukcesyjnych starszej przyrodniej siostry zmarłego, Filip de Poitiers.

FILIP V DŁUGI

1316-1322

Ojciec: FILIP IV PIĘKNY (← s. 208)

Matka: JOANNA I NAWARSKA (← s. 210)

Rodzeństwo: (← biogr. Filipa IV)

*

Przydomek zawdzięczał wzrostowi. Urodził się w latach 1292–93. 26 października 1310 został *de iure uxoris* hrabią palatynem Burgundii i panem Salins, zaś w grudniu 1311 ojciec nadał mu hrabstwo Poitiers. Po śmierci Ludwika X (5.06.1316) został regentem królestw Francji i Nawarry do czasu przyścia na świat dziecka, oczekiwanego przez królową wdowę; urząd zatrzymał przy urodzonym 14 listopada 1316 Janie I. Po jego rychłej śmierci 19 listopada odsunął od dziedziczenia starszą córkę Ludwika X, po czym ogłosił się królem Francji i Nawarry (w tym drugim królestwie pod imieniem FILIPA II). 6 stycznia 1317 w katedrze Notre-Dame w Reims został koronowany przez arcybiskupa Roberta de Courtenay. W lutym tego samego roku zwołał Stany Generalne, które potwierdziły jego akcesję.

Zmarł na dyzenterię 3 stycznia 1322 w klasztorze w podparyskim Longchamps i spoczął w Saint-Denis, jego serce złożono w paryskim klasztorze kordelierów, a wnętrzności u jakobinów.

Małżonka Filipa V:

Poślubiona w styczniu 1307 w Corbeil:

JOANNA BURGUNDZKA

Była córką Ottona V, hrabiego palatyna Burgundii, i poślubionej mu Matyldy (Mahaut) d'Artois, hrabiny Artois i Béthune, córki Roberta II, hrabiego Artois (z rodu będącego boczną linią Kape-

tyngów, wywodzącą się od Ludwika VIII Lwa). Urodziła się ok. 1291 (przed 2 marca, być może w styczniu). Wiosną 1314 została oskarżona o ukrywanie romansów szwagierek, Małgorzaty oraz Blanki (tzw. skandal w wieży Nesle) i osadzona w zamku Dourdan. Odzyskała wolność po śmierci teścia (1314) i została na powrót przyjęta przez małżonka. Śmierć jedyne go brata w końcu września 1317 uczyniła ją hrabiną palatynem Burgundii (pod imieniem JOANNY II), a po śmierci matki 27 października 1329 została hrabiną Artois (JOANNA I). Nigdy nie została koronowana na królową małżonkę. Zmarła 21 stycznia 1330 w Roye i znalazła spoczynek w kościele paryskiego klasztoru kordelierów, serce królowej złożono natomiast w Saint-Denis.

Potomstwo Filipa V (1–5):

- 1 JOANNA. Urodzona 1 lub 2 maja 1308, 6 kwietnia 1313 w Paryżu została zaręczona z HUGONEM V, księciem Burgundii, a po jego przedwczesnej śmierci (maj 1315), 18 czerwca 1318 w Paryżu poślubiła młodszego brata zmarłego i jego sukcesora ODONA IV, księcia Burgundii, od 1330 *de iure uxoris* hrabiego Artois (ur. 1295, zm. Sens 3.04.1349), syna Roberta II, księcia Burgundii wywodzącego się z bocznej linii Kapetyngów (← biogr. Roberta II Pobożnego), oraz jego żony Agnieszki, córki Ludwika IX Świętego (← w jego biogr.); Hugo i Odo byli rodzonymi braćmi Małgorzaty Burgundzkiej, pierwszej żony Ludwika X. Owocem mariażu Joanny i Odon IV było kilkoro dzieci. Po śmierci matki 21 stycznia 1330 została ona hrabiną palatynem Burgundii (JOANNA III) oraz hrabiną Artois (JOANNA II). Zmarła 10 lub 15 sierpnia 1347 i spoczęła w klasztorze w Fontenay.
- 2 MAŁGORZATA. Urodziła się w 1306, a 22 lipca 1320 zawarła ślub z LUDWIKIEM FLANDRYJSKIM, od 1322 pod imieniem LUDWIKA I hrabią Flandrii, Nevers i Rethel, panem Malines (ur. ok. 1304, poległ pod Crécy 25.08.1346), synem Ludwika z Flandrii, hrabiego Nevers i Rethel, pana Malines, potomka dynastii Dampierre, oraz jego żony Joanny, hrabiny Rethel, córki Hugona IV, hrabiego Rethel. Dochowali się syna, lecz po śmierci męża Małgorzata powróciła do Francji. Zmarła 9 maja 1382 w Paryżu i została pochowana w królewskiej nekropolii w Saint-Denis.

- 3 IZABELA. Urodziła się w 1310, zaś 17 maja 1323 w Fond-de-Dole została żoną GUIGUESA VIII, delfina Viennois, hrabiego Albon i Grenoble od 1319 (ur. ok. 1309, poległ podczas oblężenia Perrière 28.07.1333), syna Jana II, delfina Viennois i hrabiego Albon, potomka rodu de La Tour du Pin, oraz poślubionej mu Beatrycze, córki Karola Martela Andegaweńskiego, księcia Salerno i tytularnego króla Węgier. Ich małżeństwo pozostało bezdzietne (Guigues dochował się jedynie dzieci pozamażeńskich), Izabela zaś zmarła w 1348.
- 4 BLANKA. Urodziła się w latach 1311–12 i od 1319 była klaryską w podparyskim Longchamps. Zmarła 26 kwietnia 1358 w swoim klasztorze i tam również znalazła spoczynek.
- 5 FILIP. Urodził się 24 czerwca 1316, a umarł już 24 lutego 1317 w Paryżu i spoczął u paryskich kordelierów.

KAROL IV
PIĘKNY

1322-1328

Ojciec: FILIP IV PIĘKNY (← s. 208)

Matka: JOANNA I NAWARSKA (← s. 210)

Rodzeństwo: (← biogr. Filipa IV)

✧

Na świat przyszedł 18 czerwca 1294 w Creil. W 1314 otrzymał tytuł hrabiego La Marche. Po śmierci starszego brata 3 stycznia 1322 został królem Francji oraz (jako KAROL I) Nawarry. Koronacja Karola IV miała miejsce dnia 21 stycznia 1322 w katedrze Notre-Dame w Reims, a dokonał jej arcybiskup Robert de Courtenay.

Karol IV zmarł, zapewne na gruźlicę, 1 lutego 1328 w zamku Vincennes pod Paryżem. Ciało króla pochowano w Saint-Denis, zaś jego wnętrzności w klasztorze cysterek Notre-Dame-la-Royale w Maubuisson koło Pontoise. Był ostatnim Kapetyngiem w linii prostej, zasiadającym na francuskim tronie.

Małżonki Karola IV:

1. Poślubiona krótko przed kwietniem 1308:

BLANKA BURGUNDZKA

Była ona córką Ottona V, hrabiego palatyna Burgundii, i Matyldy (Mahaut) d'Artois, hrabiny Artois i Béthune, córki Roberta II, hrabiego Artois, młodszą siostrą żony Filipa V. Na świat przysłała w 1296. Wiosną 1314 została wraz ze swoją szwagierką Małgorzatą oskarżona o cudzołóstwo (tzw. skandal w wieży Nesle) i osadzona w normandzkiej twierdzy Galliard. Jej małżeństwo z Karolem zostało unieważnione 19 maja 1322, oficjalnie na podstawie ich zbyt bliskiego pokrewieństwa. Po tym czasie Blanka wstąpiła do klasztoru cysterek Maubuisson, gdzie zmarła w kwietniu 1326

i gdzie także spoczęła. O jej domniemanym nieślubnym dziecku (→ rozdział III, biogr. Filipa VI).

2. Poślubiona 21 września 1322 w Provins:

MARIA LUKSEMBURSKA

Była córką Henryka VII Luksemburskiego, cesarza rzymsko-niemieckiego, i jego żony Małgorzaty, córki Jana I Zwycięskiego, księcia Brabancji i Lothier. Urodziła się w 1304 lub 1305. Jej koronacja na królową Francji i Nawarry miała miejsce 2 maja 1323 w kaplicy pałacowej Sainte Chapelle na wyspie Cité w Paryżu, a dokonał jej arcybiskup Sens Wilhelm de Melun. Zmarła w połogu po urodzeniu jedyne dziecko w marcu 1324 na zamku w Issoudun i została pochowana wraz z synem w klasztorze dominikańskim w Montargis.

3. Poślubiona 5 lipca 1325:

JOANNA D'ÉVREUX

Była ona najmłodszym dzieckiem Ludwika Francuskiego, hrabiego Évreux (← biogr. Filipa III Śmiałego). Urodziła się w 1310, a w 1326 w bazylice w Saint-Denis została ukoronowana na królową małżonkę. Po śmierci Karola IV nie wyszła ponownie za mąż. Zmarła 14 marca 1371 w Brie-Com-te-Robert i znalazła spoczynek u boku męża w Saint-Denis. Trzewia królowej złożono w klasztorze cysterek Notre-Dame-la-Royale w Maubuisson koło Pontoise.

Potomstwo Karola IV (1–6):

Dzieci z pierwszego małżeństwa:

- 1 FILIP. Urodził się krótko przed 5 stycznia 1314, a zmarł przed 24 marca 1322 i został pochowany w opactwie cysterek Pont-aux-Dames (Pont Notre-Dame) w Crécy-la-Chapelle.
- 2 JOANNA. Urodzona w 1315, zmarła 17 maja 1321 i została pochowana u cysterek w Maubuisson.

Syn z drugiego małżeństwa:

- 3 LUDWIK. Urodzony w marcu 1324, zmarł krótko potem i spoczął obok matki u dominikanów w Montargis.

Córki z trzeciego małżeństwa:

- 4 JOANNA lub IZABELA. Urodzona ok. 1325, zmarła w końcu 1326.

- 5 MARIA. Urodziła się w 1326 (być może 1 listopada), zmarła zaś 6 października 1341 i została pochowana w Saint-Denis.
- 6 BLANKA. Urodziła się 1 kwietnia 1328 w zamku Châteauneuf pod Orleanem. Jej mężem został 8 stycznia 1344 FILIP FRANCUSKI, książę Orleanu (→ rozdział III, biogr. Filipa VI). Zmarła bezdzietnie 8 lutego 1393 w podparyskim zamku Vincennes i spoczęła w Saint-Denis.

